

**Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet Rijeka**

**STRATEGIJA GOSPODARSKOG RAZVITKA GRADA
CRIKVENICE 2012.-2022.**

Rijeka, 2014. godina

**STRATEGIJA GOSPODARSKOG RAZVITKA GRADA
CRIKVENICE 2012.-2022.**

Naručitelj:

GRAD CRIKVENICA

Izvođač:

EKONOMSKI FAKULTET U RIJECI

Autori Studije:

Prof.dr.sc. HERI BEZIĆ

Prof.dr.sc. NADA DENONA BOGOVIĆ

Prof.dr.sc. MIRA DIMITRIĆ

Prof.dr.sc. NADA KARAMAN AKSENTIJEVIĆ

Doc.dr.sc. SAŠA DREZGIĆ

Doc.dr.sc. ALEN HOST

Doc.dr.sc. ZORAN JEŽIĆ

SAŠA ČEGAR, univ.spec.oec.

Voditelj Projektnog tima:

Prof.dr.sc. NADA DENONA BOGOVIĆ

SADRŽAJ

PREDGOVOR

1. UVOD	1
1.1. Ciljevi istraživanja i svrha Studije gospodarskog razvitka Grada Crikvenice	1
1.2. Metodologija izrade studije	2
1.3. Struktura studije	3
2. PRIRODNI I IZGRAĐENI RESURSI	5
2.1. Prirodni resursi – stanje	6
2.2. Izgrađeni resursi – stanje	8
2.3. Prirodna i kulturna baština	17
2.4. Stanje okoliša	23
2.4.1. Kakvoća zraka	24
2.4.2. Kakvoća voda	27
2.4.3. Kakvoća mora	28
2.4.4. Stanje buke	31
2.4.5. Otpad	33
3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA	36
3.1. Kretanje stanovništva i kućanstava	36
3.2. Starosna struktura stanovništva	41
3.4. Obrazovna struktura stanovništva	44
4. STANJE GOSPODARSTVA	47
4.1. Analiza finacijskih rezultata poduzetnika	47
4.2. Analiza imovine i kapitala poduzetnika	58
4.3. Procjena i analiza bruto domaćeg proizvoda	62
4.4. Zaposlenost i nezaposlenost	71
4.5. Obilježja ključnih gospodarskih djelatnosti	81
4.5.1. Turizam	81
4.5.1.1. Analiza osnovnih podataka turističke djelatnosti	81
4.5.1.2. Analiza ekonomskih indikatora turističke valorizacije	85
4.5.1.3. Analiza finacijskih rezultata gospodarstvenika u turizmu	89
4.5.2. Trgovina	91

5. ANALIZA FISKALNIH KRETANJA GRADA CRIKVENICE.....	96
5.1. Prihodi i rashodi gradskog proračuna	96
5.2. Zaduženost i fiskalni rizici	109
5.3. Konsolidirani proračun Grada.....	113
6. SWOT ANALIZA	124
7. VIZIJA GRADA CRIKVENICE.....	130
8. STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI.....	132
9. MJERE I RAZVOJNI PROJEKTI ZA REALIZACIJU STRATEGIJE.....	141
10. IZVORI FINANCIRANJA.....	161
11. ZAKLJUČAK.....	166

1. UVOD

Grad Crikvenica u sastavu je Primorsko-goranske županije, a osim same Crikvenice obuhvaća još naselja Selce, Dramalj i Jadranovo. Prostire se na cca 28 četvornih kilometara. Iako se globalne smjernice razvoja Grada Crikvenice mogu prepoznati u postojećim dokumentima na višoj, Županijskoj razini (npr. Regionalni operativni plan PGŽ 2008-2013.godine) te nekih studija koje su prvenstveno istraživale potencijale turističke ponude Grada Crikvenice (npr. Strateški marketinški plan turizma 2009.-2015.) Grad nema cjeloviti dokument dugoročnog gospodarskog razvitka koji bi na stručan i metodološki suvremen način, a polazeći od postojećeg stanja i resursa, dao viziju budućeg razvojnog pravca.

Kako teritorijalna decentralizacija, temeljena na modelu upravljanja "odozdo" postavlja pred jedinice lokalne vlasti nove ovlasti, ali i nove odgovornosti, raspolažanje stručnom i znanstveno utemeljnom podlogom za donošenje konkretnih odluka jedna je od prepostavki uspješnog upravljanja lokalnim razvojem. Zbog toga se pristupilo izradi ovog dokumenta, kao strateške osnove za definiranje smjernica budućeg gospodarskog razvitka.

1.1. Ciljevi istraživanja i svrha Strategije gospodarskog razvitka Grada Crikvenice

Osnovni je cilj Strategije definirati smjernice budućeg gospodarskog razvitka Grada Crikvenice i to kao komponente održivog razvitka, što znači da u promišljanju razvoja treba uvažavati ne samo ekonomske, već i socijalne i okolišne kriterije.

Osim ovog osnovnog cilja, svrha Strategije je:

- ukazati na dostignuti stupanj gospodarskog razvijanja ,
- definirati ključne razvojne resurse, prednosti i ograničenja;
- definirati svojevrsnu "ponudu Grada" svim zainteresiranim sudionicima lokalne zajednice: jedicama lokalne samouprave, privatnom sektoru, domicilnom stanovništvu;
- definirati ulogu Grada u strateškom promišljanju i upravljanju gospodarskim resursima, jer u tržišnim uvjetima lokalne vlasti moraju poticati gospodarski napredak prvenstveno stvaranjem okruženja koje pogoduje poduzetničkoj inicijativi i aktivnostima.

Strategija gospodarskog razvoja predstavlja temeljeni dokument planiranja budućeg razvijanja Grada, te predstavlja podloga za perspektivne investicijske aktivnosti i donošenje konkretnih i relevantnih odluka nositelja gradske vlasti u području gospodarstva.

1.2. Metodologija izrade Strategije

U izradi Strategije istraživači su koristili suvremene pristupe oblikovanja strateških planskih dokumenata gospodarskog razvoja. Metodologija izrade u potpunosti uvažava tzv. partnerski model, što znači da su u pojedinim fazama izrade bili uključeni predstavnici svih sudionika lokalne zajednice: nositelji vlasti, predstavnici gospodarskih subjekata, predstavnici društvenih djelatnosti, udruge građana, neprofitnih organizacija. Organizirane su i radionice na kojima su predstavljeni rezultati analize stanja gospodarstva, provedeno je anketno istraživanje, te je organizirana rasprava i diskusija sa članovima Radne skupine. Također, članovi radne skupine Grada aktivno su sudjelovali u definiranju vizije, kao i strateških ciljeva i razvojnih prioriteta.

U izradi Studije korištene su i ostale, uobičajene metode istraživanja gospodarskih kretanja i projekcija razvoja.

1.3. Struktura Strategije

U skladu sa metodologijom izrade strateških dokumenata, Strategija se sastoji, osim uvoda i zaključka od devet (9) logički povezanih poglavlja. Analiza razvojnih faktora, njihova obilježja i specifičnosti posebno su istražena u poglavlјima **Prirodni i izgrađeni resursi**, te **Demografska obilježja**. U poglavlju **Stanje gospodarstva** detaljno su analizirani financijski pokazatelji poduzetnika Grada. Posebnu kvalitetu analize čini procjena bruto domaćeg proizvoda ukupnog gospodarstva i to prema teritorijalnom, a ne organizacijskom principu. Takvom metodologijom omogućena je ocjena snage lokalne ekonomije, te usporedba sa Primorsko-goranskom županijom i Republikom Hrvatskom. U ovom poglavlju istražena su i strukturna obilježja, te identificirane i posebno analizirane ključne gospodarske djelatnosti. U poglavlju **Analiza fiskalnih kretanja grada Crikvenice** izvršena je kvantitativno-kvalitativna analiza najznačajnijih kategorija fiskalnih prihoda i rashoda, ali i analiza dužničkog kapaciteta Grada, kao i fiskalni rizici. Također, radi cjelovitog uvida u djelovanje javnog sektora na području grada Crikvenice, u analizu proračunskih kretanja uključena su i komunalna te trgovačka poduzeća u vlasništvu Grada.

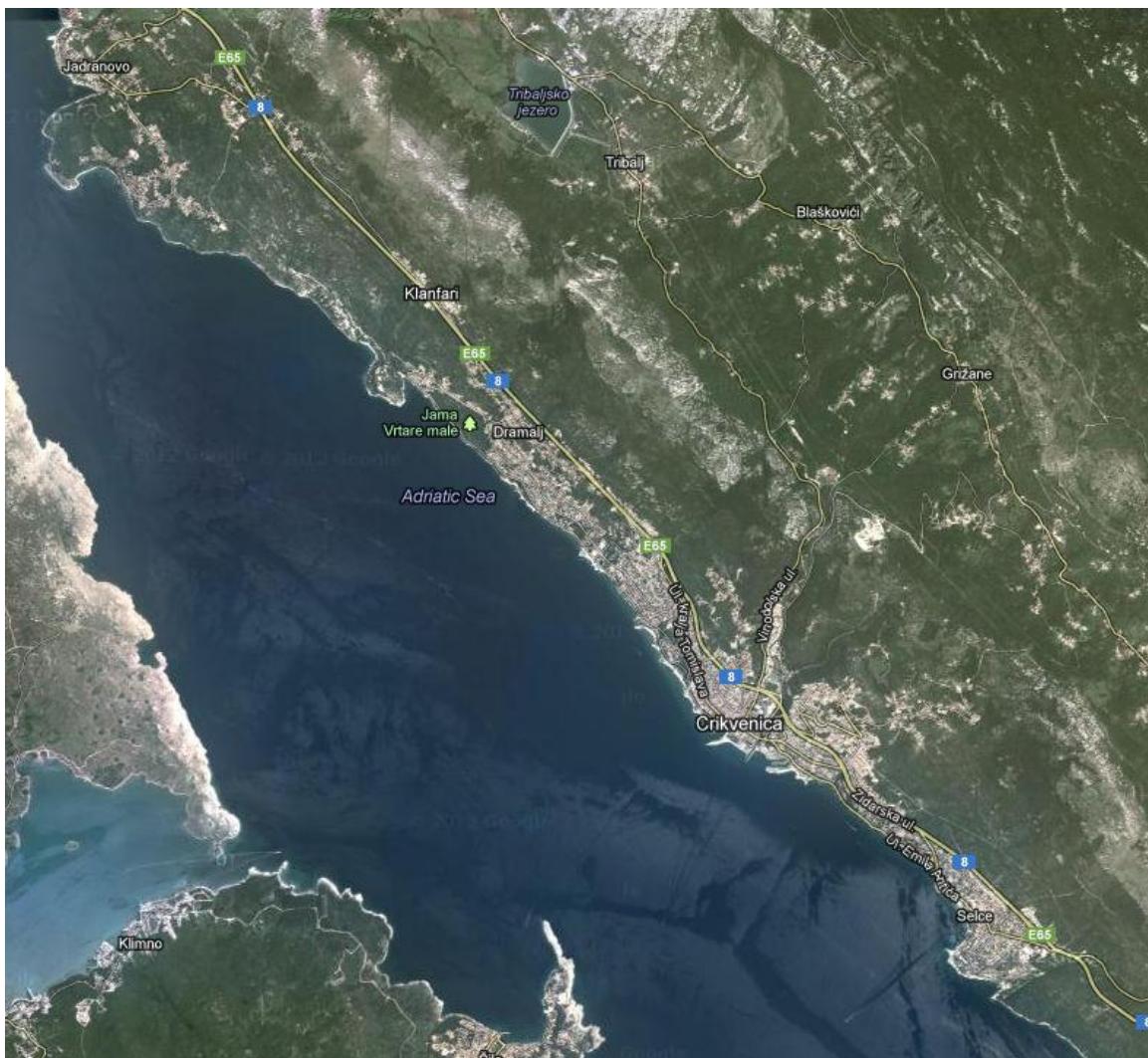
Na osnovu rezultata analitičkog dijela Strategije, kao i provedenih radionica sa članovima Radne skupine, te svih predstavnika lokalne zajednice, u poglavlju **SWOT analiza** sustavno su prikazane prednosti i nedostaci, te prilike i prijetnje budućeg razvoja Grada. Swot analize predstavlja podlogu za jasno definiranje vizije grada, kao i određivanja strateških ciljeva i prioriteta, što je i učinjeno u poglavlju **Vizija grada** i poglavlju **Strateški ciljevi i prioriteti**. Nakon usaglašavanja istraživačkog tima i Radne skupine o budućim razvojnim usmjerenjima, te konkretnim strateškim ciljevima i prioritetima, u poglavlju **Mjere i razvojni projekti za realizaciju strategije**, za svaki cilj i prioritet definirane su i obrazložene konkretne mjere, kao i navedeni nositelji istih. S obzirom na postojeću bazu projekata, za

svaku je mjeru navedeno koji su konkretni projekti u funkciji realizacije pojedine mjere, a time i razvojnih prioriteta i ciljeva. U poglavlju **Izvori finaciranja** opisane su mogućnosti financiranja konkretnih projekta Grada Crikvenice.

2. PRIRODNI I IZGRAĐENI RESURSI

Crikvenica je smještena u Kvarnerskom zaljevu Jadranskog mora. 36 je kilometara udaljena od Rijeke, središta Primorsko-goranske županije, u čijem se sastavu i nalazi. Cijeli Grad Crikvenica zapravo je morska rivijera s nizom urbanistički (gotovo) spojenih naselja: Selcem, Crikvenicom, Dramljem i Jadranovom. Grad se prostire na oko 28 četvornih kilometara u priobalnom pojasu, oko 15 km dugom i oko 2 km širokom, stisnut između mora i izduženog primorskog grebena, čija je prosječna nadmorska visina oko 300 metara.

Zemljovid 2.1. Crikvenica

Izvor: maps.google.com

2.1. Prirodni resursi – stanje

Povoljan smještaj Crikvenice i zaštićenost od jakih vjetrova, i to sa sjevera zahvaljujući obroncima planine Kapele, a s juga zahvaljujući otoku Krku, uvjetuju blagu **mediteransku klimu** opuštajućeg tipa bez naglih vremenskih promjena. Karakteristična klimatska obilježja na ovom području su suha, vedra i ugodno topla ljeta te blage zime sa zdravim, lokalno uvjetovanim sustavom vjetrova. Razlika, odnosno amplituda, između prosječnog godišnjeg maksimuma i minimuma temperature je mala pa su kolebanja blaga. Stogodišnji prosjek temperature je $14,2^{\circ}\text{C}$, a prosječna ljetna temperatura iznosi $23,6^{\circ}\text{C}$. Snijeg, magla i temperatura niža od 5°C su velika rijetkost. Zime su blage, uglavnom bez snijega, a ljeta duga i topla. Prosječna temperatura je 9°C , a ljeti oko 23°C . Temperatura mora dostiže ljeti maksimalno 27°C , u rano proljeće $14\text{--}16^{\circ}\text{C}$, a u lipnju i kolovozu $19\text{--}22^{\circ}\text{C}$. Morski zrak se odlikuje čistoćom i raspršenim zdravim oligomineralima, a nema štetnih peludnih alergena i otpadnih plinova. Moderno prihvaćanje vrijednosti balneo, klimato i talasoterapije u vrhunskim medicinskim centrima Europe potaklo je izgradnju zdravstvenih objekata i ustanova u Crikvenici¹.

Crikvenica se odlikuje i s velikim brojem **sunčanih sati**. Godišnje oko 2500. Naoblaka iznosi prosječno 5,1 desetina prekrivenog neba, a varira od 3,3 pa do 6,2 desetine zastrtosti neba. Godišnji prosjek relativne vlage iznosi 70%, godišnje oborine su 1308 mm u prosjeku, a najviše kiše pada u listopadu i studenome. Pritisak zraka iznosi u prosjeku 761,8 mm HG².

Od svih **vjetrova** prevladavaju sjevernoistočni (NE) vjetrovi (bura 20,2 %), u omjeru 2:1 prema jugoistočnim (SE) vjetrovima (jugo 14,3 %), dok

¹ prilagođeno prema: http://www.crikvenica-info.com/hr2/klima_crikvenica_hrvatska.php, www.crikvenica.hr, Riviera-crikvenica vinodol, turistički vodič

² Jurdana, Uremović: Crikvenica, Turistička zajednica Grada Crikvenice, 1990.

su ostali (ostro, maestral, levant) zastupljeni u znatno manjem postotku. Bura preteže od studenog do veljače, s prosječnim maksimumom u siječnju, a jugo od svibnja do kolovoza, s prosječnim maksimumom u srpnju. Posebnu karakteristiku predstavlja „calma“ tj. potpuno mirno vrijeme bez vjetra (43% zastupljenosti).

Tlo je krško (vapnenac) i propusno pa je uvijek suho. **More** je vrlo plitko sve do znatne udaljenosti od obale (gotovo 100 m), a dno je posuto finim, mekanim pijeskom koji je nanio potok Dubračina i proteže se duž čitave obale u duljini od nekoliko kilometara. Udar valova je neznatan, alergeni u zraku su oskudni, a sadržaj soli u zraku i ozona je povećan uz minimalnu zasićenost zraka aerozagadjenjima. Povoljna strujanja, sudar morskog zraka i zraka s obližnjeg gorja te čistoća mora, čine Crikvenicu idealnim mjestom za liječenje (posebice dišnih organa). Izrazito povoljni klimatski i zemljopisni uvjeti prepoznati su još 1895. godine kada je na području Grada osnovana lječilišna ustanova (preteča današnje Thalasotherapie) pa se može zaključiti da su povoljna klima i kvalitetan zrak komparativne prednosti za daljnji razvoj zdravstvenog turizma.

Zemljopisni položaj Crikvenice usmjerio je i njezin razvitak prema ribarstvu. **Morsko dno**, uz bogatstvo planktona, omogućuje rast i razvitak morskih riba. Pjeskovito dno pogoduje životu i rastu plemenite (bijele) ribe i rakova (škamp). Najveći razvoj ribarstvo je doživjelo početkom i sredinom 20. stoljeća (braća Skomerža 1912. godine prvi puta u ribarstvo na Jadranu uvode brod hladnjaču; 1930.-1952. godine u Crikvenici je postojala tvornica ribljih konzervi; 1953. godine u Crikvenici je živjelo 100 profesionalnih ribara koji su ulovili 30 % ribe od čitavog jadranskog ulova)³. U 2011. godini u Crikvenici niti jedan poslovni subjekt nije registriran u djelatnosti ribarstva te je ta djelatnost gotovo u potpunosti zamrla.

³ Monografija općina Crikvenica, 1972.

Listopadne šume i šikare bijelog graba (*Carpinus orientalis*) i hrasta medunca (*Quercus pubescens*) čine najznačajniju klimazonalnu zajednicu **vegetativnog** priobalnog pojasa Grada Crikvenice. Razvijaju se na smeđim karbonatnim **tlima**, crvenici i posmeđenoj crvenici koja prevladavaju. Sporadično i (previše) rijetko se javljaju i ostale mediteranske kulture: crni bor, smreka, masline, smokve, vinova loza, grmoliki grašar (*Coronilla emeroides*), rujevina (*Cotinus coggygria*), drača (*Paliurus spina-christi*), pucalina (*Colutea arborescens*), rašeljka (*Prunus mahaleb*), drijen (*Cornus mas*), trnina (*Prunus spinosa*), pavitina (*Clematis vitalba*).

Obradive površine su rijetke što onemogućava razvoj poljoprivrede na području Grada. Naime, prema posljednjim dostupnim podacima⁴ Crikvenica ima samo 83,21 ha ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta (0,66 % od ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta u Primorsko-goranskoj županiji) i samo 24 poljoprivredna kućanstva (najmanje u Županiji).

2.2. Izgrađeni resursi

Prirodne osobitosti i povoljan geoprometni položaj na prometnom pravcu između Središnje Europe i Mediterana, uvjetovali su rano naseljavanje prostora Grada. To potvrđuju i otkriveni ostaci brojnih naselja prapovijesnih stanovnika (Liburna). Naselja u sastavu današnjeg Grada Crikvenice nastala su kao luke srednjovjekovnih gradova u Vinodolskoj dolini što se proteže u zaobalju Crikvenice. Najrazvijenija je bila luka u Selcu.

Krajem 19. stoljeća prvi turisti počeli su posjećivati Crikvenicu, a kasnije i ostala mjesta. To je potaklo gradnju hotela, kupališta, ladanjskih vila te uređenje parkova i šetališta. Tijekom posljednjih

⁴ Državni zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2003.

stotinu godina značajno su se promijenila mjesto nekadašnje Crikveničke rivijere. U njihovoj današnjoj vizuri miješaju se zdanja s turističkom arhitekturom prošlog stoljeća i tradicijskim pućkim graditeljstvom, ali i velikog broja smještajnih apartmanskih jedinica koje su značajno promijenile vizuru pojedinih dijelova Grada. Grad, osim svoje stare jezgre u kojoj prevladavaju niže i starije stambene jedinice, raspolaže i s vrlo visokim građevinama koje ponekad predstavljaju primjer negativne stambene izgradnje, ali i estetsko ograničenje Grada kao poželjnog turističkog odredišta.

Prema službenoj statistici Crikvenica je 2011. imala 14.220 stambenih jedinica, 41,2 % više nego 2001. godine.⁵

Tablica 2.1. Broj stambenih jedinica Crikvenice prema Popisima 2001. i 2011. godine⁶

	2001.	%	2011.	%	Indeks 2011./2001.	Prosječna godišnja stopa rasta (%)
Crikvenica	5.079,0	50,4	7.053,0	49,6	138,9	3,33
Selce	1.763,0	17,5	2.501,0	17,6	141,9	3,55
Dramalj	1.790,0	17,8	2.464,0	17,3	137,7	3,24
Jadranovo	1.441,0	14,3	2.127,0	15,0	147,6	3,97
Ukupno GRAD	10.073,0	100,0	14.220,0	100,0	141,2	3,50
Površina ukupno (m ²)	340.874,0	-				

Izvor: Izrada autora prema DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.

⁵ Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.

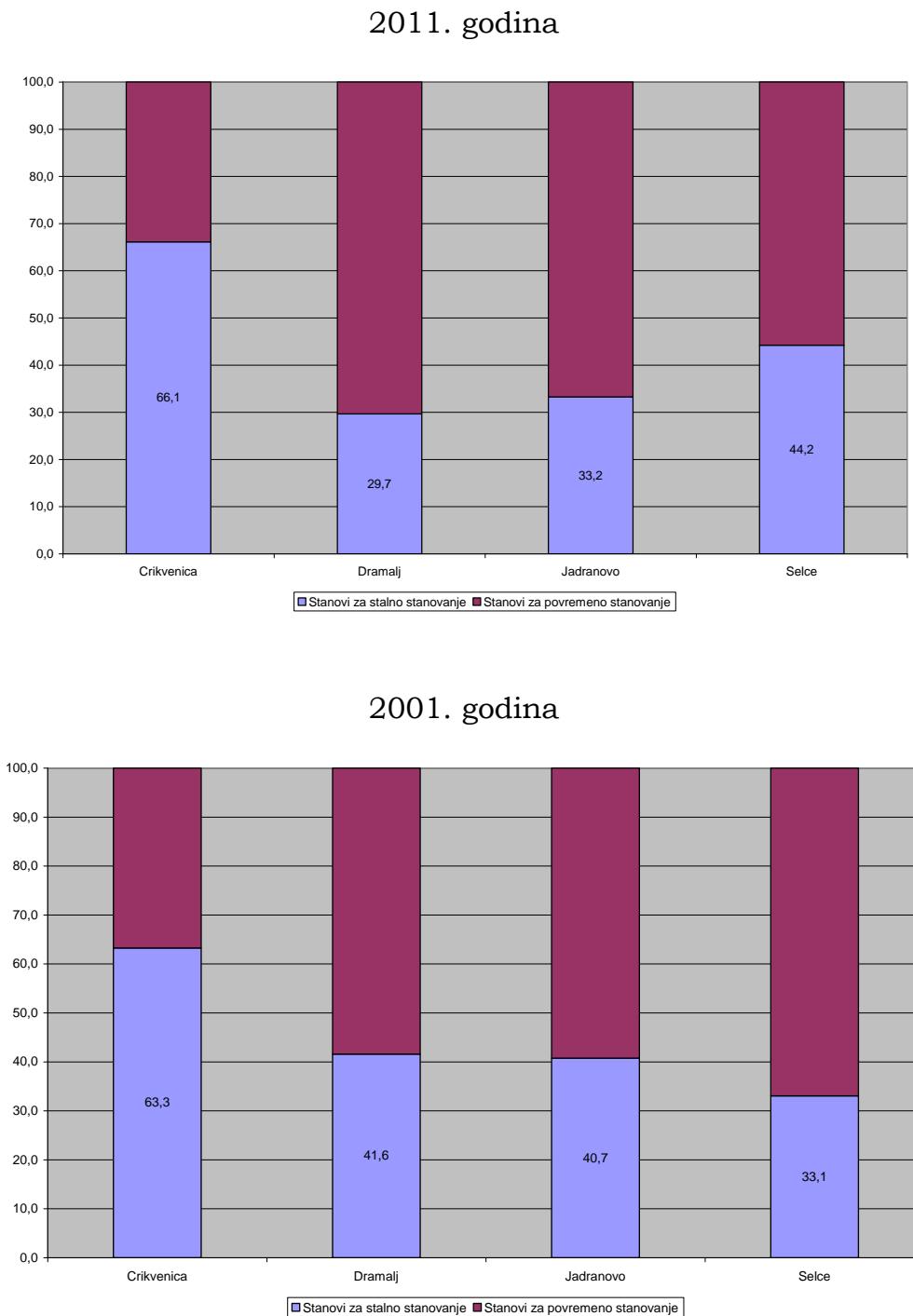
⁶ Podaci o površini stambenih jedinica za 2011. nisu dostupni

Najveći udio u broju izgrađenih stambenih jedinica u 2011. godini ima Crikvenica. Iako sva naselja bilježe porast broja stambenih jedinica u odnosu na 2001., u Jadranovu se najbrže povećava broj izgrađenih stambenih kapacieta (prosječno godišnje za 3,97 %). Najsporiji godišnji porast izgrađenih kapaciteta ima naselje Crikvenica (prosječno 3,33 % godišnje). 2011. godine, u odnosu na 2001. godinu dolazi do smanjenja udjela Crikvenice u ukupnom broju izgrađenih stambenih jedinica (2011. - 49,6 %, 2001. - 50,4 %). Iako sva naselja imaju pozitivan trend izgradnje stambenih kapaciteta, sporiji rast Crikvenice u odnosu na ostala naselja, posljedica je veće izgradnje stanova za povremeno stanovanje (apartmana) u Jadranovu koji ima niže cijene građevinskog zemljišta (Jadranovo prosječno 50-100 EUR po m², Crikvenica 130 EUR po m²)⁷.

Stanovi za stalno stanovanje u ukupnom broju izgrađenih stambenih jedinica čine više od pola izgrađenih kapaciteta. To je prvenstveno rezultat stanja u naselju Crikvenica, jer ostala naselja imaju značajno veći broj stanova za povremeno stanovanje.

⁷ <http://www.gohome.hr/nekretnine.aspx?q=zemljiste%20parcele%20Crikvenica> (26.1.2013.)

Grafikon 2.1. Udio stanova za stalno stanovanje u ukupnom broju stambenih jedinica 2001. i 2011. godine

Izvor: izrada autora prema podacima DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.

Najmanji udio stanova za stalno stanovanje u 2011. godini ima Dramalj (29,7 %). U odnosu na 2001. godinu u Dramlju, udio stanova za stalno stanovanje u korist vikendica i apartmana smanjio se za 11,9 postotnih

bodova. U 2001. godini i Jadranovo je imalo 7,5 postotnih bodova manje stanova za stalno stanovanje u odnosu na 2011. godinu što znači da se u međupopisnom razdoblju na tom prostoru značajno ubrzava izgradnja vikendica, apartmana i stanova za odmor. Sličan trend uočljiv je i u Selcu. Crikvenica u 2011. godini ima 66,1 % stambenih jedinica koje se koriste za stalno stanovanje. Ovdje je potrebno naglasiti i da se ukupan broj stanova na području Grada Crikvenice koji su obuhvaćeni Popisom stanovništva 2011. godine značajno razlikuje od broja stanova koji su evidentirani u bazi podataka Grada Crikvenice i porezne uprave (podaci od 23.10.2012). Naime, porezna uprava (i Grad Crikvenica) u svojim evidencijama broje 11.108 stambenih jedinica (od 14.220 obuhvaćenih Popisom) što znači da postoji nesrazmjer u podacima od 28%. Kada se analizira broj stanovnika na jedan izgrađeni stan, može se zaključiti da na području Grada Crikvenice ima veliki broj nenaseljenih stanova, odnosno veliki broj stanova koji služe isključivo za turističku djelatnost. Naime, u Crikvenici prosječno na jedan stan dolazi 0.78 stanovnika što znači da Grad ima puno više nekretnina nego stanovnika. Kada se uzme u obzir da u Crikvenici prosječno na dva kućanstva koja imaju dva člana dolazi tek jedno kućanstvo s tri člana, može se zaključiti da na području Grada na jedan naseljeni postroje dva nenaseljena stana. Primjerice u Opatiji na jedan stan dolazi 1.67 stanovnika, u Gradu Krku 0.89 stanovnika.⁸ Sve ovo upućuje na veliki broj neprijavljenih stanova koji se koriste za iznajmljivanje tj. na veliki udio sive ekonomije u turizmu.

Postojeća dinamika izgradnje stanova za povremeno stanovanje na području naselja Crikvenica, Jadranovo, Dramalj i Selce značajno će determinirati buduća gospodarska kretanja ovog područja. Naime, s obzirom da je na području Grada samo 51,15 % stanova namijenjeno za stalno stanovanje (a najveći udio u tome ima naselje Crikvenica zbog svojih ekonomskih i administrativnih kapaciteta) i s obzirom na

⁸ Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.

ubrzanje dinamike izgradnje stanova za povremeno stanovanje, razvidno je da se Crikvenica opredjeljuje za masovni apartmanski turizam. Ovu činjenicu posebice treba uvažavati prilikom definiranja razvojnih prednosti i ograničenja prilikom promišljanja ciljeva i mogućnosti razvoja turizma na području Grada.

Cestovnu infrastrukturu Crikvenice čine prolazni dijelovi tri glavna prometna pravca: Rijeka-Crikvenica-Split, Crikvenica-Rijeka-Ljubljana i Crikvenica-Rijeka-Zagreb. Za cestovni promet je važna i Jadranska cesta te zaobilaznica koja je značajno rasteretila centralni dio grada. Od lokalnih cesta, značajne su priobalne ceste prema Selcu i Dramlju kao i cesta prema Križišću na sjeveru grada. Cestovna infrastruktura je zadovoljavajuća i odgovara zahtjevima područja Grada (iako se u ljetnim mjesecima na pojedinim dijelovima gradskih prometnica javljaju zastoji). Iako ne pripada cestovnoj infrastrukturi Grada, važno je naglasiti, s obzirom na položaj, i (relativnu) blizinu autoceste Rijeke-Zagreb (A6), kao i blizinu Krčkog mosta tj. zračne luke Rijeka.

Luke i lučice kao i čitav obalni prostor značajnije su se iskorištavale do devedesetih godina 20. stoljeća kada su korištene kao pristaništa putničko-teretnih linija te ribarskih brodova. Postoji gradska luka u Crikvenici i pristaništa u Selcu, Dramlju i Jadranovu. Odumiranjem ribarstva i putničko-teretnih obalnih linija smanjuje se značaj luka i pristaništa. Razvojem turizma uređena je gradska plaža, a obalni prostor se ljeti pretvara u kupalište, jer od Selca do Jadranova, uzduž obale, ima veći broj manjih plaža veličine 10-200 m². Lučka infrastruktura je nedovoljno iskorištena, uglavnom je u funkciji ljeti za vrijeme turističke sezone. Značajni doprinos gospodarstvu Grada lučka infrastruktura imala bi u slučaju revitalizacije ribarstva, kao i planiranom izgradnjom marine kapaciteta 200 plovila, a što je prihvaćeno važećim prostornim planom Grada.

Komunalna infrastruktura je u posljednih 20-tak godina značajno proširena i poboljšana pa je na vodovodnu i mrežu javne kanalizacije priključen veliki broj domaćinstava. Na području Grada Crikvenice nema proizvodnih energetskih pogona, ali je izvrsno razvijena elektrodistribucijska mreža. U domaćinstvima se koriste i druge vrste energenata (drvo, ugljen, plin, solarna energija). Grad Crikvenica (zajedno s Novim Vinodolskim i Vinodolskom Općinom) komunalni otpad odlaže na odlagalištu neopasnog otpada "Duplja" (blizu Novog Vinodolskog), a na području grada nalazi se reciklažno dvorište koje služi zbrinjavanju posebnih vrsta otpada. Za zbrinjavanje otpada zaduženo je poduzeće GKTD Murvica d.o.o. koje je u vlasništvu Grada. Voda na području Grada dostavljena se putem vodovodne mreže iz izvora Žrnovnica (u nadležnosti KTD „Vodovod“ Žrnovnica - Grad Crikvenica 34,5% vlasništva).

Objekti društvenih djelatnosti odnose se na mrežu građevina državnog i županijskog interesa koji imaju javne funkcije: uprava i pravosuđe, odgoj i obrazovanje, kultura, sport i rekreacija, zdravstvo, socijalna skrb, vjerske zajednice, udruge građana, političkih stranaka i drugih organizacija. Institucije uprave i pravosuđa nalaze se u Gradu Crikvenici te lokacijom i površinom odgovaraju potrebama građana. S druge strane, knjižnica i čitaonica malog je kapaciteta za potrebe građana Grada te postoje planovi za njeno preseljenje na novu lokaciju. Od ostalih kulturnih ustanova posebice se ističe Muzej Grada Crikvenice, Gradska galerija te Atelje Zvonka Cara.

Odgoj i obrazovanje organizirani su kroz nekoliko ustanova. Djeca vrtićke i predškolske dobi pohađaju dječji vrtić Radost s odjelima u Crikvenici, Selcu, Dramlju i Jadranovu, osnovnoškolci dvije osnovne škole (Vladimira Nazora i Zvonka Cara) s područnim školama u Selcu, Dramlju i Jadranovu, a srednjoškolci Srednju školu dr. Antuna Barca u kojoj se, osim gimnazijskih, izvode i strukovni programi. **Sportske i kulturne aktivnosti** odvijaju se u Gradskoj sportskoj dvorani u

Crikvenici, a primarna **zdravstvena zaštita** provodi se kroz Dom zdravlja. Na području Grada nalazi se i Thalassotherapia Crikvenica specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti respiratornih organa i lokomotornog sustava.

Važan dio izgrađenih resursa predstavljaju turistički smještajni kapaciteti, a u nastavku se tablično navode najznačajniji objekti (infrastruktura, smještajni kapaciteti i društvene djelatnosti) Grada Crikvenice:

Tablica 2.2. Najznačajniji objekti prema namjeni (infrastruktura, smještajni kapaciteti i društvene djelatnosti) na području Grada Crikvenice

Objekt	Mjesto	Namjena
Gradska knjižnica u Crikvenici	Crikvenica	Društvene djelatnosti
Gradski muzej u Crikvenici	Crikvenica	Društvene djelatnosti
Hotel "Vila Ružica" ***	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Crikvenica"	Crikvenica	Smještaj, nije u funkciji
Hotel "Esplanade" ***	Crikvenica	Smještaj
Hotel "International" **	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Ivančica"	Crikvenica	Smještaj, nije u funkciji
Hotel "Kaštel" ***	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Mediteran" ***	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Miramare"	Crikvenica	Smještaj, nije u funkciji
Hotel "Park"	Crikvenica	Smještaj, nije u funkciji
Hotel Kvarner Palace ****	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Zagreb" **	Crikvenica	Smještaj
Hotel "Villa Aurora" ***	Crikvenica	Smještaj
Javno parkiranje u Crikvenici	Crikvenica	Infrastruktura
Marina Crikvenica	Crikvenica	Smještaj; dio razvojnog plana Grada
Osnovna škola Vladimira Nazora	Crikvenica	društvene djelatnosti

Objekt	Mjesto	Namjena
Osnovna škola Zvonka Cara	Crikvenica	društvene djelatnosti
Srednja škola dr. Antuna Barca	Crikvenica	društvene djelatnosti
Dječji vrtić "Radost"	Crikvenica	društvene djelatnosti
Gradska sportska dvorana	Crikvenica	društvene djelatnosti
Gradski stadion	Crikvenica	društvene djelatnosti
Trgovački centar Duga Mall	Crikvenica	Usluga
Hotel "Omorika" **	Crikvenica	Smještaj
Hotel i paviljoni "Ad Turres" **	Crikvenica	Smještaj
Thalassotherapia Crikvenica	Crikvenica	Smještaj, društvene djelatnosti
Dom zdravlja	Crikvenica	društvene djelatnosti
Poličklinika Katunar	Crikvenica	društvene djelatnosti
Turističko naselje Kačjak **	Dramalj	Smještaj
Hotel "Riviera" **	Dramalj	Smještaj
Hotel "Vali"****	Dramalj	Smještaj
Hotel "Amabilis" *****	Selce	Smještaj
Hotel "Esperanto" ***	Selce	Smještaj
Hotel "Marina" ****	Selce	Smještaj
Hotel "Selce" ***	Selce	Smještaj
Hotel i paviljoni "Slaven" **	Selce	Smještaj
Hotel "Varaždin" **	Selce	Smještaj
Hotel "Grand" ****	Dramalj	Smještaj
Kamp Uvala Slana ***	Selce	Smještaj
Apart Hotel Club Vala **** (u sklopu Kampa Uvala Slana)	Selce	Smještaj
Kamp Kačjak **		
Javno parkiranje u Selcima	Selce	Infrastruktura
Terme Selce	Selce	društvene djelatnosti, smještaj
Biciklističke staze	Sva mjesta	Atraktijska infrastruktura
Deponiranje čvrstog otpada	Sva mjesta	Infrastruktura
Kanalizacijski sustav	Sva mjesta	Infrastruktura
Pješačke staze Jadranovo-Sibinj i Crikvenica - Drivenik	Sva mjesta	Atraktijska infrastruktura
Planinarske staze	Sva mjesta	Atraktijska infrastruktura

Objekt	Mjesto	Namjena
Ljubavna cestica	Crikvenica	Atraktička infrastruktura
Rasvjeta	Sva mjesta	Infrastruktura
Sustav opskrbe energijom	Sva mjesta	Infrastruktura
Sustav za opskrbu vodom	Sva mjesta	Infrastruktura
Telekomunikacijski sustav	Sva mjesta	Infrastruktura

Napomena: crvenom bojom su označeni objekti koji su u izgradnji, trenutno nisu u funkciji ili su planirani, stanje veljača 2014. ; * označavaju kategorizaciju smještaja
Izvor: izrada autora na temelju Master plana turizma PGŽ te objavljenih podataka na službenoj stranici Grada Crikvenice (www.crikvenica.hr)

Prema namjeni, na području Crikvenice prevladavaju hotelski smještajni kapaciteti. Jedan hotel (Amabilis) je kategoriziran s pet zvjezdica, pet s četiri zvjezdice (Hotel Kvarner Palace - ex. Therapia, Vali, Marina, Grand i Apart Hotel Club Vala), a ostali su nižekategorornici. Dio smještajnih kapaciteta nije u funkciji: Miramare, Park, Crikvenica, Kačjak... Te smještajne jedinice predstavljaju važan resurs s aspekta turističke djelatnosti, posebice s obzirom na sadašnju nisku razinu korištenja kapaciteta, a što dokazuje visoki stupanj turističke sezonalnosti na području Grada Crikvenice.

2.3. Prirodna i kulturna baština

U današnjem svijetu, prirodne i kulturne znamenitosti postaju važan činitelj diverzifikacije i obogaćivanja turističke ponude gradova, a posljedično tome i značajan izvor njihovog gospodarskog razvoja. U takvim okolnostima, očuvanje integriteta prirodne i kulturne baštine te identificiranje mogućnosti za njenu tržišnu valorizaciju nameću se kao strateški prioriteti gradskih razvojnih politika. S obzirom na brojnost fenomena koje implicira prirodno i kulturno nasljeđe određenog grada, a samim time i metodoloških poteškoća u utvrđivanju njihovog gospodarskog potencijala, oportuno je da se u promišljanju korištenja lokalnog nasljeđa kao razvojnog resursa prvo kreće od sistematizacije

istog. Rukovodeći se takvim pristupom, u nastavku se iznosi pregled zaštićenih prirodnih i kulturnih dobara Grada Crikvenice.

Na području Grada Crikvenice, temeljem *Zakonu o zaštiti prirode* (NN 70/05, čl. 15), spomenikom prirode proglašeni su *Stari hrastovi u Guljanovom dolcu* koji se nalaze na sjevernoj strani brda Kotor. Radi se o dva hrasta medunca višestoljetne starosti čije su se šume nekoć protezale čitavim submediteranskim dijelom Primorja, a danas su većinom uništene ili degradirane.⁹

Preventivno zaštićeno prirodno dobro od posebne važnosti je jama *Vrtare Male* u blizini naselja Dramalj. Jama je duboka oko tridesetak metara i na njezinu dnu je malo jezerce bočate vode. Ovaj vrijedan dio prirode Grada Crikvenice je biospeleološki znamenit jer u njemu obitava endemična i reliktna podzemna slatkvodna špiljska kozica *Troglocaris anophthalmus*.¹⁰ Jama *Vrtare Male* ujedno je vrijedno i bogato palaentloško nalazište fosilnih ostataka životinja iz razdoblja pleistocena.¹¹

Osim po prethodno opisanim atrakcijama geobaštine, Crikvenica je posebna i po dugo i zanimljivoj povijesti, o čemu svjedoči bogata kulturna baština grada. Imajući u vidu da je raznolikost područja koja obuhvaća pojam kulturne baštine gotovo nemjerljiva te da je teško odrediti trenutak kad nešto postaje kulturnom baštinom, osnovu za pregled stanja baštinskog fundusa na području Grada Crikvenice predstavlja *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 69/99, čl. 2).

⁹ Randić, M et al. (2003): Prirodna baština Primorsko-goranske županije, Primorsko-gornaska županija, Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje, Rijeka, str.186

¹⁰ Ibidem, str. 188

¹¹ Muzej Grada Crikvenice [dostupno na: <http://www.mgc.hr/istrazivanja/paleontolo%C5%A1ko-nalazi%C5%A1te-jama-vrtare-male-u-dramlju> (22.01.2013)]

Prema ovom Zakonu kulturna dobra jesu:

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja;
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost;
- nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i
- zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

S obzirom na to da je važna dimenzija kulturne baštine njen pravni status, odnosno je li riječ o registriranoj baštini ili baštini koja nije dospjela pod zakonski ili institucionalni tretman, u nastavku se daje pregled registriranih kulturnih dobara na području Grada Crikvenice.

Na administrativnom području Grada Crikvenice nalaze se sljedeća registrirana nepokretna kulturna dobra:¹²

- *Arheološko nalazište Igralište* u Crikvenici upisano u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-3417 rješenjem Klase: UP/I 612-08/07-06/0288 od 18. prosinca 2007. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u arheološku baštinu.
- *Arheološko nalazište Badanj* (srednjovjekovna gradina podignuta na ostacima rimske fortifikacije) upisano u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem 405 rješenjem broj DG-514/2-76 od 29. prosinca 1976. te ponovljenom revizijom 2010. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti

¹² Arhiva konzervatorskog odjela u Rijeci, 13.12. 2012.

pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro (kulturno-povijesna cjelina), a prema klasifikaciji u arheološku baštinu.

- *Hotel Miramare* u Crikvenici upisan u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-117 rješenjem broj 106/2 od 12. svibnja 1974. godine te revizijom rješenja Klasa: UP/I 612-08/02-01/321 od 28. svibnja 2002. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.
- *Hotel Therapia* u Crikvenici upisan u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-116 rješenjem broj 105/2 od 12. svibnja 1974. godine te revizijom rješenja Klasa UP/I 612-08/02-01/322 od 28. svibnja 2002. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.
- *Bivši Pavlinski samostan Kaštel* upisan u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-345 rješenjem broj 272/4 od 12. svibnja 1976. godine te revizijom rješenja Klasa: UP/I 612-08/02-01/646 od 28. svibnja 2002. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u sakralno-profanu graditeljsku baštinu.
- *Stambene zgrade* u Crikvenici upisane u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-833 rješenjem Klasa: UP/I 612-08/02-01/1389 od 19. veljače 2003. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.
- *Kamena zgrada u ulici B. Buchofer 24* u Crikvenici upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem RRI 0378-

1975 rješenjem broj 601/1 od 12. prosinca 1975. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.

- *Rodna zgrada Nikole Cara Crnog* u Crikvenici upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem RRI 0413-1977 rješenjem broj 413/1 od 25. srpnja 1977. godine
- *Povijesna poluurbana cjelina naselja Kotor* upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-2697 rješenjem broj 57/1 od 16. siječnja 1976. godine te revizijom rješenja Klase: UP/I-612-08/06-06/0169 od 23. ožujka 2006. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u kulturno-povijesnu cjelinu.
- *Ruralna cjelina Sopaljska* upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-5089 rješenjem broj 305/1 od 21. lipnja 1969. godine te revizijom rješenja Klase: UP/I-612-08/11-06/0056 od 11. travnja 2011. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u kulturno-povijesnu cjelinu.
- *Mlin za masline Toš* u Dramlju upisan u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-151 rješenjem broj 284/1 od 31. studenog 1966. godine te revizijom rješenja Klase: UP-I-612-08/02-01/296 od 28. svibnja 2002. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.
- *Arheološka zona poluotoka Havišće* u Jadranovu upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-2735 rješenjem Klase: UP/I 612-08/06-06/0147 od 23. ožujka 2006.

godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro (kulturno-povijesna cjelina), a prema klasifikaciji u arheološku baštinu.

- *Kuća Lončarić Jozе* u Selcu upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara RH pod brojem Z-5023 rješenjem broj 409/3 od 10. studenog 1970. godine te revizijom rješenja Klasa: UP-I-612-08/11-06/0063 od 19. siječnja 2011. godine. Ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra, prema vrsti pripada u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a prema klasifikaciji u profanu graditeljsku baštinu.

Uvidom u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske utvrđeno je da od svih pokretnih kulturnih dobara koja sačinjavaju fundus kulturne baštine Grada Crikvenice, njih 7 ima pravni status zaštićenog kulturnog dobra (cf: Tablica 2.3.).

Tablica 2.3. Zaštićena pokretna kulturna dobra na području Grada Crikvenice

Naziv	Klasifikacija kulturnog dobra	Vrsta kulturnog dobra	Lokacija	Oznaka kulturnog dobra
<i>Arheološka zbirka</i>	arheološka građa	zbirka	Crikvenica	Z-3461
<i>Orgulje u crkvi Majke Božje</i>	glazbeni instrument	pojedinačno	Crikvenica	Z-4221
<i>Slika "Bogorodica s Djetetom" u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije</i>	sakralni/religijski predmeti	pojedinačno	Crikvenica	Z-1511
<i>Violina</i>	glazbeni instrument	pojedinačno	Crikvenica	Z-848
<i>Pokaznica iz crkve sv. Jelene</i>	sakralni/religijski predmeti	pojedinačno	Dramalj	Z-849
<i>Čamac tipa "guc"</i>	znanost i tehnika	pojedinačno	Selce	RRI-112

Izvor: Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, 17.02.2014.

Osim navedene zaštićene kulturne baštine, na području Grada Crikvenice evidentirani su brojni spomenici kulture, arheološki lokaliteti, nekropole, crkve, kapele i vile koje uz najstarije dijelove gradskih naselja sa tradicionalnom elementima gradnje sačinjavaju raznolik fundus materijalne kulture Grada Crikvenice.

Uz spomenutu materijalnu baštinu, kulturnom identitetu Grada Crikvenice doprinose i razne manifestacije od kojih su najpoznatije tradicionalne *Maškare* i *Ribarski tjedan*. Također, važnu ulogu u razvoju kulturnog života grada imaju programi i aktivnosti kulturnih ustanova među kojima se osobito ističu: Centar za kulturu "Dr. Ivan Kostrenčić", Gradska knjižnica Crikvenica, Memorijalni atelje Zvonka Cara i Muzej Grada Crikvenice.

Iz svega prethodno navedenog može se zaključiti da je Crikvenica grad velikog prirodnog i kulturnog potencijala stoga je u interesu svih nositelja razvoja grada da se stvore uvjeti i osmисle mehanizmi za revitalizaciju prirodnog i kulturnog identiteta Crikvenice. Pri tome je nužno uzeti u obzir smjernice i mjere usvojenog strateškog okvira turističkog razvoja Republike Hrvatske koji primarno promovira razvoj selektivnih oblika turizma i valorizaciju kulturnog i prirodnog nasljedja turističkih destinacija.¹³ Poticanjem razvoja selektivnih oblika turizma i djelatnosti koje se oslanjaju na prirodne i kulturne datosti moguće je smanjiti sezonalnost crikveničkog turizma (cf: poglavlje 4.5.) i "ojačati" lokalno poduzetništvo.

2.4. Stanje okoliša

Budući da suvremene razvojne politike ističu očuvanje okoliša kao bitnu odrednicu gospodarskog razvoja urbanih sredina, u ovom dijelu

¹³ cf: *Strategija razvoja turizma RH do 2020.* i *Strategija razvoja kulturnog turizma*

studije analizirano je stanje pojedinih sastavnica okoliša i elaborirani su najznačajniji antropogeni izvori onečišćenja okoliša Grada Crikvenice.

2.4.1. Kakvoća zraka

Temeljem članka 24. *Zakona o zaštiti zraka* (NN 130/11) kakvoća zraka određenog područja svrstava se u dvije osnovne kategorije za svaki pojedini parametar koji se prati:

- I kategorija kakvoće zraka – čist ili neznatno onečišćen zrak
- II kategorija kakvoće zraka – onečišćen zrak

Iako na području Grada Crikvenice nema mjernih stanica za mjerjenje i praćenje kakvoće zraka, u *Prostornom planu uređenja Grada Crikvenice* navodi se da je kakvoća zraka na ovom području I kategorije.¹⁴ Ova prepostavka temelji se na *Izvještaju o praćenju onečišćenja zraka za područje Primorsko-goranske županije za 1999.godinu* prema kojem su prosječne godišnje koncentracije SO₂ (sumporni dioksid), NO_x (dušikovi spojevi) i NMVOC (hlapije organske tvari bez metana) znatno niže od preporučenih graničnih vrijednosti kakvoće zraka propisanih *Uredbom o preporučenim i graničnim vrijednostima kakvoće zraka* (NN 101/96; NN 2/97).

U prilog navedenom ide i *Objedinjeni izvještaj o kakvoći zraka na području Primorsko-goranske županije za 2011. godinu* u kojem se zaključuje da je kvaliteta zraka na većem dijelu područja Primorsko-goranske županije I kategorije.¹⁵ Povećano onečišćenje zraka u Županiji prisutno je samo u okolini industrijskih pogona i odlagališta otpada, a

¹⁴Pilar-Katavić, J. et al. (2006): *Prostorni plan uređenja Grada Crikvenice*, Urbanistica d.o.o., Zagreb, str. 68

¹⁵Crvelin, G., Zubak, V. (2012): *Objedinjeni izvještaj o kakvoći zraka na području Primorsko-goranske županije za razdoblje od 01.01. do 31.12.2011.*, Nastavni Zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Zdravstveno-ekološki odjel - Odsjek za kontrolu zraka, Rijeka, str. 12

Napomena: Na rezultate mjerjenja onečišćenja zraka koji su objavljeni u ovom izvještaju primjenjuju se *Uredba o graničnim vrijednostima onečišćujućih tvari u zraku* (NN 133/05).

budući da na području Grada Crikvenice nema razvijene industrije koja zagađuje zrak, na osnovu ovog izvještaja može se zaključiti kako je zrak u Gradu Crikvenici čist ili neznatno onečišćen.

Nezastupljenost industrije i velikih odlagališta otpada na području Grada Crikvenice ne isključuje potrebu za uvođenjem sustavnog praćenja kakvoće zraka iz razloga što su u Gradu Crikvenici prisutni drugi antropogeni izvori onečišćenja zraka. Glavni lokalni izvori ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak jesu cestovni promet te ne-industrijska ložišta u javnim ustanovama, maloj privredi i kućanstvima.

Negativan utjecaj cestovnog prometa posebno je izražen u ljetnim mjesecima za vrijeme turističke sezone. Prometne gužve uzrokovane povećanim brojem osobnih vozila i autobusa na uskom prostoru obalne zone Grada vjerojatno izazivaju povremena prekoračenja graničnih vrijednosti kakvoće zraka.¹⁶

U Gradu Crikvenici evidentirani su stacionarni izvori onečišćenja zraka koji sukladno *Pravilniku o Registru onečišćavanja okoliša* (NN35/08) redovito prijavljuju *Upravnom odjelu za graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije* podatke o direktnim emisijama onečišćujućih tvari u zrak koje su prekoračile dozvoljeni prag. Uglavnom se radi o objektima javnih ustanova u sklopu kojih se nalaze mali i srednji uređaji za loženje veličine postrojenja $\geq 0,1 \text{ MWt}$ i $< 50 \text{ MWt}$.

U tablici 2.4. prikazani su podaci o prijavljenoj ukupnoj godišnjoj količini emisije stakleničkih plinova iz ne-industrijskih postrojenja na području Grada Crikvenice za 2011. godinu.

¹⁶ Pilar-Katavić, J. et al. (2006): *Prostorni plan uređenja Grada Crikvenice*, Urbanistica d.o.o., Zagreb, str. 198

Tablica 2.4. Emisije u zrak iz stacionarnih izvora na području grada Crikvenice u 2011. godini

R.br.	Naziv organizacijske jedinice	Djelatnost uslijed koje dolazi do emisije u okoliš	Onečišćujuća tvar	Prag tvari za zrak (kg/god)	Ukupna količina ispuštanja (kg/god)
1	Dom zdravlja PGŽ Crikvenica	Liječenje ljudi	Ugljikov dioksid (CO ₂)	30.000,0	50.859,7
2	OŠ Vladimira Nazora Crikvenica	Postrojenja $\geq 0,1$ MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)	Oksidi dušika izraženi kao dušikov dioksid (NO ₂)	30,0	52,0
3	OŠ Vladimira Nazora Crikvenica	Postrojenja $\geq 0,1$ MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)	Oksidi sumpora izraženi kao sumporov dioksid (SO ₂)	100,0	42,0
4	OŠ Vladimira Nazora Crikvenica	Postrojenja $\geq 0,1$ MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)	Ugljikov dioksid (CO ₂)	30.000,0	66.580,0
5	OŠ Vladimira Nazora Crikvenica	Postrojenja $\geq 0,1$ MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)	Ugljikov monoksid (CO)	30,0	2,0

Izvor: Priredili autori na temelju podataka preuzetih iz preglednika *Registra onečišćavanja okoliša* koji je vodi Agencija za zaštitu okoliša [dostupno na: <http://roo-preglednik.azo.hr/>; preuzeto: 23.01.2013.]

Kućanstva i mala privreda, prvenstveno djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, izvori su onečišćenja zraka zbog korištenja ložišta na kruta i tekuća goriva za potrebe grijanja stambenih i poslovnih prostora, kuhanja i potrebe za topлом vodom.

Prema rezultatima istraživanja *Studije i idejnog projekta opskrbe plinom Primorsko-goranske županije* u strukturi energetske potrošnje u kućanstvima Grada Crikvenice utvrđena je sljedeća zastupljenost goriva čije izgaranje uzrokuje direktnu emisiju stakleničkih plinova:¹⁷

¹⁷ *Studija i idejni projekt opskrbe plinom Primorsko-goranske županije, Faza I* prema Pilar-Katavić, J. et al. (2006): *Prostorni plan uredenja Grada Crikvenice*, Urbanistica d.o.o., Zagreb, str. 59

- Za grijanje kućanstva - drvo (63,1%), ekstra lako lož ulje (13,8%) i naftni plin (3,1%);
- Za kuhanje u kućanstvima - ukapljeni naftni plin (40,6%) i drvo (17,8%);
- Za pripremu potrošne tople vode u kućanstvima - ekstra lako lož ulje (10,7%) i drvo (7,1%).

Osim navedenih onečišćivača, na privremenu koncentraciju pojedinih onečišćujućih tvari u zraku može utjecati i onečišćeni zrak iz industrijske zone Rijeke, Kostrene i Krka, kojeg na područje Grada Crikvenice prenose vjetrovi bura i tramontana.

2.4.2. Kakvoća voda

Sukladno *Državnom planu za zaštitu voda* (NN 8/99) i *Uredbom o klasifikaciji voda* (NN 77/98) dio vodotoka Dubračina koji prolazi područjem Grada Crikvenice kategoriziran je u vode II vrste.¹⁸

Vodotok Dubračina, čije se ušće u more nalazi u užem gradskom području Grada Crikvenice, glavni je drenažni kolektor površinskih i izvorskih voda sjeveroistočnog dijela Vinodolske doline, a ujedno i odvodni kanal energetski iskorištenih voda dijela Goranskih slivova kroz sustav HE Vinodol. Pritoci Dubračine su brojne bujice od kojih su Mala Dubračina i njena pritoka Malenica manjim dijelom na području Grada Crikvenice. Velike promjene u vodnom režimu Dubračine nastale su izgradnjom HE Vinodol i akumulacije Tribalj. Gradnjom akumulacije

¹⁸Prostorni plan područja posebnih obilježja Vinodolske doline, rujan 2004., str 196. [dostupno na: <http://demo.multilink.hr/2008/zzpu/docs/zzpuHR/docsplanovipodrucja/3/Original.pdf> , preuzeto: 20.01.2013.]

Napomena: Vode II vrste su vode koje se u prirodnom stanju mogu koristiti za kupanje i rekreaciju, za sportove na vodi, za uzgoj drugih vrsta riba ili koje se nakon odgovarajućeg pročišćavanja mogu koristiti za piće i druge namjene u industriji i sl. U njih je dopušteno ispuštanje otpadnih voda nakon trećeg stupnja pročišćavanja (primjenom fizikalnih, kemijskih, bioloških i drugih postupaka kojima će se u influentu koncentracija hranjivih tvari smanjiti za najmanje 80%).

Tribalj bitno je smanjen utjecaj voda gornjeg dijela sliva na maksimalne proticajne količine nizvodnog dijela Dubračine, ali je značajno povećano područje potencijalnog plavljenja u dolini i Gradu Crikvenici za slučaj havarije brane akumulacijskog jezera.

Do sada nisu zabilježena iznenadna i izvanredna onečišćenja vodotoka Dubričine osim povremenih pojava pjene, uzrokovanih radom HE Vinodol, koje ne zahtijevaju sanacijske mjere.¹⁹ Potencijalnu opasnost za onečišćenje Dubričine predstavlja eksploatacijsko polje prirodnog kamena u Podbadnju. Vađenjem kamenog materijala skinut je prirodni sloj, čime je stvoren rizik od zagađenja površinskih voda koje se slijevaju prema glavnому toku Dubračine.²⁰

2.4.3. Kakvoća mora

Ispitivanje kakvoće mora za kupanje na plažama Republike Hrvatske provodi se na temelju kriterija definiranih *Uredbom o kakvoći mora za kupanje* (NN 73/08) i *EU direktivom o upravljanju kakvoćom vode za kupanje* (br. 2006/7/EZ).

Na kraju svake sezone ispitivanja određuje se godišnja ocjena koja se temelji na podacima o prisutnosti mikroorganizama, pokazateljima fekalnog onečišćenja i procjeni rizika onečišćenja mora. Sukladno članku 19. *Uredbe o kakvoći mora za kupanje* (NN 73/08) more se prema godišnjoj ocjeni razvrstava kao izvrsno, dobro, zadovoljavajuće i nezadovoljavajuće za kupanje.

¹⁹Izvješće o stanju okoliša Primorsko-goranske županije za razdoblje 2006.-2009. [dostupno na: <http://www2.pgz.hr/doc/graditeljstvo/izvjesce-stanje-okolisa-0609.pdf>, preuzeto: 25.01.2013]

²⁰Ibidem, str.69

U sljedećoj tablici prikazane su godišnje ocjene kakvoće mora na plažama Grada Crikvenice u razdoblju od 2009. do 2012. godine prema hrvatskim nacionalnim kriterijima.²¹

²¹Odobran je hrvatski standard vrednovanja jer su *Uredbom* propisani strožiji uvjeti ocjenjivanja. Zbog visoke kakvoće mora na većini plaža hrvatskog dijela Jadrana, primjenom graničnih vrijednosti iz europske *Direktive* ne bi bilo moguće rano uočavanje negativnih promjena u okolišu i provođenje brzih sanacijskih mjera. To u praksi znači da su godišnje ocjene prema EU standardima bolje u odnosu na ocjene prema nacionalnim standardima (npr. kakvoća mora koja je prema hrvatskim kriterijima ocjenjena kao dobra, po europskim je izvrsna).

Tablica 2.5. Godišnja ocjena kakvoće mora na plažama Grada Crikvenice u razdoblju od 2009. do 2012. godine

Plaža/mjerna postaja	Kakvoća mora			
	2009	2010	2011	2012
Jadranovo - uvala Havišće				
Jadranovo - uvala kod tunere				
Jadranovo - uvala Grabova				
Kačjak-zapadna uvala kraj				
Kačjak-zapadna uvala početak				
Kačjak-istok- betonirani plato				Dobro
Rt Kačjak				
Lanterna - plaža				
Odmaralište željezare Jesenice				
Plaža Balustrada				
Plivalište				
Glavna plaža zapad				
Glavna plaža istok-žal kod male luč.				
Hotel Omorika				
Glavna plaža-kod skakaonice				
Glavna plaža sredina				
Hotel Internacional		Dobro	Dobro	Dobro
Hotel Thalassotherapia				
Hotel Kaštel				
Plaža Podvorska				
Odmaralište Stoimena				
Selce pl. Poli mora Hotel Slaven				
Odmaralište M.Stojanović				
Uvala Slana				
Hotel Jadranka - plaža				
Plaža Bazeni hotela Varaždin				
Selce gostiona Toč				

Izvor: Priredili autori na temelju podataka preuzetih sa *Mrežne aplikacije o kakvoći mora u Republici Hrvatskoj* koja se nalazi na stranicama *Ministarstva zaštite okoliša i prirode* [dostupno na: <http://www.izor.hr/kakvoca/kakvoca.html>; preuzeto: 24.01.2013.]

Rezultati ispitivanja kakvoće mora za kupanje na plažama u Gradu Crikvenici tijekom promatranog razdoblja ukazuju na more visoke

kakvoće. Razlog tomu je što more unutar područja Grada Crikvenice zahvaća akvatorij Vinodolskog Kanala koji spada u red izrazito oligotrofnih mora s dobrim prozračivanjem što znači da ima veliku potencijalnu moć samopročišćavanja. S obzirom na to da je obalni pojas Grada Crikvenice izrazito turističko područje, bez značajnijih industrijskih onečišćivača mora, procesi samočišćenja u moru znatno su brži od dinamike opterećenja sanitarnim, tehnološkim i oborinskim otpadnim vodama koja potječu iz turističkih i stambenih naselja.²²

Pozitivno je da je u 2011. godini evidentirano smanjenje količine onečišćujućih tvari koje se putem otpadnih voda prenose u more i to za 72,66% u odnosu na 2009. godinu i 30,54% u odnosu na 2010. godinu.²³

2.4.4. Stanje buke

Izvori buke na području Grada Crikvenice, osobito u vrijeme turističke sezone, su cestovni promet, ugostiteljski objekti i zabavni sadržaji.

Grad Crikvenica ima izrađenu kartu buke ugostiteljskih objekata i zabavnih sadržaja koja je sukladna *Zakonu o zaštiti od buke* (NN 30/09), *Pravilniku o najvišim dopuštenim razinama buke u prostorima u kojima ljudi rade i borave* (NN 145/04) i *Odluci o ugostiteljskoj djelatnosti na području Grada Crikvenice* (SN PGŽ 30/07).

Kartom je obuhvaćeno područje GUP-a Grada Crikvenice prošireno s pojasom širine 1 km (približno 19,6 km²). U okviru njene izrade razvijen

²²Pilar-Katavić, J. et al. (2006): *Prostorni plan uređenja Grada Crikvenice*, Urbanistica d.o.o., Zagreb, str. 69

²³Izračun autora na temelju podataka preuzetih iz *Registra onečišćavanja okoliša* koji je vodi Agencija za zaštitu okoliša [dostupno na: <http://roo-preglednik.azo.hr/>; preuzeto: 24.01.2013.]

Napomena: Prema prijavljenim emisijama, u strukturi ukupne količine onečišćujućih tvari koje se putem sustava javne odvodnje ispuštaju u more na području Grada Crikvenice najveći udio zauzima ukupna suspendirana tvar (99,6%). Ostatak otpada na motorna i mineralna ulja te kemijska i biokemijska onečišćenja koja benzinske stanice ispuštaju u sustav javne odvodnje.

je akustički model koji uključuje podatke o 56 ugostiteljskih objekata na području užeg dijela Grada Crikvenice.

Analizom izloženosti razinama buke utvrđeno je 220 točaka na kojima je proračunato prekoračenje najviših dopuštenih razina buke prema namjeni prostora propisanih *Pravilnikom o najvišim dopuštenim razinama buke u prostorima u kojima ljudi rade i borave* (NN 145/04, čl. 5).

U tablici 2.6. prikazani su podaci o najvišim i prosječnim prekoračenjima buke ugostiteljskih objekata na području grada Crikvenice.

Tablica 2.6. Prekoračenja dopuštenih razina buke na području Grada Crikvenice prema namjeni prostora

Režim rada (razdoblje)	Veličina	Namjena prostora					
		Javna i društvena	Stambena	Pretežito stambena	Stambena i poslovna	Poslovna	Ugostiteljsko- turistička
Prosječni/smanjeni kapacitet (dnevno razdoblje)	Najviše Prekoračenje / dB	-	-	0,3	-	-	-
	Srednje prekoračenje / dB	-	-	0,2	-	-	-
	Standardna devijacija / dB	-	-	0,2	-	-	-
Puni kapacitet (večernje razdoblje)	Najviše Prekoračenje / dB	-	-	3,3	-	-	-
	Srednje prekoračenje / dB	-	-	2,6	-	-	-
	Standardna devijacija / dB	-	-	0,9	-	-	-
Prosječni/smanjeni kapacitet (noćno razdoblje)	Najviše Prekoračenje / dB	7,8	-	8,7	7	-	6,5
	Srednje prekoračenje / dB	4,7	-	2,5	3,8	-	4,7
	Standardna devijacija / dB	2	-	2,6	1,9	-	1,3

Izvor: Prezentacija o uspostavi sustava upravljanja bukom na području Grada Crikvenice, Dorh 2 d.o.o., Samobor [dostupno na: www.crikvenica.hr; preuzeto: 23.01.2013.]

Bitno je naglasiti da je izrada akustičkog modela i karte buke ugostiteljskih objekata i sportsko-rekreacijskih sadržaja tek prva faza u uspostavi cjelovitog sustava upravljanja bukom okoliša Grada Crikvenice. U planu je još izrada karte buke imisije cestovnog prometa i izrada stručne podloge za prostorno plansku dokumentaciju. Uspostava sustava upravljanja bukom omogućit će razvoj i implementaciju adekvatnih mjera za sprečavanje nastajanja novih izvora buke ili otklanjanja i smanjenja postojeće buke na dopuštenu razinu.

2.4.5. Otpad

U 2012. godini na području Grada Crikvenice ukupno je skupljeno 7565,2 t otpada²⁴, pri čemu je udio komunalnog otpada iznosio 86,6%. U strukturi ukupno skupljenog komunalnog otpada u 2012. godini dominira miješani komunalni otpad (96,8%) koji je trajno zbrinut na odlagalištu neopasnog otpada "Duplja", dok je od ostalih odvojeno skupljenih vrsta komunalnog otpada 176,78 t upućeno direktno na uporabu, a 29,62 t otpada je uskladišteno za kasniju uporabu.²⁵

Tablica 2.7. Količine ukupno skupljenog komunalnog otpada na području Grada Crikvenice u razdoblju od 2009. do 2012. godine

	2009.	2010.	2011.	2012.
Kg/stanovniku	622,21	558,58	550,00	537,30
Ukupno skupljeno (preuzeto) u izvještajnoj godini (t)	7466,50	6703,00	6605,70	6447,65
Miješani komunalni otpad (t)	7423,90	6555,39	6387,35	6241,25
Ostale vrste komunalnog otpada (t)	42,60	147,61	218,35	206,40

Izvor: Podatci GKTD "Murvica" i Izvješća o komunalnom otpadu Agencije za zaštitu okoliša 2009., 2010., 2011., i 2012.

²⁴ Procjena autora na temelju podataka GKTD "Murvica" i Metis dd

²⁵ Preglednik Registra onečišćavanja okoliša koji je vodi Agencija za zaštitu okoliša [dostupno na: <http://roo-preglednik.azo.hr/>; preuzeto: 12.05.2014.]

U 2012. godini, u usporedbi sa 2009. godinom, zabilježene su pozitivne tendencije u smislu gospodarenja otpadom koji se prvenstveno očituju kroz smanjenje količine sakupljenog komunalnog otpada za 13,65% i smanjenje količine trajno odloženog komunalnog otpada za 14,54%. Također, evidentirano je i povećanje udjela izdvojenog korisnog otpada u ukupno skupljenom otpadu za cca 13 postotnih bodova.²⁶

Iako se u promatranom razdoblju smanjuje količna otpada po stanovniku po prosječnoj godišnjoj stopi od 4,77%, Grad Crikvenica još uvijek bilježi relativno veću količinu skupljenog komunalnog otpada po glavi stanovnika u odnosu na prosjek PGŽ-a (<34,66% t) i prosjek RH (<37,77%).²⁷ Razlog tomu je što se tijekom ljetne sezone gotovo učetverostruči broj ljudi koji borave na području Grada, što znatno doprinosi generiranju komunalnog otpada. Naime, u periodu od mjeseca lipnja do mjeseca rujna nastaje 51,42% komunalnog otpada koji se godišnje skupi u Crikvenici.²⁸

Budući da osnovne komponente prikupljenog miješanog komunalnog otpada na području Grada Crikvenice imaju veliki ekonomski potencijal, jedan od strateških prioriteta Grada Crikvenice je unaprijediti sustav odvojenog skupljanja otpada kako bi se omogućila ponovna uporaba otpada i smanjile količine otpada koje se odlažu na odlagalištima. U skladu s tim, na temelju *Zakona o otpadu* (NN 178/04, 111/06, 60/08, 87/09, čl. 11) i *Strategije gospodarenja otpadom Republike Hrvatske* (NN 130/05) Grad Crikvenica donio je *Plan gospodarenja otpadom Grada Crikvenice za razdoblje od 2011.-2019. godine* kojim je previđena implementacija tzv. hijerarhijskog IVO koncepta (Izbjegavanje - Vrednovanje - Odlaganje) u gospodarenju otpadom. IVO koncept temelji se na smanjivanju količina proizvedenog

²⁶ Izračun autora na temelju podataka preuzetih iz *Plana gospodarenja otpadom Grada Crikvenice za razdoblje od 2011.-2019. godine* i podataka GKTD "Murvica"

²⁷ Izračun autora na temelju *Izvješća o komunalnom otpadu Agencije za zaštitu okoliša za 2012. godinu*

²⁸ *Plan gospodarenja otpadom Grada Crikvenice za razdoblje od 2011.-2019. godine*

otpada na mjestu njegovog nastanka, zatim selektiranju, izdvajajući i iskorištavanju vrijednih sastojaka otpada u materijalne i/ili energetske svrhe te trajnom odlaganju otpada koji nije moguće reciklirati, ili na neki drugi način ponovno uporabiti, na modernom, tehnički i sanitarno opremljenom odlagalištu.

Sukladno tome, u Crikvenici se već poduzete konkretne aktivnosti za unapređenje sustava gospodarenja otpadom. Crikvenica je prvi grad u Hrvatskoj koji otpad ne naplaćuje paušalno. Od 2002. godine, prije zakonske obaveze, kroz pilot projekt uveden je sustav individualiziranog odvoza putem čipiranih posuda za otpad koje omogućavaju evidentiranje pražnjenja posuda i identificiranje njihovih korisnika. Na taj način fakturiranje usluge odvoza smeća ovisno je o broju pražnjenja posuda za otpad u svakom pojedinom mjesecu. Osim toga, GKTD "Murvica" sustavno radi na edukaciji građana sa ciljem podizanja svijesti lokalne zajednice o važnosti primarne selekcije otpada, a trenutno je u fazi provođenja pilot projekta EM kompostiranja biootpada kojim se žele utvrditi mogućnosti kompostiranja biootpada na području Grada Crikvenice korištenjem efektivnih mikroorganizama. U cilju sprječavanja nastanka divljih odlagališta i postizanja većeg stupnja izdvajanja korisnog otpada, planom gospodarenja otpadom prepostavljena je i izgradnja reciklažnog dvorišta za komunalni otpad.

3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA

3.1. Kretanje stanovništva i kućanstava

Crikvenica u proteklih 150 godina ima pozitivne ukupne populacijske trendove. Rast stanovništva osobito je bio velik u razdoblju 1961-1991. godina kada se razvijala gospodarska struktura i ostvarivan gospodarski rast, a područje Crikvenice sve više je poprimalo obilježja urbane cjeline.

Pad stanovništva zabilježen je u tri međupopisna razdoblja: u razdoblju 1921-1931. godina kada je stanovništvo emigriralo u prekomorske krajeve, u Sjevernu i Južnu Ameriku; u razdoblju 1931- 1948. godina prvenstveno zbog ljudskih gubitaka tijekom II. svjetskog rata, ali i zbog odseljavanja stanovništva u veće gradske centre; u razdoblju 2001-2011. godina zbog jako izraženog prirodnog pada stanovništva (znatno je više stanovnika umiralo nego što se rađalo) uz istodobno smanjenje pozitivnog migracijskog salda.

Tablica 3.1. Ukupan broj stanovnika Crikvenice prema popisima 1857.-2011.

Godina	Broj stanovnika	Indeks 1857=100	Indeks 1991=100	Verižni indeks	Međupopisna stopa rasta/pada
1857	4.566	100,0	41,3	-	-
1869	5.145	112,7	46,5	112,7	+12,7
1880	5.575	122,1	50,4	108,4	+8,4
1890	5.910	129,4	53,5	106,0	+6,0
1900	6.935	151,9	62,7	117,3	+17,3
1910	7.375	161,5	66,7	106,3	+6,3
1921	7.817	171,2	70,7	106,0	+6,0
1931	7.392	161,9	66,9	94,6	-5,4
1948	5.997	131,3	54,3	81,1	-18,9
1953	6.170	135,1	55,8	102,9	+2,9
1961	6.346	139,0	57,4	102,9	+2,9
1971	8.207	179,7	74,3	129,3	+29,3
1981	9.501	208,1	86,0	115,8	+15,8
1991	11.053	242,1	100,0	116,3	+16,3
2001	11.348	248,5	102,7	102,7	+2,7
2011	11.122	245,7	101,5	98,0	-2,0

Izvor:

http://www.dzs.hr/Hrv/pxweb2003/database/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/3%20Stanovnistvo%20gradovi%20opcine/Tabela3_08.px

Od šezdesetih godina prošlog stoljeća Crikvenica ima znatno izraženije pozitivne stope kretanja broja stanovnika od Republike Hrvatske (tablica 3.2 i grafikon 3.1), a usporavanje rasta i pad zabilježen u razdoblju 2001-2011. godine (-2%) niži je od ostvarenog u Hrvatskoj (-3,3%).

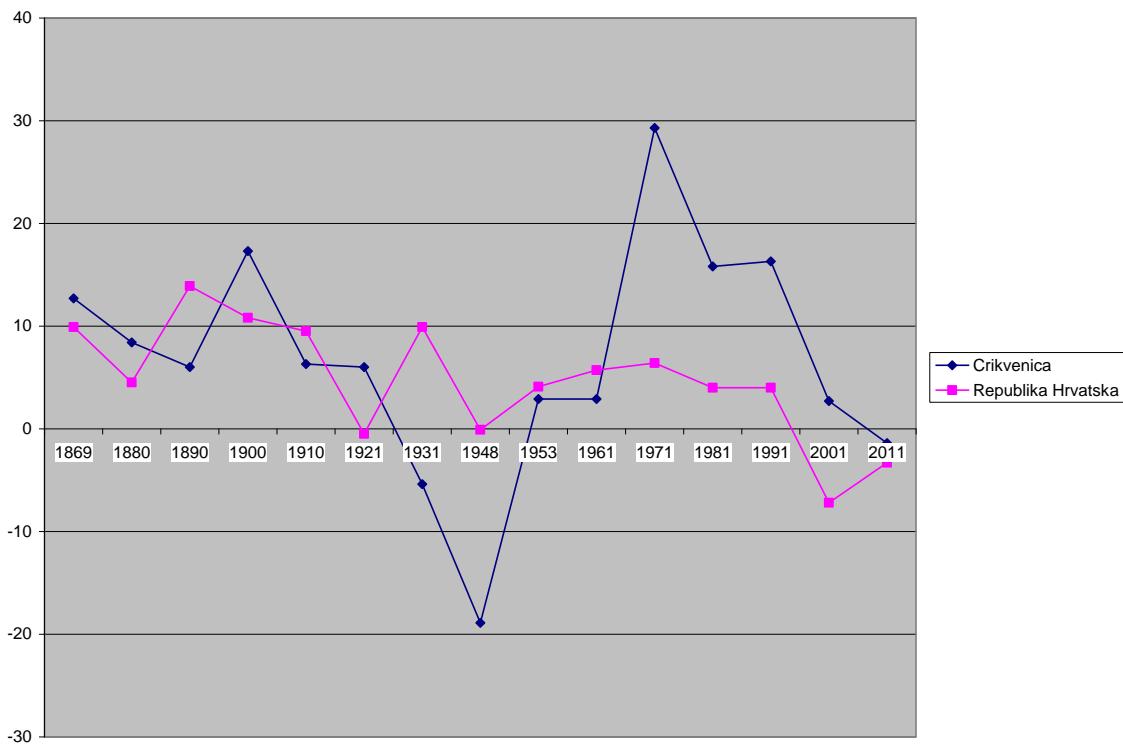
Tablica 3.2. Ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske prema popisima 1857.-2011.

Godina	Broj stanovnika	Indeks 1857=100	Indeks 1991=100	Verižni indeks	Međupopisna stopa rasta/pada
1857	2.181.499	100,0	45,6	-	-
1869	2.398.292	109,9	50,1	109,9	+9,9
1880	2.506.228	114,9	52,4	104,5	+4,5
1890	2.854.558	130,9	59,7	113,9	+13,9
1900	3.161.456	144,9	66,1	110,8	+10,8
1910	3.460.584	158,6	72,3	109,5	+9,5
1921	3.443.375	157,8	72,0	99,5	-0,5
1931	3.785.455	173,5	79,1	109,9	+9,9
1948	3.779.858	173,3	79,0	99,9	-0,1
1953	3.936.022	180,4	82,3	104,1	+4,1
1961	4.159.696	190,7	86,9	105,7	+5,7
1971	4.426.221	202,9	92,5	106,4	+6,4
1981	4.601.469	210,9	96,2	104,0	+4,0
1991	4.784.265	219,3	100,0	104,0	+4,0
2001	4.437.460	203,4	92,8	92,8	-7,2
2011	4.290.612	196,7	89,7	96,7	-3,3

Izvor:http://www.dzs.hr/Hrv/pxweb2003/database/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/3%20Stanovnistvo%20gradovi%20opcine/Tabela3_08.px

U protekla dva desetljeća na kretanje broja stanovnika osobit utjecaj imali su trendovi turističkih kretanja, ali i apartmanizacija koji su rezultirali doseljavanjem stanovništva pa je pozitivan migracijski saldo ublažavao posljedice negativnog prirodnog kretanja stanovništva (tablica 3.5). Naime u međupopisnom razdoblju 2001-2011. godina prirodno kretanje stanovništva imalo je negativan predznak – bilo je 497 umrlih više nego li rođenih (tablica 3.5). Prosječno je godišnje 45 stanovnika više umiralo nego što se rađalo. 2011. godine u odnosu na 2001. godinu broj stanovnika je smanjen za 226. To znači da je zabilježen pozitivan migracijski saldo. Broj stanovnika Crikvenice po osnovi razlike između broja doseljenog i broja odseljenog stanovništva povećan je za 271 stanovnika.

Grafikon 3.1. Međupopisna promjena broja stanovnika (u %) u Crikvenici i Republici Hrvatskoj u razdoblju 1857.-2011.

Izvor: izrađeno prema podatcima u tablicama 3.1 i 3.2

Broj stanovnika na užem području Grada smanjen je za 3,7%, a povećanje su zabilježili Jadranovo (6,6%) i Dramalj (2,0%). Sva naselja imala su vrlo visok porast broja kućanstava i to između 7,8% (Crikvenica) i 15,4% (Jadranovo). Zanimljivo je da je upravo u Jadranovu najviše porastao broj stanova za privremeno stanovanje. Ukupan broj kućanstava povećan je za 454 ili 10,8%, a na njihovo povećanje zasigurno je presudno utjecalo doseljavanje stanovništva.

Tablica 3.3. Ukupan broj stanovnika i broj kućanstava po naseljima 2001., 2011.

	Broj stanovnika			Broj kućanstava		
	2001	2011	Indeks 2011/2001	2001	2011	Indeks 2011/2001
Ukupno	11348	11122	98,00	4198	4652	110,8
Crikvenica	7121	6860	96,33	2614	2819	107,8
Dramalj	1456	1485	102,0	572	623	108,9
Jadranovo	1148	1224	106,6	454	524	115,4
Selce	1623	1553	95,7	558	621	111,3

Izvor: Popis stanovništva 2001., 2011

Međutim, vrlo je izraženo smanjenje prosječne veličine kućanstava (tablica 3.4). Pokazatelji za 2011. godinu ukazuju da u Crikvenici prosječno na dva kućanstva koja imaju 2 člana dolazi tek 1 kućanstvo s 3 člana. Istodobno u Hrvatskoj prosječno na 2 kućanstva s 3 člana dolazi 1 kućanstvo s 2 člana. Iz toga se da zaključiti da Crikvenica ima puno staračkih kućanstava i da je ugrožena reprodukcija stanovništva. No, vrlo vjerojatno su pojedinci, koji posjeduju stan za odmor ili vikendicu, prijavili prebivalište na području grada Crikvenice zbog izbjegavanja poreznih davanja, a stvarno tamo ne žive. Njihov obuhvat u popisu stanovništva može značajno iskriviti odnosno pogoršati stvarnu sliku stanja.

Tablica 3.4. Prosječna veličina kućanstva - popisi 1991., 2001., 2011.

Godina	Broj kućanstava	Broj stanovnika	Prosječna veličina kućanstva	Prosječna veličina kućanstva RH
1991	3805	11053	2,905	3,10
2001	4198	11348	2,703	2,99
2011	4652	11122	2,390	2,79

Izvor: Popis stanovništva 1991., Popis stanovništva 2001., DZS, stat. izvješće 1441./2011.

Ne promijene li se trendovi prirodnog kretanja stanovništva, ono će dugoročno uzrokovati značajne probleme. Posebno je zabrinjavajući odnos broja živorodenih i broja umrlih. Posljednjih nekoliko godina on tendira k tome da dvostruko više ljudi umire nego se rađa. Vitalni

indeks u 2011. godini bio je samo 45, znatno je manji nego u Hrvatskoj (81) i ukazuje na prirodno „odumiranje“ stanovništva.

Tablica 3.5. Prirodni prirast u Crikvenici 2001-2011

Godina	Broj živorođenih	Broj umrlih	Prirodni prirast	Vitalni indeks (živorodeni na 100 umrlih)
2001	99	129	-30	76,7
2002	94	126	-32	74,6
2003	81	148	-67	54,7
2004	88	125	-37	70,4
2005	86	140	-54	61,4
2006	89	114	-25	78,1
2007	79	117	-38	67,5
2008	93	118	-25	78,8
2009	88	141	-53	62,4
2010	77	141	-64	54,6
2011	59	131	-72	45,0

Izvor: Statistička izvješća 7.1.1., 2001-2011,

3.2. Starosna struktura stanovništva

Na crikveničkom području sve je izraženiji i proces starenja stanovništva. Najveći udio u starosnoj strukturi stanovništva imale su u 2001. godini dobne skupine od 50-54 godine te od 45 – 49 godina, a u 2011. godini 60-64 te 55-59 godina. Značajno se smanjuje udio najmlađih dobnih skupina (0-14 godina), uz istodobno izrazito povećanje udjela stanovništva starijeg od 50 godina. U razdoblju 1991. – 2001. udio populacije u dobi 0-14 godina (predradni kontingenjt) smanjen je za 23 %, a u razdoblju 2001.-2011. godina za 14 %. Nasuprot tome, udio najstarijih dobnih skupina iznad 65 godina (postradni kontingenjt) povećan je u 2001. za 25%, a u 2011. godini za 22,2 %. Ne promijene li se dosadašnji trendovi, Crikvenici prijeti opasnost da sve više bude Grad s dominacijom stanovnika treće životne dobi, a u duljem razdoblju od 15-ak godina mogla bi biti ozbiljno suočena s nedostatkom ponude radne snage u domicilnom stanovništvu.

Tablica 3.6. Struktura stanovništva Crikvenice i Republike Hrvatske prema dobnim skupinama prema Popisima 1991., 2001., 2011.

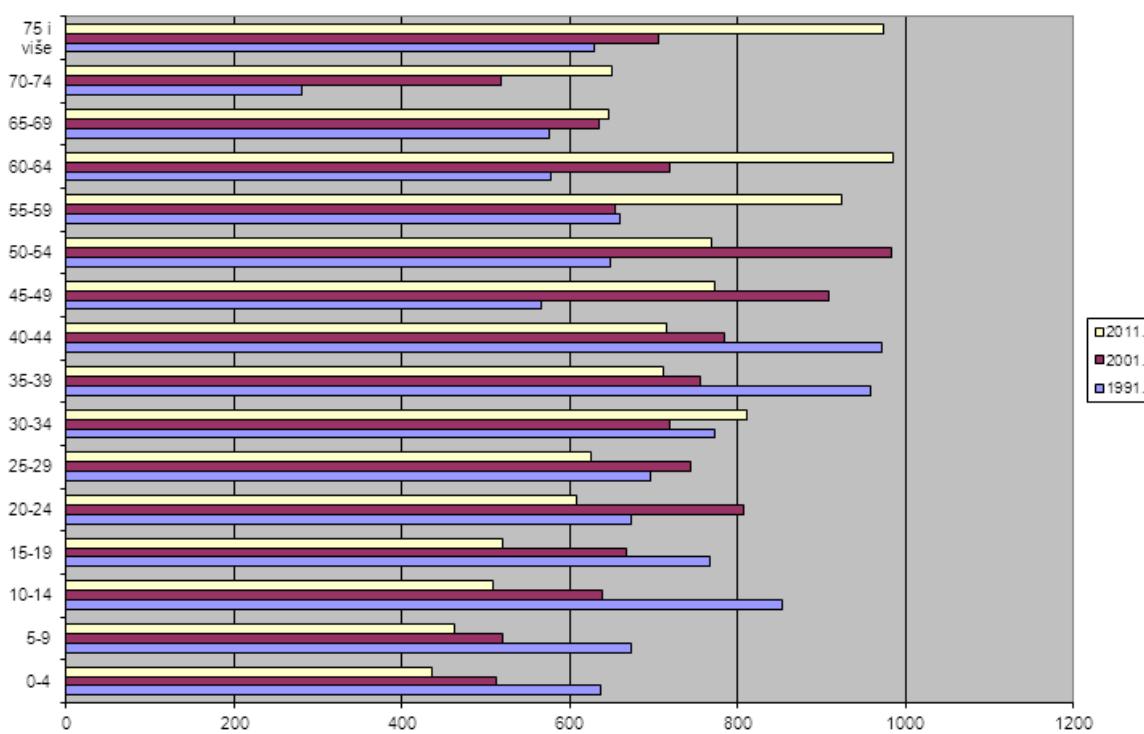
	Crikvenica			Republika Hrvatska		
Godina	1991.	2001.	2011.	1991.	2001.	2011.
Ukupno	11053	11348	11122	4.784.265	4.437.460	4.284.889
0-4	636	513	435	280.056	237.522	212.709
5-9	674	521	462	314.697	248.528	204.317
10-14	853	639	508	331.426	268.584	235.402
15-19	767	668	521	326.290	298.606	244.177
20-24	674	807	608	320.222	305.631	261.658
25-29	697	744	625	342.388	294.497	289.066
30-34	773	719	811	365.956	295.431	294.619
35-39	959	756	712	375.091	317.273	284.754
40-44	972	785	716	345.466	333.403	286.933
45-49	566	909	772	259.849	333.576	307.561
50-54	648	983	770	304.427	299.773	320.502
55-59	660	654	924	311.402	229.775	311.818
60-64	577	719	986	278.978	262.016	272.740
65-69	575	635	647	219.466	252.947	202.002
70-74	280	519	651	119.676	203.885	212.401
75 i više	629	705	974	288.905*	256.013	168.704

* - uključena i kategorija "nepoznato"

Izvor: Popis stanovništva 1991., Popis stanovništva 2001., DZS, stat. izvješće 1441./2011.

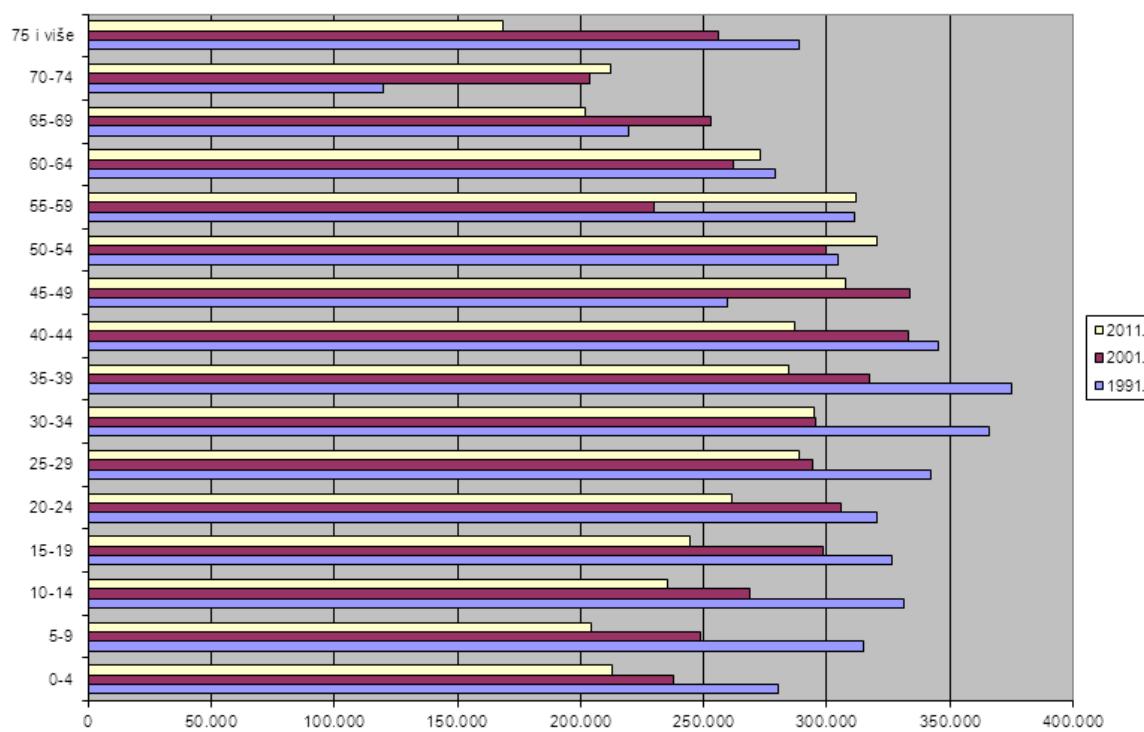
U odnosu na hrvatske prosjeke Crikvenica ima lošija strukturna obilježja stanovništva s obzirom na zastupljenost pojedinih starosnih skupina (grafikoni 3.2. i 3.3.). Naime, u Crikvenici je manja zastupljenost mlađih dobnih skupina, a značajno je veća zastupljenost najstarijih dobnih skupina.

Grafikon 3.2. Kretanje udjela starosnih skupina stanovništva Crikvenice prema Popisima 1991., 2001., 2011. godine

Izvor: izrađeno prema podacima u tablici 3.6.

Grafikon 3.3. Kretanje udjela starosnih skupina stanovništva Republike Hrvatske prema Popisima 1991., 2001., 2011. godine

Izvor: izrađeno prema podacima u tablici 3.6.

Očekivano trajanje života za Crikvenicu je 78,6 godina. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2010. godini je očekivano trajanje života pri rođenju u Hrvatskoj iznosilo 76,6 godina. To znači da je očekivana životna dob u Crikvenici 2 godine dulja od hrvatskog prosjeka i ukazuje na bolju kvalitetu života njenih stanovnika. Crikvenica se veoma približila visokim europskim prosjecima jer je prosjek očekivanog trajanja života pri rođenju za zemlje EU-a 79,6 godina.

3.3. Obrazovna struktura stanovništva

Na području Crikvenice nepismenost je iskorijenjena jer je manja od 1%. Iznosi svega 0,2 % i manja je nego li u Primorsko-goranskoj županiji (0,3 %) i u Republici Hrvatskoj (0,8 %).

Tablica 3.7. Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu i pismenosti, Popis 2011.

Spol	Ukupno	Svega		
		Nepismeni	postotak u ukupnom	
Crikv.	sv.	10.225	20	0,2
	m	4.871	4	0,1
	ž	5.354	16	0,3
PGŽ	sv.	271.916	742	0,3
	m	130.648	184	0,1
	ž	141.268	558	0,4
RH	sv.	3.867.863	32.302	0,8
	m	1.852.243	6.735	0,4
	ž	2.015.620	25.567	1,3

Izvor: Popis stanovništva 2011., DZS, 2013.

Obrazovna struktura stanovništva Crikvenice povoljnija je od one u RH, ali nepovoljnija nego li u PGŽ. Crikvenica ima 61,71 % stanovništva sa završenom srednjom školom i 18,39 % visokoobrazovanih. Istodobno PGŽ ima 57,4 % stanovnika sa završenom srednjom školom i 20,07 % visokoobrazovanih tj. ostvarila je veći pomak od dominacije

srednjeobrazovanog ka visokoobrazovanom stanovništvu čime se stvaraju prepostavke za razvoj modernije strukture gospodarstva. Iako su pokazatelji za Crikvenicu povoljniji od hrvatskih prosjeka, to nije razlog za samozadovoljstvo jer je to znatno nepovoljnije od prosjeka razvijenih zemalja EU.

Tablica 3.8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi i spolu, Popis 2011.

	Starost	Spol	Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	4 - 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola1)	Visoko obrazovanje				Nepoznato
									Svega	Stručni studij2)	Sveučilišni studij3)	Doktorat znanosti	
Grad Crikvenica	Ukupno	sv.	9.717	72	23	369	1.457	5.996	1.787	770	991	26	13
		%	100,00	0,74	0,24	3,80	14,99	61,71	18,39	7,92	10,20	0,27	0,13
		m	4.611	16	4	83	513	3.123	866	390	464	12	6
		% m	100,00	0,35	0,09	1,80	11,13	67,73	18,78	8,46	10,06	0,26	0,13
		ž	5.106	56	19	286	944	2.873	921	380	527	14	7
		% ž	100,00	1,10	0,37	5,60	18,49	56,27	18,04	7,44	10,32	0,27	0,14
Primorsko-goranska županija	Ukupno	sv.	259.228	1.732	1.108	10.815	43.267	149.668	52.036	19.059	32.000	977	602
		%	100,00	0,67	0,43	4,17	16,69	57,74	20,07	7,35	12,34	0,38	0,23
		m	124.062	369	225	2.722	16.148	79.851	24.478	9.750	14.208	520	269
		% m	100,00	0,30	0,18	2,19	13,02	64,36	19,73	7,86	11,45	0,42	0,22
		ž	135.166	1.363	883	8.093	27.119	69.817	27.558	9.309	17.792	457	333
		% ž	100,00	1,01	0,65	5,99	20,06	51,65	20,39	6,89	13,16	0,34	0,25
Republika Hrvatska	Ukupno	sv.	3.632.461	62.092	34.786	249.081	773.489	1.911.815	595.233	212.059	371.472	11.702	5.965
		%	100,00	1,71	0,96	6,86	21,29	52,63	16,39	5,84	10,23	0,32	0,16
		m	1.731.610	12.664	7.768	76.705	315.683	1.038.800	277.422	99.663	170.833	6.926	2.568
		%	100,00	0,73	0,45	4,43	18,23	59,99	16,02	5,76	9,87	0,40	0,15
		ž	1.900.851	49.428	27.018	172.376	457.806	873.015	317.811	112.396	200.639	4.776	3.397
		%	100,00	2,60	1,42	9,07	24,08	45,93	16,72	5,91	10,56	0,25	0,18

Izvor: Popis stanovništva 2011., DZS, 2013.

Napomena:

1) Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije.

2) Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

3) Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

4. STANJE GOSPODARSTVA

U okviru ovog poglavlja temeljem dostupnih financijskih i makroekonomskih pokazatelja, analizirati će se stanje gospodarstva Grada Crikvenice. Analiza se odnosi na financijske pokazatelje poduzetnika Grada, procijenjenu vrijednost i strukturu bruto domaćeg proizvoda, te obilježja zaposlenosti i nezaposlenosti na području Grada Crikvenice i to za razdoblje od 2008. do 2011. godine.

4.1. Analiza financijskih rezultata gospodarstvenika

Analiza financijskih rezultata gospodarstvenika Grada temelji se na službenim godišnjim financijskim izvješćima FINA-e i Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD 2007.) u Republici Hrvatskoj.

Tablica 4.1. Financijski rezultati poduzetnika Grada Crikvenice za 2008. i 2011. godini po djelatnostima (iznosi u HRK)

Djelatnost	Ukupni prihodi					Ukupni rashodi					Dobit prije oporezivanja					Gubitak prije oporezivanja				
	2008	%	2011	%	Index	2008	%	2011	%	Index	2008	%	2011	%	Index	2008	%	2011	%	Index
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2.723.276	0,6	966.589	0,2	35,5	2.539.375	0,5	1.066.780	0,3	42,0	206.783	1,5	2.660	0,01	1,3	22.882	0,02	102.851	0,4	449,5
B. Rudarstvo i vodenje	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/
C. Preradivačka industrija	44.251.895	10,1	29.754.333	7,3	67,2	43.478.691	8,4	29.457.423	7,4	67,8	1.222.948	8,8	988.233	2,7	80,8	449.744	0,5	691.323	2,5	153,7
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	32.744.143	7,5	35.816.856	8,7	109,4	32.627.621	6,3	35.396.847	8,8	108,5	116.522	0,8	420.009	1,1	360,5	0	0,0	0	0,0	/
F. Građevinarstvo	52.490.789	12,0	58.169.846	14,2	110,8	61.532.875	11,9	74.257.915	18,6	120,7	4.387.936	31,7	1.725.773	4,7	39,3	13.430.022	14,3	17.813.843	64,7	132,6
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	154.478.108	35,3	121.646.894	29,7	78,7	167.476.429	32,3	99.228.257	24,8	59,2	4.763.590	34,5	25.088.459	67,7	526,7	17.761.911	18,9	2.669.822	9,7	15,0
H. Prijevoz i sklad.	239.094	0,1	213.423	0,1	89,3	305.907	0,1	459.633	0,1	150,3	0	0,0	3.338	0,01	/	66.813	0,1	249.548	0,9	373,5
I. Djelatnosti pr. smj, pripreme i usl. hrane	108.028.598	24,7	121.914.703	29,8	112,9	168.433.648	32,5	121.205.501	30,3	72,0	848.199	6,1	5.043.218	13,6	594,6	61.253.249	65,1	4.334.016	15,7	7,1
J. Informacije i kom.	1.248.444	0,3	3.215.316	0,8	257,5	1.121.579	0,2	2.016.446	0,5	179,8	161.234	1,2	1.335.141	3,6	828,1	34.369	0,04	136.271	0,5	396,5
K. Financijsko djel. i djel. osiguranja	1.236.608	0,3	1.068.059	0,3	86,4	1.194.363	0,2	849.813	0,2	71,2	42.245	0,3	218.246	0,6	516,6	0	0,0	0	0,0	/
L. Poslovanje nekretninama	1.752.896	0,4	343.811	0,1	19,6	1.873.821	0,4	915.904	0,2	48,9	158.985	1,1	37.356	0,1	23,5	279.910	0,3	609.449	2,2	217,7
M. Stručne, zn. i tehničke djelatnosti	12.293.452	2,8	12.653.841	3,1	102,9	11.475.905	2,2	11.675.344	2,9	101,7	908.176	6,6	1.029.530	2,8	113,4	90.629	0,1	51.033	0,2	56,3
N. Adm. i pomoćne uslužne djelatnosti	9.322.234	2,1	7.235.193	1,8	77,6	9.452.993	1,8	7.296.599	1,8	77,2	245.303	1,8	382.252	1,0	155,8	376.062	0,4	443.658	1,6	118,0
O. Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/	0	0,0	0	0,0	/
P. Obrazovanje	1.538.754	0,4	694.456	0,2	45,1	1.504.058	0,3	709.168	0,2	47,2	34.696	0,3	51.111	0,1	147,3	0	0,0	65.823	0,2	/
Q. Djelatnosti zdr. zaštite i soc. skrbi	13.242.412	3,0	12.633.217	3,1	95,4	12.597.736	2,4	12.001.257	3,0	95,3	644.676	4,7	631.960	1,7	98,0	0	0,0	0	0,0	/
R. Umjetnost, zabava i rekreacija	1.032.968	0,2	1.044.671	0,3	101,1	1.308.223	0,3	1.264.349	0,3	96,6	14.170	0,1	64.291	0,2	453,7	289.425	0,3	283.969	1,0	98,1
S. Ostale uslužne djelatnosti	886.299	0,2	2.101.792	0,5	237,1	831.119	0,2	2.173.657	0,5	261,5	71.342	0,5	20.001	0,1	28,0	16.162	0,02	91.866	0,3	568,4
Ukupno:	437.509.970	100,0	409.473.000	100,0	93,6	517.754.343	100,0	399.974.893	100,0	77,3	13.826.805	100,0	37.041.578	100,0	267,9	94.071.178	100,0	27.543.472	100,0	29,3

Izvor: Izračun autora na osnovu kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e za 2008. do 2011. godinu. Podaci obuhvaćaju financijske rezultate trgovачkih društava sa sjedištem u Gradu Crikvenici. Podaci ne obuhvaćaju: financijske pokazatelje obrtnika, neprofitnih i proračunskih organizacija, niti podatke o privatnom individualnom sektoru (poljoprivreda, iznajmljivanje soba)

U razdoblju od 2008. do 2011. godine poduzetništvo Grada bilježi smanjenje ukupnih prihoda za 6,4%, ili po stopi od -2,2% godišnje. Najveći relativni pad ukupnih prihoda realiziran je u poslovanju nekretninama, čak 80,4% iako je udio ove djelatnosti u ukupnih prihodima zanemariv. Međutim, do smanjenja je došlo i u djelatnosti **G** - trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila, koja je 2008. godine bila dominantna u strukturi ostvarenih prihoda (35,3%) a u 2011. godini otprilike na razini djelatnosti **I** – pružanje smještaja, te priprema i posluživanje hrane (32,5%). Ukupni rashodi također su smanjeni za 22,7% što može ukazivati na racionalizaciju poslovanja poduzetnika, ali i na smanjenje obujma ekonomskih aktivnosti u promatranom razdoblju. Kretanja finansijskih rezultata poduzetnika na području Grada Crikvenice, u skladu su sa recesijskim procesima u Republici Hrvatskoj: na razini nacionalnog gospodarstva ukupni su prihodi smanjeni za 15%, a rashodi za 13,6% u istom razdoblju. U Primorsko-goranskoj županiji također su prisutni isti trendovi: evidentirano je smanjenje ukupnih prihoda za 10,2%, a rashoda za 16,8%²⁹.

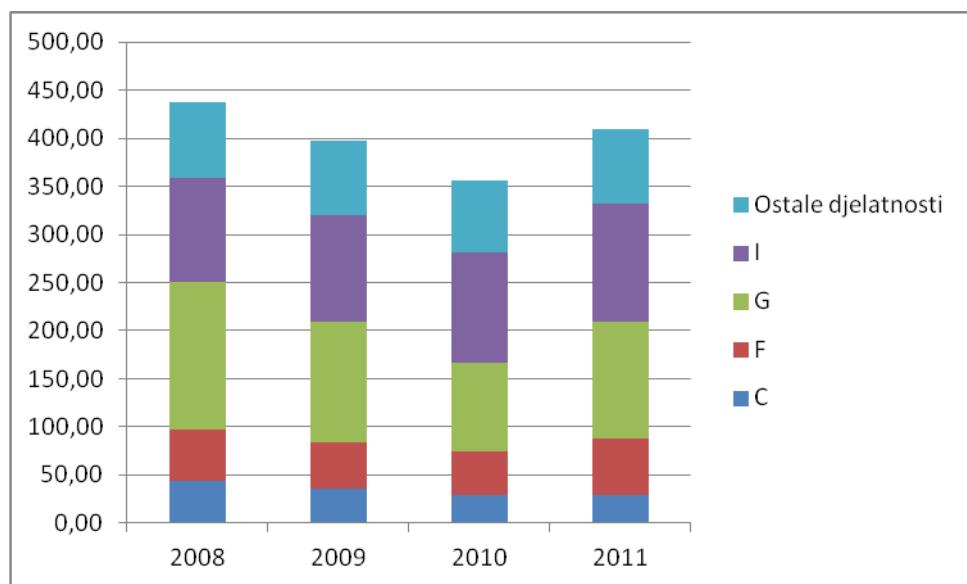
U strukturi ukupnih prihoda dominantni udio imaju djelatnosti **G** i **I**. Tako je udio trgovine (**G**) u 2008. godini iznosi 35,3%, da bi se 2011. godine smanjio za 5,6 postotnih poena. Dominantni udio trgovine u ostvarenim ukupnim prihodima bio je i 2009. godine (31,6%), dok je 2010. i 2011. godine djelatnost **I** imala neznatno veće udjele u odnosu na trgovinu (31,1% 2010. I 29,8% 2011.godine). Treća značajna djelatnost je **F** - građevinarstvo, dok je **C** - prerađivačka industrija na četvrtom mjestu: ukupno ove četiri djelatnosti čine preko 80% ostvarenih ukupnih prihoda poduzetnika Grada Crikvenice. Njihov je udio dominantan i u ostalim promatranim rezultatima poslovanja: rashodima (81,1%), dobiti (88,7%) i gubitku (92,6%) u 2011. godini.

²⁹ Prema podacima HGK, razni izvori i godišta

Sve ostale djelatnosti znatno manje utječu na kretanje finansijskih rezultata poduzetnika sa sjedištem na području Grada Crikvenice.

Navedena kretanja prikazana su i grafikonom 4.1. Može se uočiti oporavak 2011. godine te dominacija djelatnosti I i G u odnosu na ostale djelatnosti.

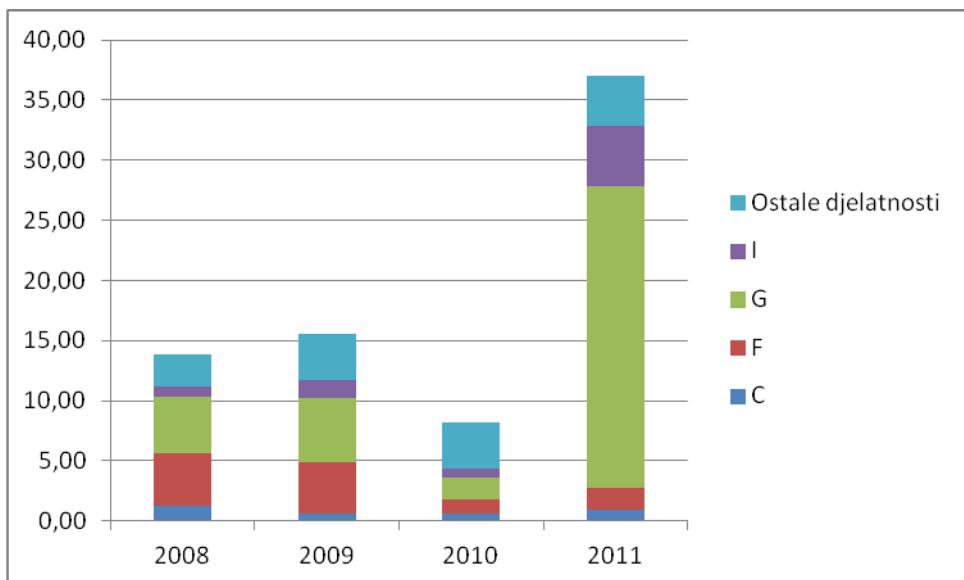
Grafikon 4.1. Kretanje prihoda po najznačajnijim djelatnostima (u mil. HRK)

Izvor: priredili autori na osnovu kumulativnih godišnjih finansijskih izvještaja FINA-e

Kada je riječ o kretanju dobiti prije oporezivanja koja je prikazana grafikonom 4.2. mogu se vidjeti nešto drugačija kretanja. Zanimljivo je da je 2011. Godine zabilježena izrazito veća dobit pogotovo u okviru djelatnosti G te I. Međutim, takav rast dobiti prvenstveno je generiran je značajnjim smanjenjem rashoda, a ne porastom prihoda poduzetnika Grada.

Grafikon 4.2. Kretanje dobiti prije oporezivanja po najznačajnijim djelatnostima (u mil. HRK)

Izvor: priredili autori na osnovu kumulativnih godišnjih finansijskih izvještaja FINA-e

Iako trgovina uz djelatnost **I** (ovisno o promatranoj godini) najviše doprinosi ostvarenim ukupnim prihodima, efikasnost rada mjerena bruto dodanom vrijednošću po zaposlenom (tablica 4.2.) je ispodprosječna. Tako je 2008. godine proizvodnost rada trgovine bila za 13,0%, a u 2011. čak za 32,9% niža od prosjeka svih poduzetnika Grada što ukazuje na visoku radnu intenzivnost ove djelatnosti. Nižu proizvodnost rada od prosjeka Grada bilježi i prerađivačka industrija, dok su ostale dvije djelatnosti imale iznadprosječne rezultate proizvodnosti rada: djelatnost **I** za 14,5% 2008., a u 2011. godini za 20,4%, te građevinarstvo (**F**) za 12,9% u 2008. godini te za 4,4% više od prosjeka gospodarstva u 2011. godini.

Iz podataka tablice 4.2. proizlazi da je proizvodnost rada poduzetnika, kao jedan od važnih pokazatelja ekonomske uspješnosti, u promatranom razdoblju povećana. Međutim potrebno je naglasiti kako je to prvenstveno rezultat smanjenja zaposlenosti u većini poduzetničkih djelatnosti. Na ukupnoj razini proizvodnost raste po stopi od 6,4% godišnje, ali istovremeno je zaposlenost padala po prosječnoj godišnjoj stopi od -6,8%, pa je realno pretpostaviti da je

smanjenje zaposlenosti značajno utjecao na kontrakciju ekonomskih aktivnosti Grada. Naime, u promatranom je periodu broj zaposlenih smanjen za 363 radnika, odnosno izgubljeno je 20% radnih mesta. Budući je u istom razdoblju dobit poduzetnika prije oporezivanja značajno porasla, cca za 168%, postavlja se pitanje da li je gubitak svih radnih mesta bio uvjetovan realnim poteškoćama u poslovanju, ili/i zahtjevom poduzetnika za očuvanje dobiti i profita? Također, ovakva kretanja mogu ukazivati na tzv. pasivno restrukturiranje u pojednim poslovnim subjektima i djelatnostima, čije je obilježje porast proizvodnosti rada prvenstveno kao rezultat otpuštanja zaposlenih, a ne ulaganja u kvalitativne aspekte konkurenčnosti, kao što su investicije u nova tehnološka rješenja, otvaranje novih tržišta, ulaganje poduzetnika u povećanje sposobnosti i stručnosti zaposlenika, bolja organizacijska rješenja i slično.

Tablica 4.2. Proizvodnost rada poduzetnika grada Crikvenice od 2008. do 2011. godine (BDV/Z u HRK)

PODRUČJE DJELATNOSTI	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/2008
A POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	68.368,4	81.136,3	42.635,5	89.474,0	130,9
B RUDARSTVO I VAĐENJE					
C PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	77.985,6	78.935,2	89.477,9	88.754,3	113,8
D OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJOM	155.158,3	308.700,0	308.700,0	308.700,0	199,0
E OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	145.135,0	149.413,5	162.132,4	149.792,6	103,2
F GRAĐEVINARSTVO	108.622,6	113.025,5	111.724,9	119.228,8	109,8
G TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	82.236,4	63.938,0	77.858,7	76.512,8	93,0
H PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	52.987,0	20.740,0	-90.829,0	-23.967,0	-
I DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	110.638,5	120.099,0	153.554,4	143.368,5	129,6
J INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	82.619,3	141.706,1	163.318,8	244.602,6	296,1
K FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	83.667,1	77.716,4	84.015,2	85.301,0	102,0
L POSLOVANJE NEKRETNINAMA	63.126,2	76.471,2	27.389,4	-8.384,5	-
M STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	39.017,5	48.766,9	133.480,1	56.735,5	145,4
N ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	50.845,0	42.305,8	46.184,6	40.300,1	79,3
O JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE					
P OBRAZOVANJE	63.354,6	78.903,8	67.576,4	55.172,8	87,1
Q DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	143.556,8	146.099,1	102.595,5	110.505,6	77,0
R UJMJESENOST, ZABAVA I REKREACIJA	151.613,0	184.759,0	143.030,5	90.179,6	59,5
S OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	63.348,9	62.854,9	52.999,7	108.194,3	170,8
UKUPNO GOSPODARSTVO GRADA CRIKVENICE	94.564,9	101.658,4	120.690,2	113.995,1	120,5

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka FINA-e. Bruto dodana vrijednost izračunata je temeljem važeće metodologije DZS-a.

Napomena: u procjenu BDV-a za djelatnosti D, G i K uključene su i tvrtke koje nemaju sjedište u Gradu Crikvenici, a značajno doprinose BDV-u i BDP-u gospodarstvu Grada

Neto plaće po zaposlenom poduzetnika Grada nominalno su porasle u razdoblju od 2008. do 2011. godine za 8,7%. Iako, promatrajući sve godine možemo uočiti oscilacije u kretanju

prosječnih plaća: od 2008. do 2010. plaće su rasle po stopi od 9,9% godišnje, da bi 2011. u odnosu na 2010. pale za 16%.

Tablica 4.3. Prosječna mjesecna neto plaća po zaposlenom (u HRK)*

Djelatnost	2008	2009	2010	2011	Prosjek godina	Indeks 2011/2008
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2.472,4	4.770,0	1.953,7	2.139,9	2.833,85	86,6
B. Rudarstvo i vađenje						
C. Prerađivačka industrija	3.258,1	3.532,1	3.234,8	3.732,9	3.439,50	114,6
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija						
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5.399,2	5.723,3	6.068,9	5.919,1	5.777,60	109,6
F. Građevinarstvo	3.432,3	3.634,6	3.885,8	3.899,8	3.713,10	113,6
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	3.117,8	3.198,5	3.314,0	3.419,9	3.262,50	109,7
H. Prijevoz i sklad.	2.831,3	2.708,6	3.571,9	2.831,4	2.985,80	100,0
I. Djelatnosti pr. smj, pripreme i usl. hrane	5.103,7	5.491,1	6.981,4	4.847,0	5.605,80	95,0
J. Informacije i kom.	2.707,1	2.263,5	2.596,8	2.488,4	2.514,00	91,9
K. Finansijsko djel. i djel. osiguranja	3.726,9	3.694,2	3.466,5	/**	3.629,20	
L. Poslovanje nekretninama	2.791,6	2.957,8	2.554,0	2.425,2	2.682,15	86,9
M. Stručne, zn. i tehničke djelatnosti	1.130,5	1.542,1	4.483,1	2.036,8	2.043,80	180,2
N. Adm. i pomoćne uslužne djelatnosti	2.415,5	2.407,2	2.336,0	2.276,1	2.358,70	94,2
O. Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje						
P. Obrazovanje	2.589,7	2.965,7	3.118,0	2.986,3	2.914,90	115,3
Q. Djelatnosti zdr. zaštite i soc. skrbi	4.590,8	4.508,7	4.567,0	4.750,7	4.604,30	103,5
R. Umjetnost, zabava i rekreacija	2.804,9	2.588,7	7.114,9	3.220,9	3.932,30	114,8
S. Ostale uslužne djelatnosti	2.179,2	3.027,5	2.608,4	2.808,6	2.655,90	128,9
Ukupno gospodarstvo Grada Crikvenice	3.719,1	4.028,9	4.819,1	4.043,3	4.152,60	108,7

Izvor: Izračun autora na osnovu kumulativnih godišnjih finansijskih izvještaja FINA-e za 2008. do 2011. godinu. Podaci se odnose se zaposlene u poduzećima koja imaju sjedište u Gradu Crikvenici.

* Misli se na prosječnu vaganu mjesecnu neto plaću po zaposlenom (prosječna neto mjesecna plaća izračunata je na osnovu ukupnog godišnjeg troška neto plaća i nadnica te broja plaćenih zaposlenika)

** Napomena: nisu dostupni podaci o broju zaposlenih u K djelatnosti za 2011. godinu

U čitavom razdoblju plaće su rasle po prosječnoj godišnjoj stopi od cca 2,9%, dok je istovremeno proizvodnost rada rasla po stopi od 6,4%, prvenstveno kao posljedica već spomenutog pada broja zaposlenih.

Na smanjenje poduzetničkih aktivnosti u Gradu Crikvenici posebno ukazuju podaci o investicijama u dugotrajnu imovinu poduzetnika (tabl. 4.4.).

Tablica 4.4. Investicije u novu dugotrajnu imovinu poduzetnika grada Crikvenice po djelatnostima (u HRK)

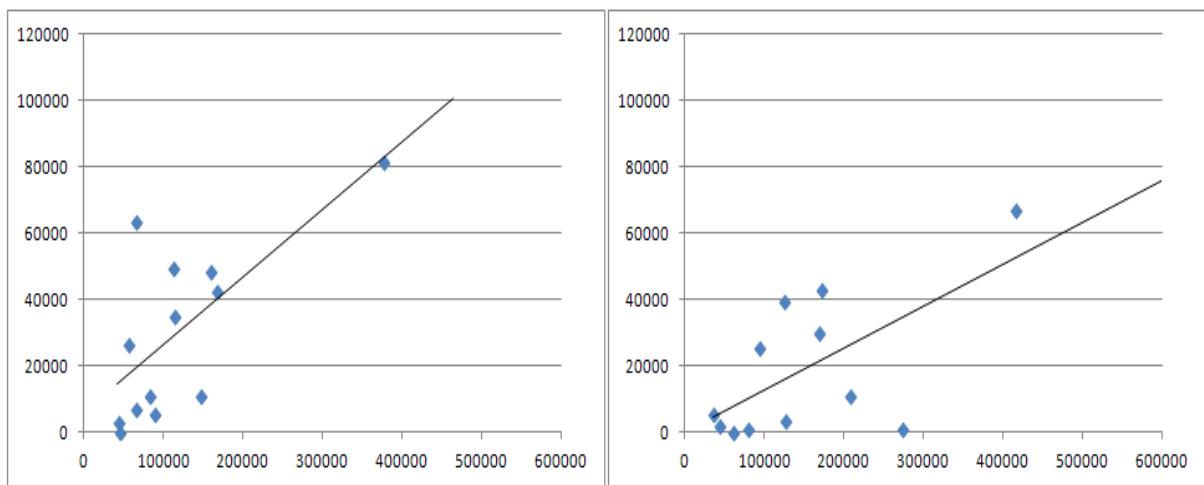
Djelatnost	2008	%	2011	%	Indeks 2011/2008
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	282.966	0,4	20.980	0,1	7,4
B. Rudarstvo i vađenje					
C. Prerađivačka industrija	3.479.069	4,9	4.315.924	12,7	124,1
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija					
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5.497.673	7,7	5.466.740	16,0	99,4
F. Građevinarstvo	12.746.138	17,9	8.372.006	24,6	65,7
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	3.427.396	4,8	972.163	2,9	28,4
H. Prijevoz i sklad.	6.038	0,01	104.553	0,3	1731,6
I. Djelatnosti pr. smj, pripreme i usl. hrane	31.979.552	45,0	2.045.776	6,0	6,4
J. Informacije i kom.	51.981	0,1	12.730	0,04	24,5
K. Finansijsko djel. i djel. osiguranja	139.095	0,2			0,0
L. Poslovanje nekretninama	960.291	1,4	3.996.403	11,7	416,2
M. Stručne, zn. i tehničke djelatnosti	716.831	1,0	7.087	0,02	1,0
N. Adm. i pomoćne uslužne djelatnosti	2.176.670	3,1	145.409	0,4	6,7
O. Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje					
P. Obrazovanje					
Q. Djelatnosti zdr. zaštite i soc. skrbi	7.913.757	11,1	6.613.789	19,4	83,6
R. Umjetnost, zabava i rekreacija					
S. Ostale uslužne djelatnosti	1.695.143	2,4	2.008.914	5,9	118,5
Ukupno:	71.072.600	100,0	34.082.474	100,0	48,0

Izvor: Priredili autori na osnovu kumulativnih godišnjih finansijskih izvještaja FINA-e

Investicijska aktivnost u promatramom je razdoblju smanjenja za više od 50%, a stopa investicijskih aktivnosti sa 39,0% u 2008. smanjila se na 19,2% u 2011. godini. Na ovakva agregatna kretanja najviše je utjecalo kretanje investicija u djelatnosti I . Unatoč tendenciji velikog smanjenja investicija na razini gospodarstva, u djelatnosti poslovanja nekretninama zabilježeno je povećanje investicijske aktivnosti za preko 300%. Takvo kretanje može biti pokazatelj oporavka tržišta nekretnina prvenstveno zbog pada njihovih cijena na području Grada .

Grafikonom 4.3. uspoređen je odnos BDV-a te investicija po zaposlenom u 2008. te 2011. godini. Može se uočiti da lokalno gospodarstvo u pravilu prati kreiranje bruto dodane vrijednosti s proporcionalnom investicijskom aktivnosti (iako se po godinama takvi odnosi mijenjaju s obzirom na različite investicijske cikluse po pojedinim djelatnostima).

Grafikon 4.3. Usporedba BDV te investicija po zaposlenom (2008 te 2011. godina, u HRK)

Analiza finansijskih pokazatelja poduzetnika Grada, kao i njihova usporedba sa kretanjima na razini PGŽ i RH za razdoblje 2008. do 2011. godinu upućuje na značajnije smanjenje broja zaposlenih, kao i na smanjenje investicijske aktivnosti (tablice 4.5. i 4.6.).

Tablica 4.5. Odabrani pokazatelji poslovanja poduzetnika za Grad Crikvenicu u 2008. i 2011. godini

Opis	2008	2011	Prosječna stopa promjene (%)*
Ukupni prihod u HRK	437.509.970	409.473.000	-2,2
Ukupni rashod u HRK	517.754.343	399.974.893	-8,2
Dobit u HRK	13.826.805	37.041.578	38,9
Gubitak u HRK	94.071.178	27.543.472	-33,6
Broj poduzetnika			
Broj zaposlenih	1.925,0	1.559	-6,8
Proizvodnost rada BDV/Z u HRK	94.564,90	113.995,10	6,4
Prosječna plaća HRK	3.719,10	4.043,30	2,8
Investicije u dugotrajnu imovinu HRK	71.072.600	34.082.474	-17,4%

Izvor: Izračun autora na osnovu kumulativnih godišnjih finansijskih izvještaja FINA-e za 2008. i 2011. godinu i podataka iz predhodnih tablica

Tablica 4.6. Usporedba kretanja pokazatelja poslovanja poduzetnika grada Crikvenice i PGŽ , te RH 2011/2008 (indexi)

Pokazatelj	Grad Crikvenica	PGŽ	RH
Ukupni prihodi	93,6	89,8	91,4
Ukupni rashodi	77,3	83,2	92,6
Dobit prije oporezivanja	267,9	228,0	95,3
Gubitak prije oporezivanja	29,3	91,8	147,8
Broj zaposlenih	80,1	94,8	97,2
Proizvodnost rada (UP/Z)	116,3	98,8	94,0
Prosječna plaća kn	108,7	97,3	101,9
Investicije u dugotrajnu imovinu kn	48,0	60,2	52,9

Izvor: Podaci FINE-e

Broj zaposlenih u Gradu Crikvenici smanjio se u 4 promatrane godine za cca 20%, odnosno po prosječnoj godišnjoj stopi od -6,8%. U PGŽ, kao i u RH, također se smanjivao broj zaposlenih, ali sa manjom dinamikom: u PGŽ po stopi od 0,4%, a u RH po prosječnoj godišnjoj stopi od 2%.

Pad investicijske aktivnosti obilježje je gospodarstva RH, pa tako i nižih teritorijalnih jedinica. Međutim, u Crikvenici se investicijska aktivnost smanjivala po većoj prosječnoj godišnjoj stopi, od 17,4% godišnje. U PGŽ investicije su padale u prosjeku za 13,2%, a na razini RH za 15,7% godišnje.

Ostala su kretanja finansijskih pokazatelja povoljnija u odnosu na Županiju i RH:

- Smanjenje ukupnih prihoda poduzetnika rada relativno je manje u odnosu na PGŽ i RH
- Značajno je povećana dobit nakon oporezivanja
- Došlo je do velikog smanjenja gubitaka u gospodarstvu (prvenstveno kao posljedica boljih finansijskih rezultata poduzeća Jadran)
- Povećana je i proizvodnost rada, iako ovo treba promatrati u odnosu na značajniji gubitak radnih mjeseta na području Grada Crikvenice
- Povećana su nominalne plaće po zaposlenom.

4.2. Analiza imovine i kapitala poduzetnika

Uvidom u agregirane podatke iz finansijskih izvještaja poduzetnika za 2011. godinu vidi se da su tri djelatnosti iskazale negativnu vrijednost kapitala, odnosno potrošile vlasničku supstancu. Za ostvarenu negativnu vrijednost kapitala smanjuje se pokriće vjerovničkih potraživanja u imovini, te su poduzetničkim rječnikom navedene djelatnosti bankrotirale (cf: Tablica 4.7.).

Tablica 4.7. Djelatnosti sa iskazanom agregiranim negativnom vrijednošću kapitala u 2011. Godini (u HRK)

Djelatnost	Negativna vrijednost kapitala
F – GRAĐEVINARSTVO	-72.537.165
H - PRIJEVOZ I SKLADIŠENJE	-595.833
A - POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	-237.539

U nastavku je prikazana struktura imovine i kapitala gospodarstva Grada po djelatnostima.

Tablica 4.8. Struktura imovine i kapitala Grada Crikvenice 2011. godine

Djelatnost	Udjel u ukupnoj imovini (%)	Udjel u ukupnom kapitalu (%)
I - DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	54,1	14,0
G - TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	14,5	44,8
F – GRAĐEVINARSTVO	13,8	0
E - OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	5,1	13,5
C - PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	4,1	11,3
L - POSLOVANJE NEKRETNINAMA	3,0	3,3
N - ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	2,3	6,1
M - STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	1,0	2,6
R - UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	0,8	2,6
SVE OSTALE DJELATNOSTI (SA POJEDINAČnim UDJELIMA NIŽIM OD 1%)	1,3	1,8
UKUPNO:	100,0	100,0

Prezentirani podaci ukazuju da je djelatnost I koja u najvećoj mjeri obuhvaća subjekte koji se bave turizmom u najširem smislu, djelatnost sa najvećim udjelom u imovini, dok najveći udjel u kapitalu ima djelatnost G – trgovina. Prikazane najvažnije djelatnosti, osim „turizma“ i građevinarstva pokazuju viši udjel u kapitalu od udjela u imovini, što je povoljan odnos sa stajališta agregirane ekonomске stabilnosti poduzetnika unutar pojedinih djelatnosti.

Slijedi analiza prinosa na imovinu (ROA) i prinosa na kapital (ROE) poduzetnika.

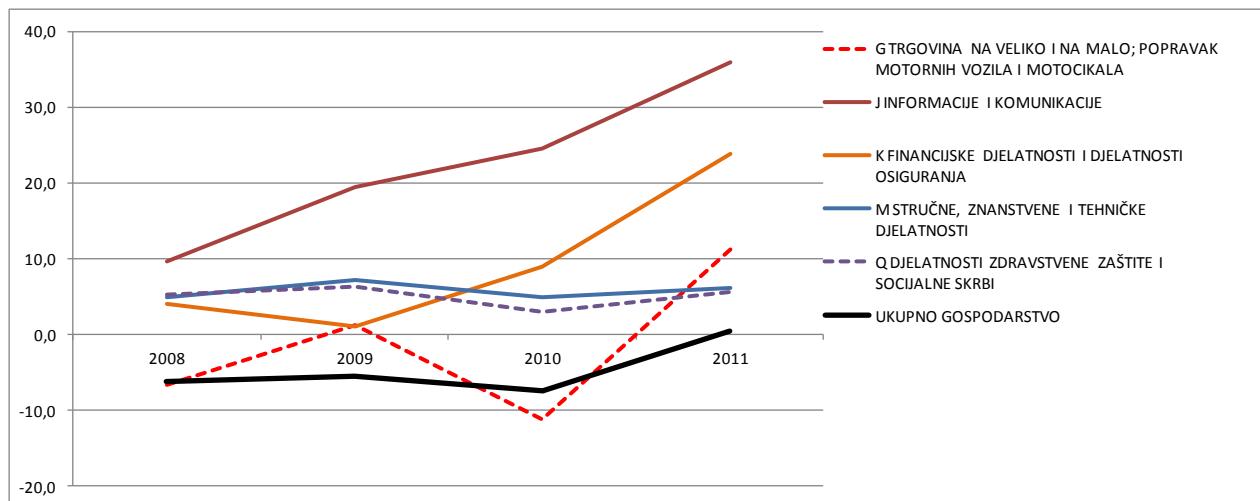
Sa stajališta dinamičkih pokazatelja gospodarske aktivnosti, djelatnosti koje su 2011. godine ostvarile pozitivan financijski rezultat (više dobiti od gubitaka) su:

- 1) C - PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
- 2) E - OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA
- 3) G - TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA
- 4) I - DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE (TURIZAM)
- 5) J - INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE
- 6) K - FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA
- 7) M - STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI
- 8) Q - DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI

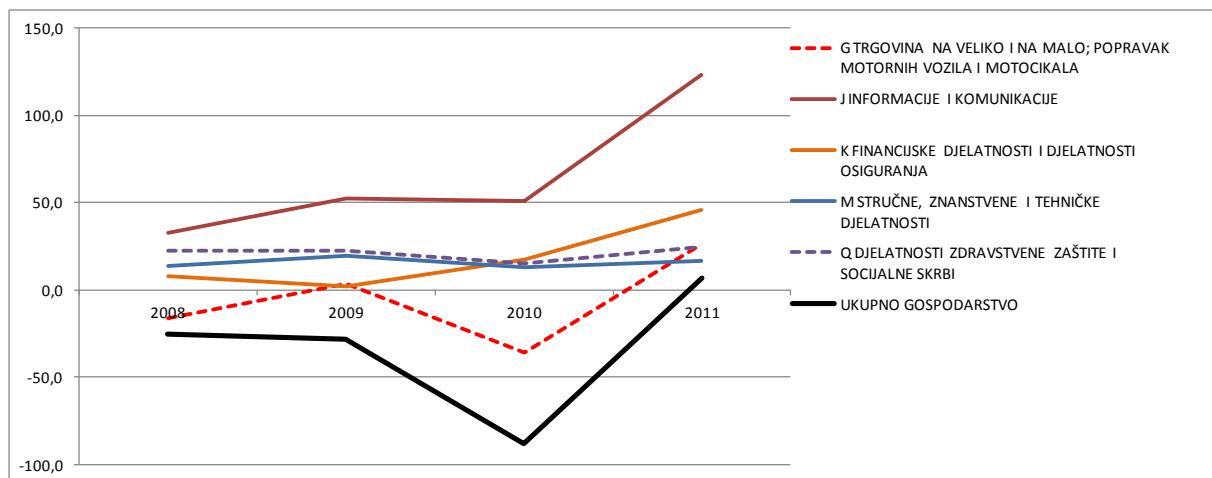
Sve su ostale djelatnosti poslovale sa negativnim financijskim rezultatom i ostvarile negativne prinose na imovinu i/ili kapital, a najveće minuse bilježe: djelatnost prijevoza i skladištenja (H) – negativni prinos na imovinu od -47,2% i građevinarstvo (F) – negativni prinos na imovinu od -8,8%.

Grafikon koji slijedi prikazuje kretanje prinosa na imovinu i prinosa na kapital u posljednje četiri godine za ukupno gospodarstvo Grada i za djelatnosti koje su u 2011. godini poslovale sa pozitivnim financijskim rezultatom, te čiji je prinos na imovinu bio viši od prinosa ukupnog gospodarstva Grada.

Grafikon 4.4. ROA poduzetnika u razdoblju 2008-2011. godine

Grafikon 4.5. ROE poduzetnika u razdoblju 2008-2011. godine

Najviši prosječni ROA i ROE u navedenom razdoblju bilježi djelatnost J – Informacije i komunikacije. Ostale promatrane djelatnosti osim trgovine također u cijelom razdoblju bilježe pozitivne prinose na imovinu i kapital, dok je trgovina imala oscilirajući i negativan prinos u dvije od promatranih četiri godine. Visok uzlazni trend u zadnje tri godine bilježi djelatnost K – Financijske djelatnosti i osiguranje, a i sve ostale promatrane djelatnosti posljednju godinu bilježe uzlazni trend. Prinos na imovinu i kapital ukupnog gospodarstva osim u zadnjoj promatranoj godini bilježi negativne stope, najniže 2010. godine.

Djelatnosti čiji je prinos na imovinu 2011. godine negativan ili niži od 0,5% koliko je iznosio na razini Grada, također bilježe pozitivne pomake, a značajniji negativni trend bilježe: djelatnost H – Prijevoz i skladištenje (negativni ROA za 2011.g iznosio je -47% u odnosu na -31% 2010.g) i djelatnost P - Obrazovanje (negativni ROA za 2011.g iznosio je -3% u odnosu na pozitivni od 6% 2010.g).

4.3. Procjena i analiza bruto domaćeg proizvoda Grada Crikvenice

Prilikom ocjenjivanja stanja gospodarstva neke nacionalne ekonomije, regije ili nižih razina ekonomskih jedinica (gradova i općina), jedan od ključnih makroekonomskih pokazatelja je bruto domaći proizvod (gross domestic product - GDP). Po svom sadržaju, predstavlja ukupnu vrijednost ostvarene proizvodnje (proizvoda i usluga) u nekoj zemlji tijekom jedne godine. Koristi se kao mjera uspjeha pojedine ekonomije, te kao jedan od važnih komparativnih pokazatelja konkurentnosti gospodarstva.

U Republici Hrvatskoj GDP, odnosno bruto domaći proizvod (BDP) obračunava se sukladno metodologiji Sustava nacionalnih računa Ujedinjenih naroda - SNA 1993 i Europskog sustava nacionalnih računa – ESA 1995. Temeljem međunarodnih standarda, BDP se može izračunati na tri načina:

- ⇒ prema proizvodnoj metodi,
- ⇒ prema dohodovnoj metodi i
- ⇒ prema rashodnoj metodi.

Prema proizvodnoj metodi, osnovne komponente za izračun BDP su ostvarena bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja, te porezi i subvencije na proizvode.

Bruto domaći proizvod prema dohodovnoj metodi jednak je zbroju sredstava zaposlenih, neto porezu na proizvodnju, bruto poslovnom višku i mješovitom dohotku.

Prema rashodnoj metodi, BDP se dobije na osnovu veličina ukupne domaće potrošnje, te razlike vrijednosti uvoza i izvoza.³⁰

Nadalje, s obzirom na obuhvat podataka koji se koriste za obračun, razlikujemo teritorijalni i organizacijski princip. Prema teritorijalnom principu u obračun ulaze podaci svih poslovnih subjekata koji na određenoj lokaciji, primjerice pojedinog grada ili općine, obavljaju neku poslovnu djelatnost. Kod organizacijskog principa uzimaju se u obračun samo podaci poslovnih jedinica koje imaju sjedište na konkretnoj prostornoj jedinici.

Državni zavod za statistiku objavljuje podatke o veličini BDP Republike Hrvatske, prostornih jedinica za statistiku 2. razine, te za Županije. Razine niže od županijskih nisu predmet kontinuiranog izračuna i javnog objavljivanja od strane službene statistike. Zbog toga se prilikom pokušaja izračuna i procjene ekonomске snage nižih jedinica lokalne uprave,javljaju brojni metodološki problemi. Oni su bili prisutni i prilikom procjene bruto domaćeg proizvoda Grada Crikvenice, pa su autori dizajnirali vlastiti model izračuna i procjene BDP-a Grada za razdoblje 2008. do 2011. godine. Metodologija izračuna uključuje slijedeće:

- a) procjena BDP-a temelji se na proizvodnoj metodi;
- b) temeljem podataka FINA-e izračunata je bruto dodana vrijednost proizvodnje poduzetnika sa sjedištem na području Grada Crikvenice, prema NKD 2007 ;

³⁰ Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku

- c) temeljem finansijskih podataka Ministarstva financija - porezne uprave, izračunata je bruto dodana vrijednost u obrtništvu i slobodnim zanimanjima, a prema NKD 2007;
- d) na osnovu podataka DZS-a o broju zaposlenih u sektorima gospodarstva prema NKD-2007, izvršena je i procjena ostvarene vrijednosti za djelatnosti koje nemaju sjedište na području Grada Crikvenice, a značajno doprinose bruto dodanoj vrijednosti (trgovina, opskrba el. energijom i plinom)
- e) na osnovu podataka DZS-a o broju zaposlenih u sektorima gospodarstva prema NKD-2007, izvršena je i procjena ostvarene vrijednosti u finansijskim institucijama
- f) na osnovu podataka TZ Crikvenica, izvršena je procjena BDV-a po osnovu broja noćenja u privatnim kućanstvima
- g) na temelju konzultatacija sa stručnjacima DZS-a izvršena je procjena BDV-a za korisnike državnog proračuna, te za neprofitne organizacije;
- h) u skladu sa metodologijom DZS-a, prilikom izračuna bruto domaćeg proizvoda korišteni su godišnji finansijski izvještaji FINA-e;
- i) također, prema važećoj metodologiji za obračun BDP-a na nacionalnoj razini i razini županija, u obračun bruto domaćeg proizvoda uključena je i procjena sive ekonomije.

Unatoč tome što svaka procjena podrazumijeva i određene nepreciznosti, mišljenja smo da je izvršena procjena BDP-a Grada Crikvenice dobar pokazatelj ekonomskog stanja gospodarstva. Posebno stoga što je način procjene u potpunosti usuglašen sa nacionalnom i europskom metodologijom, a kako je izračun napravljen principom procjene „odozdo“, ima i visoki stupanj točnosti. Ova je procjena značajna za analizu strukture ukupnog gospodarstva Grada, kao i za usporedbu dobivenih vrijednosti sa Županijom i Republikom

Hrvatskom. Naime, za analizu strukture gospodarstva nekog područja, potrebno je raspolagati podacima, odnosno procjenom doprinosa pojedinih gospodarskih djelatnosti ukupno ostvarenoj bruto dodanoj vrijednosti i bruto domaćem proizvodu. Zaključci koje bismo izvodili samo na osnovu udjela djelatnosti u ostvarenom ukupnom prihodu poduzetnika, ne bi bili relevantni za sagledavanje obilježja gospodarske strukture, a što se pokazalo i u slučaju ovog istraživanja³¹. Procjena BDV i BDP-a izvršena je za četiri godine, što daje dodatnu kvalitetu dobivenih rezultata, s obzirom da pojedini dokumenti razvoja gradova u RH, uglavnom sadrže izračun BDV i BDP-a za samo jednu kalendarsku godinu.

U nastavku su prikazani rezultati izvršene procjene bruto domaćeg proizvoda ukupnog gospodarstva Grada Crikvenice u razdoblju od 2008. do 2011. godine.

³¹ Prema korištenoj metodologiji, bruto dodana vrijednost izračunava se kao razlika bruto vrijednosti proizvodnje i elemenata koji čine tzv. međufaznu potrošnju (npr. troškovi sirovina i materijala, izdaci za bruto autorske honorare, premije osiguranja, porezi koji ovise o dohotku, stipendije i drugo).

Tablica 4.9. Bruto domaći proizvod (BDP) Grada Crikvenice
2008. -2011. Godine (u HRK)

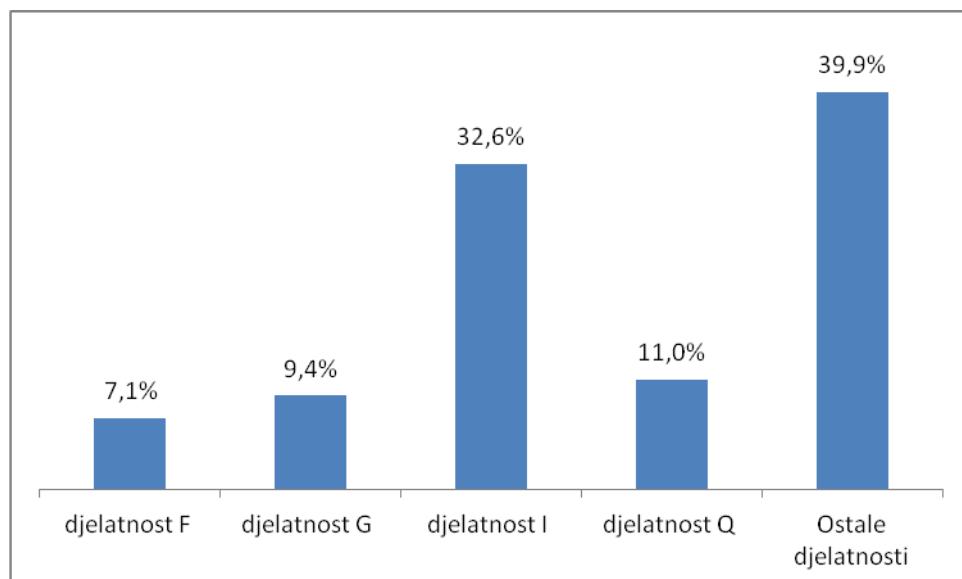
PODRUČJE DJELATNOSTI	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%	Indeks 2011/2008
A POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	3.073.556,7	0,8	2.262.127,7	0,6	625.633,3	0,1	1.396.492,3	0,3	45,4
B RUDARSTVO I VAĐENJE	273.580,7	0,1	41.739,3	0,01	2.954,8	0,001	21.575,6	0,01	7,9
C PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	28.869.108,9	7,1	17.058.523,9	4,2	18.011.962,7	4,3	18.103.086,3	4,2	62,7
D OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	14.488.682,1	3,6	27.590.988,6	6,8	28.414.600,2	6,8	28.002.794,4	6,5	193,3
E OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	24.975.701,6	6,2	25.711.970,9	6,3	25.305.294,3	6,1	25.177.746,6	5,9	100,8
F GRAĐEVINARSTVO	33.544.946,4	8,3	33.638.137,4	8,2	32.535.657,4	7,8	30.601.451,6	7,1	91,2
G TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	52.822.165,9	13,0	41.384.305,3	10,1	45.409.123,5	10,9	40.214.820,8	9,4	76,1
H PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1.081.475,3	0,3	752.546,8	0,2	589.610,9	0,1	780.754,8	0,2	72,2
I DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	120.688.646,6	29,8	127.562.082,9	31,3	135.758.524,0	32,5	140.090.502,7	32,6	116,1
J INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	925.798,7	0,2	2.022.684,5	0,5	2.984.782,5	0,7	3.491.408,6	0,8	377,1
K FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	7.444.514,5	1,8	7.122.381,7	1,7	7.251.335,1	1,7	7.589.895,3	1,8	102,0
L POSLOVANJE NEKRETNINAMA	1.136.839,7	0,3	1.407.773,3	0,3	332.491,1	0,1	480.027,4	0,1	42,2
M STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	10.326.594,1	2,5	11.443.173,9	2,8	14.618.928,9	3,5	11.254.388,8	2,6	109,0
N ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	5.331.218,9	1,3	4.097.245,6	1,0	3.819.837,2	0,9	3.462.167,3	0,8	64,9
O JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	12.389.565,7	3,1	17.015.192,7	4,2	16.123.567,4	3,9	16.826.620,2	3,9	135,8
P OBRAZOVANJE	35.365.029,2	8,7	37.205.277,5	9,1	36.512.766,8	8,8	36.721.450,6	8,6	103,8
Q DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	42.347.463,8	10,5	42.495.813,1	10,4	38.765.424,5	9,3	47.369.245,9	11,0	111,9
R UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	3.771.227,9	0,9	4.529.956,6	1,1	5.316.412,3	1,3	4.656.862,4	1,1	123,5
S OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	6.371.802,2	1,6	4.450.446,5	1,1	4.865.764,6	1,2	12.960.245,7	3,0	203,4
UKUPNO GOSPODARSTVO GRADA CRIKVENICE	405.227.918,9	100,0	407.792.368,1	100,0	417.244.671,7	100,0	429.201.537,4	100,0	105,9

Izvor: FINA, Ministarstvo financija – porezna uprava, DZS, TZ grada Crikvenica; u izračun uključni poduzetnici Grada Crikvenice, obrtnici i slobodna zanimanja, kućanstva (iznajmljivanje), proračunski korisnici i neprofitne organizacije

Na osnovu izvršene procjene BDP-a Grada Crikvenice zaključujemo slijedeće:

- u promatranom razdoblju BDP-a Grada povećao se za 5,9%, odnosno godišnje po prosječnoj stopi od 1,96%
- Dominantni udio u strukturi ostvarenog BDP ima djelatnost **I** – pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane
- Druga ključna djelatnost je **G** – trgovina na veliko i malo sa udjelom od 13% do 9,4% u BDP-u. Za gospodarstvo grada Crikvenice, također su značajne i djelatnosti **Q** - zdravstvena zaštita i socijalna skrb, te **F**-građevinarstvo. Ove četiri djelatnosti ostvaruju oko 60% BDP-a Grada Crikvenice.
- U periodu od 2008.-2011. godine od navedenih djelatnosti najveći porast BDP-a imala je djelatnosti **I** - 16,1%, dok je trgovina zabilježila najveći pad BDP-a, za 23,9% u 2011. u odnosu na 2008. Godinu.

Grafikon 4.6. Struktura BDP-a Grada Crikvenice u 2011. godini (%)

Struktura BDP-a Grada ukazuje na visoku ovisnost gospodarstva o djelatnosti **I**, a unutar nje dominatan je položaj poduzeća Jadran, koji se već godinama nalazi u značajnim poslovnim problemima, te je od 2010. godine u postupku stečaja. Trgovina, unatoč drugom mjestu u strukturi gospodarstva također je uvelike ovisna o turističkoj potražnji

na području Grada Crikvenice, pa čak i dio zdravstvene zaštite i socijalne skrbi je u funkciji turističke potražnje i ponude (Terme Selce, Poliklinika Katunar, Thalassoterapia, barokomora).

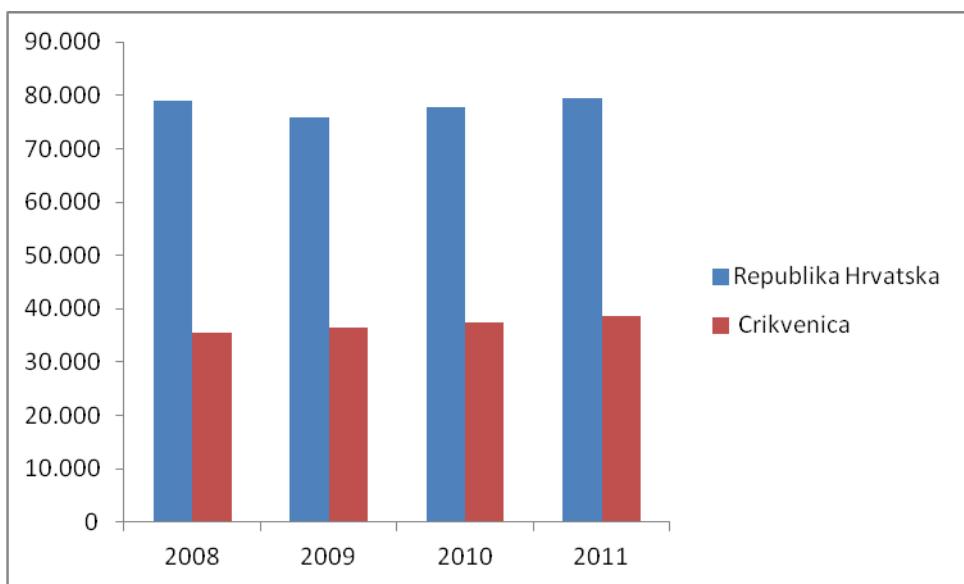
S obzirom na dugogodišnju turističku tradiciju, dominatan udio djelatnosti I, kao i ovisnost ostalih ključnih djelatnosti o turističkoj ponudi i potražnji, je očekivan. Međutim, kada se ukupno ostvarena vrijednost BDP Crikvenice uspoređuje sa relativnim pokazateljima Županije i Republike Hrvatske, proizlazi da je ekomska snaga lokalne ekonomije značajno ispod županijskog i nacionalnog prosjeka.

Tablica 4.10. Usporedba dobivenih vrijednosti BDP-a Grada Crikvenice sa PGŽ i RH

Pokazatelj/Godina	2008	2009	2010	2011
BDP/PC (HRK) Crikvenica	35.621	36.518	37.441	38.590
BDP/PC (HRK) PGŽ	91.588	-	-	-
BDP/PC (HRK) Republika Hrvatska	79.047	75.820	77.806	79.535
BDP/PC (euro) Crikvenica	4.814	4.935	5.060	5.215
BDP/PC (euro) PGŽ	12.376	-	-	-
BDP/PC (euro) Republika Hrvatska	10.682	10.246	10.514	10.748

Izvor za PGŽ i RH: DZS; tečaj E/Kn = 7,4, stanovništvo po godinama na osnovu popisa stanovništva 2011 i pripadajuće stope promjene

Grafikon 4.7. Kretanje BDP/PC Grada Crikvenice i Republike Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2011. godine (u HRK)

Razloge zaostajanja gospodarstva Crikvenice mjereno BDP/PC u odnosu na Županiju i RH, prvenstveno vidimo u izrazitoj sezonalnosti ključnih gospodarskih djelatnosti.

Djelatnosti I – čiji rezultati najviše ovise o „Jadranu“, a čitava je djelatnost izrazito sezonalnog karaktera, pa zapravo ispada da najznačajnija djelatnost prema ostvarenom ukupnom prihodu poduzetnika, te bruto dodanoj vrijednosti i bruto domaćem proizvodu, koristi i „zapošljava“ samo manji dio svojih proizvodnih potencijala. To potvrđuju i nalazi u okviru dionice Turizam: „Gini indeks sezonalnosti mjeri stupanj neravnomjernosti turističkih aktivnosti tijekom godine. Kako je riječ o relativnom indeksu koncentracije, on može poprimiti vrijednost između 0 i 1, pri čemu veća vrijednost ukazuje na viši stupanj sezonalnosti. Gini indeks za Grad Crikvenicu u 2011. godini iznosi 0,71, što je vrlo visok pokazatelj ako se usporedi npr. sa Porečom, gdje iznosi 0,44, Labinom, gdje iznosi 0,56 ili Plitvičkim jezerima, gdje iznosi 0,05.“

Djelatnosti G – trgovina, koja je uz djelatnost I najznačajnija prema ostvarenim UP, BDV i BDP-u, također pokazuje veliku sezonalnost s

obzirom na ostvareni promet po mjesecima, kao što je utvrđeno u okviru dionice Trgovina: „Preliminarni podaci pokazuju značajnu sezonsku komponentu u poslovanju ove djelatnosti. Prihodi u trećem kvartalu značajno rastu u odnosu na prvi, drugi i četvrti kvartal. Brojni objekti su zatvoreni veći dio godine, a jednako tako radna snaga je angažirana samo manji dio godine (bilo da se radi o domicilnoj radnoj snazi ili radnoj snazi koja dolazi iz drugih mjesta, najčešće unutrašnjosti Hrvatske). Sve ovo govori o neefikasnom korištenju fizičkog i ljudskog kapitala u ovoj djelatnosti.“

I nalazi dobiveni u dionici Zaposlenost i nezaposlenost posredno ukazuju na niski stupanj korištenja proizvodnih (ljudskih) kapaciteta Grada Crikvenice, te potvrđuju tezu da se gospodarstvo temelji na djelatnosti turizma (u širem smislu) čije je obilježje visoka razina sezonalnosti: „ Broj zaposlenih osoba u ukupnom stanovništvu Crikvenice manji je za prosječno 8,5 postotnih bodova u odnosu na prosječni udio zaposlenih osoba u ukupnom stanovništvu Primorsko-goranske županije. Stopa nezaposlenosti u Crikvenici veća je od stope nezaposlenosti u Primorsko-goranskoj županiji za prosječno 7,5 postotnih bodova.

Iz dobivenog zaključujemo da turizam kao ključna djelatnost na području Grada, ne pridonosi značajnjem stvaranju dodane vrijednosti, te je „gap“ između stvarnog i potencijalnog BDP-a Grada prvenstveno posljedica nedovoljno razvijene i diversificirane turističke ponude, kao i visoke stope sezonalnosti. Odnosno, nisku razinu gospodarskih aktivnosti, možemo povezati sa značajnim strukturnim problemima gospodarstva Crikvenice. Očito da je dosadašnja orijentacija na samo jednu djelatnost (monolitna gospodarska struktura) rezultirala niskom efikasnošću proizvodnih činitelja, te zahtijeva značajne razvojne zaokrete u budućem periodu.

4.4. Zaposlenost i nezaposlenost

Rad postaje sve značajniji gospodarski resurs, a kontinuirano poboljšanje njegove kvalitete pretpostavka je ekonomskog rasta i razvoja. Zaposlenost i proizvodnost rada određuju proizvodne mogućnosti gospodarstva i značajno utječu na životni standard stanovništva. Stoga je to područje od posebnog interesa za nositelje ekonomske politike.

Tablica 4.11. Broj zaposlenih³², broj nezaposlenih³³, ekonomski aktivno stanovništvo³⁴, stopa aktivnosti, stopa nezaposlenosti i udio zaposlenog u ukupnom stanovništvu u Gradu Crikvenici i PGŽ 2009.-2011. godine

	Crikvenica			Primorsko-goranska županija			Republika Hrvatska		
	2009.	2010.	2011.	2009.	2010.	2011.	2009.	2010.	2011.
Broj zaposlenih	2524	2426	2168	92025	87407	83763	1463489	1400115	1380294
Broj nezaposlenih	669	730	728	14910	17878	17780	263174	302425	305333
Ekonomski aktivno stanovništvo	3139	3156	2896	106935	105285	101543	1726663	1702540	1685627
Stopa aktivnosti (%)	33,90	32,58	29,12	45,28	43,01	41,21	47,0	46,1	45,3
Stopa nezaposlenosti (%)	20,95*	23,13*	25,13	13,94*	16,98*	17,50	9,2	12,1	13,9
Udio zaposlenog u ukupnom stanovništvu (%)	22,54*	21,67*	19,34	31,07*	29,51*	28,28	33,04	31,69	32,21

* - procjena

³² Zaposleni su sve osobe koje su zasnovale radni odnos s poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnog vremena i vlasništvu pravne osobe. U zaposlene se uključuju pripravnici (vježbenici), osobe na porodnom dopustu, bolovanju i osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnog odnosa. U zaposlene se ubrajaju i osobe koje rade u vlastitom trgovачkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji.

³³ Nezaposleni su osobe u dobi od 15 do 65 godina sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog razdoblja.

³⁴ Ekonomskom aktivnošću smatra se svaka aktivnost osoba koje pridonose ili su spremne pridonositi proizvodnji dobara i usluga u određenom (referentnom) razdoblju radi stjecanja sredstava za život; Stopa aktivnosti je postotni udio aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu

Izvor: izračun autora prema podacima DZS i Zavoda za zapošljavanje, Statističko priopćenje 1502, 2013.

Broj zaposlenih osoba u ukupnom stanovništvu Crikvenice manji je za prosječno 8,5 postotnih bodova u odnosu na prosječni udio zaposlenih osoba u ukupnom stanovništvu Primorsko-goranske županije, a 12,8 postotnih bodova u odnosu na prosječni udio zaposlenih u Republici Hrvatskoj. Broj zaposlenih osoba u Crikvenici, kao i u Županiji, bilježi godišnje smanjenje. U Crikvenici je broj zaposlenih u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu smanjen za 11,94%, a u Županiji za 4,16 % što znači da se broj zaposlenih u Crikvenici smanjuje tri puta brže nego broj zaposlenih osoba u Primorsko-goranskoj županiji i pet puta brže od smanjena broja zaposneih u Republici Hrvatskoj (broj zaposlenih je smanjen u 2011. u odnosi na 2010. godinu za 1,41 %). U 2011. godini u Crikvenici zaposleno je 2168 od 11122 stanovnika obuhvaćenih Popisom stanovništva što znači da je zaposlen svaki peti stanovnik Crikvenice. Na razini Županije zaposlen je prosječno svaki četvrti stanovnik, a na razini Hrvatske svaki treći.

Stopa nezaposlenosti koja se izračunava kao omjer broja nezaposlenih osoba i ukupno raspoložive radne snage, zbog svoje jasnoće i jednostavnosti, najčešće je korištena mjera koja oslikava stanje gospodarstva te je mjerilo težine socijalnih teškoća i razlika u društvu. Stopa nezaposlenosti u Crikvenici veća je od stope nezaposlenosti u Primorsko-goranskoj županiji za prosječno 7,5 postotnih bodova i Republike Hrvatske za 11,2 postotna boda. U 2011. godini u Crikvenici je bilo 728 nezaposlenih od 2896 aktivnih osoba (stopa nezaposlenosti iznosi 25,13 %) što znači da je svaki četvrti radno sposobni stanovnik Crikvenice nezaposlen.

Umirovljenici čine značajan udio stanovništva Crikvenice. U 2011. godini u Crikvenici je bilo 2900 umirovljenika. Oni čine 25,9 % ukupnog stanovništva Grada (udio umirovljenika u Županiji iznosi 26,58 % što znači da Crikvenica ima nešto manji udio umirovljenika od prosjeka

Primorsko-goranske županije). Najveći broj umirovljenika u Crikvenici (45 %) ima mirovinu od 2000 do 3500 kuna. 539 crikveničkih umirovljenika ima mirovinu veću od 3500 kuna, a čak 1044 umirovljenika (36 %) ima mirovinu manju od 2000 kuna što znači da su izloženi riziku od siromaštva.

U razdoblju 2001.-2011. godine, prema evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ispostave Crikvenica, broj nezaposlenih osoba oscilira (tablica 2.). Najveći broj nezaposlenih osoba zabilježen je 2001. godine (989) te se smanjuje do 2008. kada je nezaposleno 518 osoba (smanjenje za 47,62 %). Pojavom ekonomске krize pa time i gubitkom radnih mjesta u Crikvenici, broj nezaposlenih osoba ponovno raste te je u odnosu na 2008. godinu povećan za 210 osoba (povećanje od 40,54 %).

Tablica 4.12. Nezaposlene osobe u evidenciji HZZ PS Rijeka Ispostava Crikvenica s prebivalištem u Gradu Crikvenici prema spolu i spremi/razini obrazovanja od 2001. do 2011.- stanje na dan 31.12.

stanje na dan 31.12.	U K U P N O			N KV			PKV, NSS			KV, VKV			S S S			V Š S			V S S		
	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci
2001.	989	541	448	244	136	108	24	16	8	347	136	211	293	208	85	41	23	18	40	22	18
2002.	838	482	356	190	110	80	17	13	4	290	128	162	260	181	79	38	24	14	43	26	17
2003.	816	488	328	197	119	78	22	18	4	273	123	150	243	172	71	40	29	11	41	27	14

stanje na dan 31.12.	U K U P N O			Bez škole i nezavršena osnovna škola			Osnovna škola			SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike			SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina			Gimnazija			Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola			Fakulteti, akademije, magisterij,		
	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci	Ukupno	žene	Muškarci
2004.	894	530	364	17	15	2	170	100	70	351	168	183	224	163	61	47	32	15	40	27	13	45	25	20
2005.	748	463	285	17	14	3	181	98	83	257	137	120	180	133	47	39	27	12	34	25	9	40	29	11
2006.	790	478	312	16	13	3	190	115	75	277	136	141	198	142	56	37	23	14	36	25	11	36	24	12
2007.	609	369	240	7	3	4	171	109	62	211	99	112	140	102	38	23	13	10	29	19	10	28	24	4
2008.	518	318	200	8	7	1	144	92	52	173	90	83	127	87	40	26	15	11	24	17	7	16	10	6
2009.	669	360	309	9	6	3	162	94	68	236	91	145	173	109	64	23	13	10	34	23	11	32	24	8
2010.	730	376	354	13	9	4	181	109	72	270	98	172	178	112	66	29	12	17	26	16	10	33	20	13
2011.	728	404	324	8	7	1	171	102	69	229	95	134	214	134	80	31	13	18	34	27	7	41	26	15

Napomena: Od 2004. godine primjenjuje se Nacionalna standardna klasifikacija obrazovanja (NSKO).

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Najveći udio nezaposlenih osoba u Crikvenici srednje je stručne spreme (prosječno 65% u razdoblju 2001.-2011. godine), a najmanji udio u broju nezaposlenih osoba imaju nezaposlene osobe bez škole i s nezavršenom osnovnom školom (1 %). Osobe koje su završile neki oblik tercijarnog obrazovanja (fakultet i više) čine prosječno 10 % u broju nezaposlenih osoba Grada što je za 5 postotnih bodova manje u odnosu na prosjek Primorsko-goranske županije. (Hrvatski zavod za zapošljavanje, statistika)

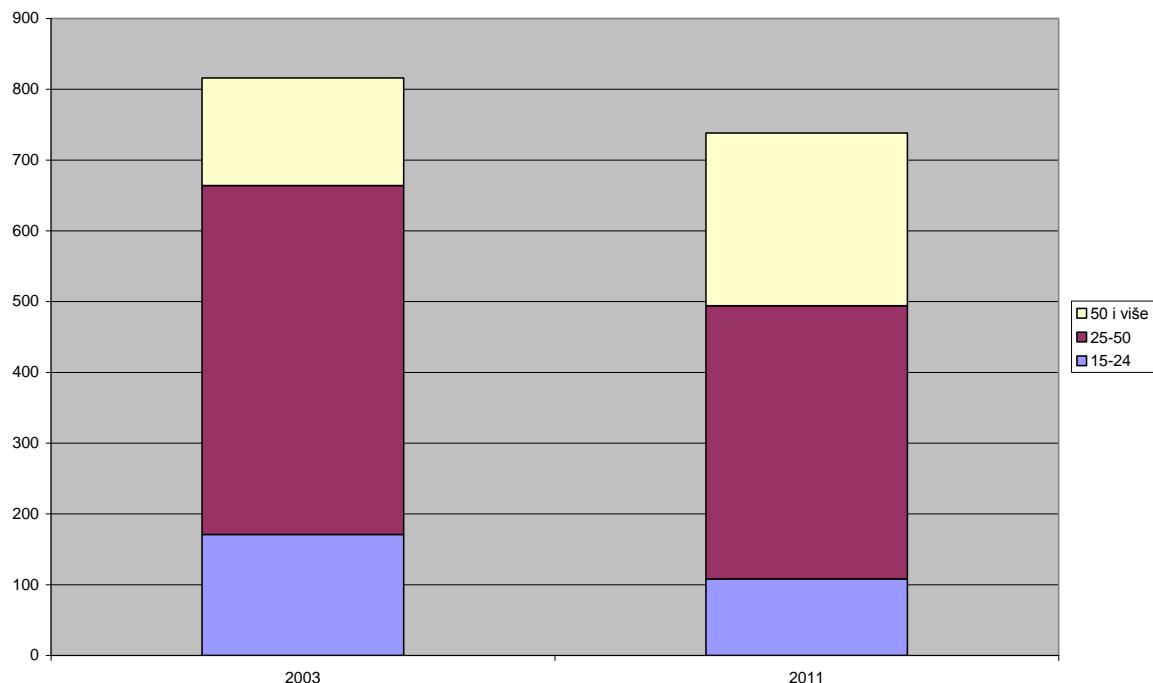
Tablica 4.13. Nezaposlene osobe u evidenciji HZZ PS Rijeka Ispostava Crikvenica s prebivalištem u Gradu Crikvenici prema spolu i dobi od 2003. do 2011.- stanje na dan 31.12.

stanje na dan 31.12.	UKUPNO		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60 i više												
	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci												
2003.	816	488	328	38	22	16	133	73	60	112	77	35	108	73	35	93	63	30	89	61	28	91	54	37	92	54	38	46	10	36	14	1	13
2004.	894	530	364	30	13	17	126	60	66	136	88	48	114	74	40	99	70	29	103	84	19	105	63	42	103	59	44	61	19	42	17	17	
2005.	748	463	285	28	13	15	82	42	40	110	78	32	88	60	28	95	68	27	90	69	21	80	50	30	96	63	33	67	20	47	12	12	
2006.	790	478	312	32	12	20	106	54	52	94	61	33	87	58	29	98	76	22	94	70	24	82	53	29	119	75	44	67	19	48	11	11	
2007.	609	369	240	25	14	11	59	27	32	68	40	28	56	38	18	71	51	20	83	58	25	80	54	26	104	70	34	52	17	35	11	11	
2008.	518	318	200	18	7	11	58	33	25	55	33	22	43	31	12	68	46	22	66	48	18	51	36	15	92	62	30	48	22	26	19	19	
2009.	669	360	309	26	8	18	74	32	42	85	40	45	68	42	26	78	41	37	80	54	26	85	55	30	95	61	34	58	27	31	20	20	
2010.	730	376	354	31	13	18	83	27	56	76	37	39	90	45	45	70	39	31	85	62	23	77	52	25	106	63	43	85	36	49	27	2	25
2011.	728	404	324	27	10	17	81	34	47	72	39	33	75	44	31	81	54	27	77	57	20	91	62	29	103	60	43	91	41	50	30	3	27

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Prema starosti, najveći broj nezaposlenih osoba u 2011. godini u Crikvenici je stariji od 50 godina (prosječno 31 %) što u odnosu na 2003. godinu predstavlja povećanje od čak 47,37 %. Veliki udio osoba starijih od 50 godina može se objasniti gašenjem velikog broja radnih mjesteta u trgovini i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (turizam). To je alarmantan podatak jer se nezaposleni stariji od 50 godina vrlo vjerojatno više neće moći zaposliti, a kada dostignu dobnu granicu za umirovljenje pripadat će skupini stanovništva s niskim mirovinama i činiti dodatan pritisak na sredstva socijalne skrbi. Prema spolu, više je nezaposlenih žena. One čine prosječno 55 % svih nezaposlenih osoba na području Grada u razdoblju 2003.-2011. godine.

Grafikon 4.8. Starosna struktura nezaposlenih osoba u Crikvenici
2003. i 2011. godine

Izvor: izrada autora prema podacima iz Tablice 4.13.

U vremenskom razdoblju od 2003. do 2011. uočava se pozitivan trend smanjenja broja nezaposlenih osoba mlađih od 24 godine. To je prvenstveno posljedica produžavanja trajanja obrazovanja kod mlađih osoba pa u 2011. godini 444 studenta ima prebivalište u Crikvenici, a studira na nekom od visokih učilišta u Republici Hrvatskoj (Statističko izvješće 1445/2011.). Prosječno 22,36% crikveničkih učenika upisuje neki oblik tercijarnog obrazovanja (izračun autora prema Statističkom izvješću 1741/2012, 1443/2011, 1414/2010 i 8.1.3./2009).

Tablica 4.14. Zaposleni i prijavljena slobodna radna mjesta po djelatnostima 2010. i 2011. godine u Gradu Crikvenici

Djelatnost	Broj zaposlenih					Broj prijavljenih slobodnih radnih mesta				
	2010.	%	2011.	%	Indeks 2011./2010.	2010.	%	2011.	%	Indeks 2011./2010.
(A) Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	38	1,57	26	1,20	68,4	29	2,65	17	2,23	58,6
(B) Rudarstvo i vađenje	-	-	-	-	-	1	0,09	-	-	-
(C) Preradivačka industrija	90	3,71	62	2,86	68,9	49	4,48	46	6,03	93,9
(E) Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	179	7,38	186	8,58	103,9	31	2,84	3	0,39	9,7
(F) Građevinarstvo	156	6,43	151	6,96	96,8	34	3,11	44	5,77	129,4
(G) Trgovina na veliko i na malo	377	15,54	352	16,24	93,4	223	20,40	33	4,33	14,8
(H) Prijevoz i skladištenje	53	2,18	66	3,04	124,5	6	0,55	53	6,95	883,3
(I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	386	15,91	371	17,11	96,1	314	28,73	293	38,40	93,3
(J) Informacije i komunikacije	16	0,66	16	0,74	100,0	2	0,18	8	1,05	400,0
(K) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	64	2,64	66	3,04	103,1	221	20,22	1	0,13	0,5
(M) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	110	4,53	56	2,58	50,9	6	0,55	108	14,15	1800,0
(N) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	33	1,36	24	1,11	72,7	53	4,85	35	4,59	66,0
(O) Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	300	12,37	263	12,13	87,7	31	2,84	24	3,15	77,4
(P) Obrazovanje	299	12,32	223	10,29	74,6	40	3,66	42	5,50	105,0
(Q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	267	11,01	258	11,90	96,6	22	2,01	30	3,93	136,4
(R) Umjetnost, zabava i rekreacija	39	1,61	30	1,38	76,9	14	1,28	15	1,97	107,1
(S) Ostale uslužne djelatnosti	19	0,78	18	0,83	94,7	16	1,46	10	1,31	62,5
(T) Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca	-	-	-	-	-	1	0,09	1	0,13	100,0
Ukupno	2426	100,00	2168	100,00	89,4	1.093	100,00	763	100,00	69,8

Izvor: izračun autora prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Najveći broj osoba u Crikvenici 2011. godine zaposlen je u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (17,1 % od ukupnog broja zaposlenih) te trgovini na veliko i malo (16,2 %). To je i logično s obzirom da je u djelatnosti trgovine u Crikvenici registrirano 83 poduzeća, a u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 37.³⁵ Ipak, u ovim djelatnostima bilježi se, u 2011. u odnosu na 2010. godinu, smanjenje broja prijavljenih slobodnih radnih mesta. Trgovina bilježi značajno smanjenje te su u 2011. godini prijavljena 33 slobodna radna mjesta što je 6,7 puta manje nego 2010. godine kada su prijavljena 223 radna mjesta. To je prvenstveno posljedica velikog broja zatvaranja malih trgovina na području Crikvenice.

Industrija (rudarstvo i vađenje, prerađivačka industrija i opskrba vodom) čini 11,4 % u ukupnom broju zaposlenih osoba u Crikvenici u 2011. godini, a u ponudi slobodnih radnih mesta 6,4 %. Iako opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša čini strukturni udio od 8,58 % u ukupnoj zaposlenosti, broj prijavljenih slobodnih radnih mesta u ovoj djelatnosti u 2011. godini značajno je smanjen (u 2011. prijavljena tri slobodna radna mjesta, a u 2010. godini 31).

U 2011. godini smanjuje se broj zaposlenih i u poljoprivredi, koja čini 1,20 % u strukturi zaposlenih te u građevinarstvu (6,96 %). Ipak, u građevinarstvu je uočljivo da je u 2011. godini broj prijavljenih slobodnih radnih mesta veći od smanjenja broja zaposlenih osoba. Broj zaposlenih osoba se smanjuje za pet, a prijavljeno je 10 novih radnih mjesta.

Prijevoz i skladištenje je djelatnost koja čini 3,04 % u ukupnoj zaposlenosti na području Grada te svoj udio povećava u 2011. u odnosu

³⁵ Od ukupnog broja poduzeća u Crikvenici 30,07 % ih je registrirano u trgovini, a 13,4 % u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

na 2010. godinu. U ovoj djelatnosti značajno se povećava i broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta u 2011. godini (gotovo devet puta).

Značajno smanjenje broja zaposlenih osoba u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu javlja se i kod administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti, javnoj upravi i obrani te obveznom socijalnom osiguranju, obrazovanju i djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije.

U razdoblju 2001.-2011. godine dolazi do značajne oscilacije broja prijavljenih slobodnih radnih mjesta u Crikvenici prema evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (tablica 4.14.). Međutim, ponuda radnih mjesta veća je od broja nezaposlenih, osim u razdoblju 2003.-2006. godine (tablice 4.12. i 4.14.). Od 2007.-2010. godine značajno je veći broj ponuđenih radnih mjesta od broja nezaposlenih što znači da je Crikvenički problem strukturne neusklađenosti ponude i potražnje za radnom snagom, a ne nedovoljna ponuda radnih mjesta. Dapače, od 2007.-2011. godine broj ponuđenih radnih mjesta u odnosu na ukupan broj zaposlenih izuzetno je velik. Primjerice, 2010. godine broj traženih radnika je 1093, a broj ukupno zaposlenih 2426 dok je 2011. godine broj traženih radnika 763, a broj ukupno zaposlenih 2168.

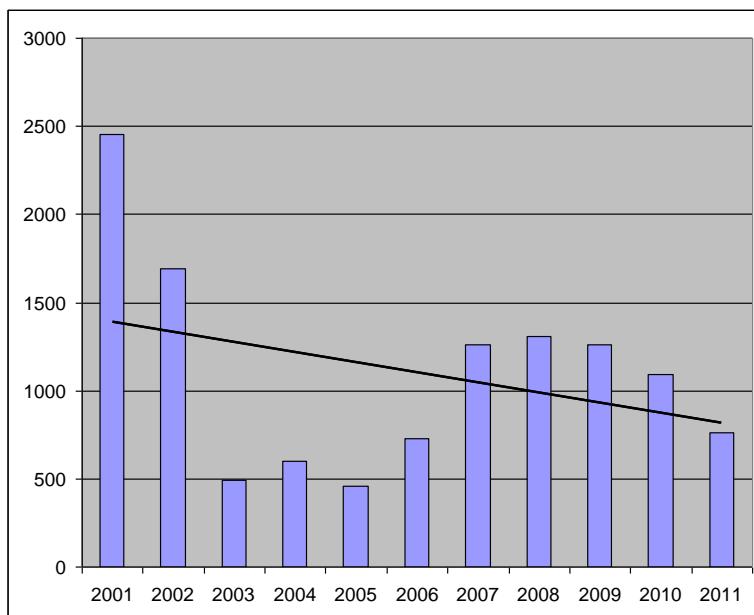
Najveći udio u strukturi prijavljenih radnih mjesta kontinuirano ima djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane što upućuje na zaključak da u strukturi ponude radnih mjesta značajni udio otpada na sezonsko zapošljavanje (28,73 % u 2010. godini i 38,4 % u 2011. godini).

Tablica 4.15. Prijavljena slobodna radna mjesta u evidenciji HZZ PS
Rijeka Ispostava Crikvenica od 2001. do 2011. godine

Godina	Broj traženih radnika	Verižni indeks
2001.	2 451	-
2002.	1 690	68,95
2003.	493	29,17
2004.	603	122,31
2005.	456	75,62
2006.	727	159,42
2007.	1 260	173,31
2008.	1 310	103,96
2009.	1 260	96,18
2010.	1 093	86,74
2011.	763	69,80

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Grafikon 4.9. Prijavljena slobodna radna mjesta u evidenciji HZZ PS
Rijeka Ispostava Crikvenica od 2001. do 2011. godine

Izvor: izrada autora prema podacima u tablici 4.15.

U razdoblju od 2001.-2011. prosječno se godišnje smanjuje broj prijavljenih slobodnih radnih mesta za 11,01 %. Broj prijavljenih slobodnih radnih mesta u 2011. godini je na razini 2006. godine. Gospodarska kriza odrazila se i na ponudu radnih mesta koja se od 2008. godine naovamo sve izrazitije smanjuje (tablica 4.15. i grafikon 4.9.).

4.5. Obilježja ključnih gospodarskih djelatnosti

4.5.1. Turizam

Analiza turističke djelatnosti zasnovana je na: 1) osnovnim podacima i njihovom kretanju, 2) ekonomskim indikatorima turističke valorizacije i 3) finansijskim rezultatima gospodarstvenika.

4.5.1.1. Analiza osnovnih podataka turističke djelatnosti

Osnovni podaci turističke djelatnosti odnose se na turistički promet i turističke kapacitete, čija je analiza prezentirana u nastavku:

1) Analiza turističkog prometa³⁶

Turistički promet obuhvaća broj turističkih dolazaka i broj noćenja, te analizu njihovog kretanja i strukture.

Tablica 4.16. Turistički promet Grada Crikvenice 2010. i 2011. godine

Razdoblje i indeksi	Broj turističkih dolazaka	Broj noćenja
2010.	230.510	1.292.077
2011.	239.435	1.344.808
Indeks 2011/2010.	104	104

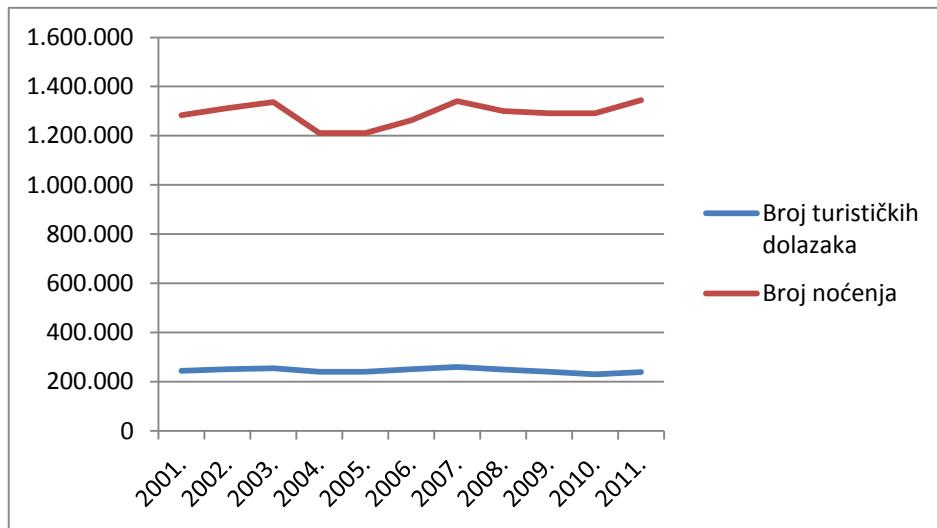
Izvor: Državni zavod za statistiku, 2012.

Iz prezentiranih podataka zaključuje se da je 2011. godine turistički promet u blagom porastu, za 4%, u odnosu na prethodnu godinu, mjereno brojem turističkih dolazaka i brojem noćenja. Prosječni boravak iznosi 5,6 dana.

Turistički promet Grada Crikvenice u posljednjih jedanaest godina grafički je prikazan u nastavku.

³⁶ Obrada prema podacima TZ Grada Crikvenice

Grafikon 4.10. Kretanje turističkog prometa Grada Crikvenice od 2001 – 2011. godine

Broj turističkih dolazaka od 2001. godine nije značajnije oscilirao, kao ni broj noćenja u posljednjih pet godina. Do 2010. godine broj turističkih dolazaka bio je u konstantnom blagom padu. Izuzetak je upravo 2011. godina, kada se uočava blagi uzlazni trend. Može se zaključiti da je prema turističkom prometu Grad Crikvenica u višegodišnjoj stagnaciji.

U odnosu na turističku statistiku Primorsko-Goranske županije³⁷, Grad Crikvenica ostvario je 11,3% od ukupnog broja noćenja u županiji, pri čemu je veći broj ostvario jedino Mali Lošinj.

Struktura turističkog prometa sa stajališta domicilnosti prikazana je u nastavku.

³⁷ Prema podacima:

http://www.kvarner.hr/mediji/osnovni_podaci_o_kvarneru/Turistica_statistika

Tablica 4.17. Struktura turističkog prometa Grada Crikvenice 2010. i 2011. godine sa stajališta domicilnosti (u %)

Razdoblje	Domaći	Strani
2010.	23	77
2011.	21	79

Zaključuje se da je turizam Grada Crikvenice zasnovan na stranim gostima. Udjel stranih turista prelazi $\frac{3}{4}$, te se povećao 2011. godine u odnosu na prethodnu godinu. U nastavku je prikazan broj i udjel stranih turista prema zemljama sa pojedinačnim udjelom od 2% i više u strukturi ukupnih stranih gostiju:

Tablica 4.18. Struktura stranih gostiju 2011. godine – prema najzastupljenijim zemljama porijekla (u %)

Zemlja	Broj turista	Udjel u ukupnom broju stranih gostiju
Njemačka	44.166	24,76%
Austrija	19.982	11,20%
Slovenija	14.614	8,19%
Mađarska	14.346	8,04%
Slovačka	13.847	7,76%
Italija	13.278	7,44%
Poljska	13.203	7,40%
Češka	11.348	6,36%
BIH	5.465	3,06%
Nizozemska	4.221	2,37%
Švicarska	3.559	2,00%

Iz prethodno prezentiranih podataka zaključuje se da preko 35% stranih gostiju dolazi iz Njemačke i Austrije, a ukupno 53% iz preostalih devet navedenih zemalja. Iz prvih pet najviše rangiranih zemalja (Njemačka, Austrija, Slovenija, Mađarska, Slovačka) dolazi 60% ukupnog broja stranih gostiju. Zemlje koje nisu pojedinačno navedene u prethodnoj tablici, a čija pojedinačna zastupljenost u ukupnom broju

stranih gostiju iznosi između 1% i 2% su: Belgija, Francuska, Srbija i Švedska. Sve ostale zemlje pojedinačno su zastupljene sa manje od 1% u ukupnoj strukturi stranih gostiju.

Može se zaključiti da je struktura stranih gostiju segmentirana na dva bitno različita tržišta: s jedne strane Njemačka i Austrija kao tradicionalno tržište više i visoke kupovne moći, a s druge strane Slovenija, Mađarska i Slovačka, kao tradicionalna tržišta srednje i niže kupovne moći. Ovakva polarizacija tržišta stranih gostiju odražava i polarizaciju strukture turističkih kapaciteta Grada, koja je analizirana u nastavku.

2) Analiza turističkih kapaciteta³⁸

Turistički kapaciteti obuhvaćaju različite vrste smještaja, a analizirani su u usporedbi sa strukturu noćenja ostvarenih u pojedinim vrstama kapaciteta, te sa stajališta teritorijalno-administrativne strukture.

Tablica 4.19. Turistički kapaciteti 2012.g. i udjel u ostvarenim noćenjima 2011.g.³⁹

Vrsta kapaciteta	Broj ležaja	Udjel (%)	Udjel u broju noćenja (%)
Privatni smještaj	11.437	58	49
Hoteli	4.003	20	33
Kampovi	2.250	11	9
Odmarališta	1.615	8	7
Ostalo ⁴⁰	303	2	3
Ukupno:	19.608	100	100

³⁸ Obrada prema podacima TZ Grada Crikvenice

³⁹ Podaci o ostvarenim noćenjima za 2011. godinu, kao zadnji dostupni potpuni podaci mogu se smatrati prikladnim za usporedbu sa strukturu smještajnih kapaciteta iz tekuće 2012. godine.

⁴⁰ Stavka ostalo obuhvaća kapacitete koji nisu privatni smještaj, a kategorizirani su kao sobe i apartmani, te zdravstvene i vjerske kapacitete.

Kao što se vidi iz prezentiranih podataka, u strukturi turističkih kapaciteta, kao i prema njihovom iskorištenju prevladava privatni smještaj. U hotelskim kapacitetima je udjel broja noćenja osjetno viši od njihovog udjela u strukturi kapaciteta. To ukazuje na relativno najviše iskorištenje u hotelskim kapacitetima i potrebu budućeg jačanja turizma upravo u tom segmentu, osobito ako se želi računati na rast gostiju iz do sada najzastupljenijeg tržišta Njemačke i Austrije.

Teritorijalno administrativna struktura turističkih kapaciteta i njihovog iskorištenja prezentirana je u sljedećoj tablici.

Tablica 4.20. Teritorijalno administrativna struktura turističkih kapaciteta i ostvarenih noćenja 2011.g.

Područje	Udjel u kapacitetima (%)	Udjel u broju noćenja (%)
Crikvenica	43	48
Dramalj	18	14
Jadranovo	6	5
Selce	33	33
Ukupno:	100	100

Iz podataka se zaključuje da se relativno najviše iskorištenje kapaciteta ostvaruje u Crikvenici, a relativno najniže u Dramlju.

4.5.1.2. Analiza ekonomskih indikatora turističke valorizacije

Najvažniji ekonomski indikatori turističke valorizacije su: koeficijent turističke funkcionalnosti i Defertov operativni turistički indikator. Ostali indikatori su: odnos turističkih noćenja i smještajnih kapaciteta, stopa sezonskog karaktera turističkog prometa, intenzitet turističkog prometa i iskorištenost kapaciteta u turizmu.

U nastavku studije prezentirana je analiza ekonomskih indikatora:

1) Koeficijent turističke funkcionalnosti i Defertov operativni turistički indikator

Koeficijent turističke funkcionalnosti proizlazi iz odnosa broja kreveta turističkih smještajnih kapaciteta i broja stanovnika.

Ukupni smještajni kapaciteti na području TZG Crikvenica za 2012. godinu iznose 19.608 ležaja u svim vrstama smještaja. S obzirom na broj stanovnika (po popisu iz 2011. godine: 11.122) postojeći koeficijent turističke funkcionalnosti Grada Crikvenice iznosi 176, što označuje 176 kreveta u turističkim smještajnim kapacitetima na 100 stanovnika.

Iz koeficijenata turističke funkcionalnosti proizlazi **Defertov operativni turistički indikator**, po kojem se određeno područje na osnovi vrijednosti koeficijenta turističke funkcionalnosti svrstava u određenu kategoriju turističke aktivnosti, kako je prikazano u nastavku.

Tablica 4.21. Ekonomski pokazatelji turističkog značenja

Koeficijent turističke funkcionalnosti	TOI – Defertov indikator
Viši od 500	6 – vrlo značajna turistička aktivnost
100 – 500	5 – značajna turistička aktivnost
40 – 100	4 – pretežna turistička aktivnost
10 – 40	3 – važna turistička aktivnost
4 – 10	2 – turistička aktivnost manje važnosti
Manji od 4	1 – neznatna turistička aktivnost

Iz koeficijenta turističke funkcionalnosti proizlazi da Grad Crikvenica spada u kategoriju lokaliteta sa značajnom turističkom aktivnošću (Defertov TOI indikator = 5). S obzirom da je koeficijent turističke funkcionalnosti bliži donjoj nego gornjoj granici raspona TOI indikatora,

nije za očekivati da bi u dogledno vrijeme Grad Crikvenica ušao u kategoriju vrlo značajne turističke aktivnosti (TOI indikator = 6).

2) Ostali ekonomski indikatori turističke valorizacije

Ostali ekonomski indikatori turističke valorizacije izračunani prema podacima o turističkom prometu prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 4.22. Ostali ekonomski indikatori turističke valorizacije

Indikator	Vrijednost indikatora 2010.g	Vrijednost indikatora 2011.g
Odnos turističkih noćenja i smještajnih kapaciteta	68	71
Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa (za dva mjeseca) ⁴¹	71%	69%
Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa (za četiri mjeseca) ⁴²	90%	90%
Intenzitet turističkog prometa	20,6	21,5
Iskorištenost kapaciteta u turizmu po cjelogodišnjoj metodi obračuna ⁴³	18,6%	18,8%

Izvor: Izračunano prema statističkim podacima Turističke zajednice Grada Crikvenice

Iz izračunanih indikatora se može ocijeniti:

- ⇒ Da je broj noćenja po jedinici smještajnog kapaciteta 71, te da se posljednje promatrane godine povećao u odnosu na prethodnu;

⁴¹ Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa izračunana je iz udjela broja noćenja u srpnju i kolovozu u ukupnom broju noćenja.

⁴² Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa izračunana je iz udjela broja noćenja u lipnju, srpnju, kolovozu i rujnu u ukupnom broju noćenja.

⁴³ Broj noćenja po krevetu / 365

- ⇒ Da je sezonalnost turističkog prometa vrlo visoka, te da se nešto snizila posljednje promatrane godine na bazi izračuna za dva glavna turistička mjeseca;
- ⇒ Da se intenzitet turističkog prometa kao odnos broja turista i broja stanovnika povećao za 0,8 u posljednjoj promatranoj godini.
- ⇒ Da je iskorištenost kapaciteta u turizmu izrazito niska, ispod 20%, te je nešto bolja za posljednju promatrani godinu u odnosu na prethodnu.

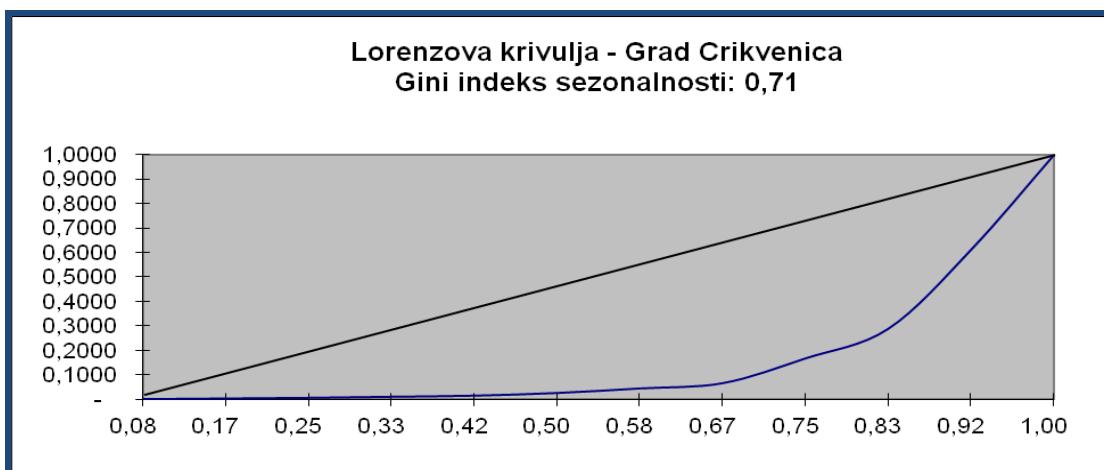
Gini indeks sezonalnosti mjeri stupanj neravnomjernosti turističkih aktivnosti tijekom godine.⁴⁴ Kako je riječ o relativnom indeksu koncentracije može poprimiti vrijednost između 0 i 1, pri čemu veća vrijednost ukazuje na viši stupanj sezonalnosti. Gini indeks za Grad Crikvenicu u 2011. godini iznosi 0,71, što je vrlo visok pokazatelj ako se usporedi npr. sa Porečom, gdje iznosi 0,44, Labinom, gdje iznosi 0,56 ili Plitvičkim jezerima, gdje iznosi 0,05.⁴⁵

Sezonalnost mjerena Lorenzovom krivuljom i Gini indeksom sezonalnosti za Grad Crikvenicu prikazana je u slijedećem grafikonu.

⁴⁴ Relativni indeks koncentracije

⁴⁵ Podaci za Poreč i Plitvička jezera preuzeti iz: Gržinić, J.: Pozicioniranje konkurentnosti hrvatske turističke ponude, doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Pula, 2006, str. 169 i 174. Podatak za Grad Labin za 2010 – izračunao autor ove studije.

Grafikon 4.11. Sezonalnost turizma Grada Crikvenice 2011. godine

Iz svega prethodno navedenog proizlazi da bi imperativ budućeg razvoja turizma morao biti usmjeren prema produljenju prosječnog boravka u destinaciji, koji iznosi vrlo niskih 5,6 dana, kao i prema ublažavanju sezonalnosti turističkog poslovanja.

4.5.1.3. Analiza financijskih rezultata gospodarstvenika u turizmu

Na osnovi analize financijskih rezultata gospodarstvenika⁴⁶ Grada Crikvenice može se zaključiti da je turizam⁴⁷ 2011. godine u odnosu na ostale gospodarske djelatnosti na:

- ⇒ prvom mjestu po ostvarenom prihodu, kao i po ostvarenim rashodima, sa udjelom od 30% u ukupnim prihodima i ukupnim rashodima gospodarstva;
- ⇒ drugom mjestu po ostvarenoj dobiti sa udjelom od 14% u ukupnoj dobiti – nakon trgovine (djelatnost G);
- ⇒ drugom mjestu po ostvarenim gubicima sa udjelom od 16% u ukupnim gubicima, nakon građevinarstva (djelatnost F);

⁴⁶ Prema izvještajima FINE i obradi autora; Podaci obuhvaćaju financijske rezultate trgovačkih društava sa sjedištem u Gradu Crikvenici. Podaci ne obuhvaćaju financijske pokazatelje obrtnika, niti podatke o privatnom individualnom sektoru (iznajmljivanje soba).

⁴⁷ Djelatnost I prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti

- ⇒ prvom mjestu po broju zaposlenih sa udjelom od 30% u ukupnom broju zaposlenih;
- ⇒ drugom mjestu po prosječnoj neto plaći, u svoti od 4.847 kn, što je 20% više od prosjeka gospodarstva Grada – nakon opskrbe vodom (djelatnost E);
- ⇒ četvrtom mjestu po proizvodnosti rada⁴⁸, u svoti 316.662 kn, što je na razini prosječne proizvodnosti – nakon trgovine, građevinarstva i informacija i komunikacija (djelatnost J).

U odnosu na 2010. godinu turizam bilježi rast ukupnog prihoda (za 6%) i višestruki rast dobiti, ali bilježi pad broja zaposlenih i prosječne neto plaće.

Podaci o ostvarenoj dobiti i ostvarenim gubicima poduzetnika u turizmu u posljednje dvije godine prezentirani su u sljedećoj tablici.

Tablica 4.23. Ostvareni finansijski rezultati poduzetnika u djelatnosti I (u HRK)

Finansijski rezultat	2010.	2011.	Indeks
Ostvarena dobit	689.942	5.043.218	731
Ostvareni gubici	35.068.039	4.334.016	12

2011. godina ukazuje na pozitivne trendove u ostvarenim finansijskim rezultatima poduzetnika u turizmu, čemu najviše doprinosi činjenica da Jadran d.d. od ulaska u stečaj, sredinom 2010. godine ostvaruje pozitivan finansijski rezultat.

Osnovni dinamički pokazatelji uspješnosti na razini ukupne gospodarske aktivnosti turizma, prinos na imovinu (ROA) i prinos na kapital (ROE) su u 2011. godini ostvarili pozitivne vrijednosti, nakon višegodišnjih negativnih, te u odnosu na prosjek Grada iznose:

⁴⁸ Ukupni prihod po zaposleniku

Tablica 4.24. Dinamički pokazatelji gospodarske aktivnosti (%)

Opis	ROA		ROE	
	2010.	2011.	2010.	2011.
Djelatnost I – Pružanje smještaja, priprema i usluživanje hrane	-4,8	0,1	-127,2	1,7
Ukupno – prosjek	-7,4	0,5	-87,9	6,4

Iako su ostvareni prinosi na imovinu i kapital izrazito niski i niži od prosjeka Grada, trend u promatrane dvije godine ukazuje na oporavak, kako u djelatnosti turizma, tako i na razini ukupnog gospodarstva Grada.

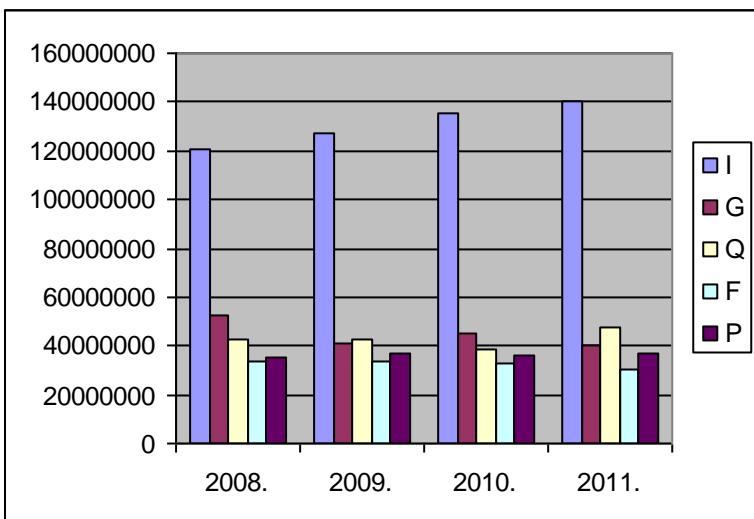
4.5.2. Trgovina

Općenito, u usporedbi s podacima EU i Hrvatske, za ovu je djelatnost karakterističan relativno velik broj poduzeća, a ona su dominantno usmjereni distribuciji robe za lokalne potrošače. Distribucija robe za lokalne potrošače podrazumijeva promatranje konkurenčije na toj lokalnoj razini, budući da je glavnina potrošača usmjereni na kupovinu upravo onih roba koje se nude u lokalnim trgovinama. Velik broj poduzeća u ovoj djelatnosti proizlazi iz potrebe lokalnog stanovništva za nabavkom široke lepeze robe, a to onda determinira i postojanje brojnih specijaliziranih trgovina.

Polazna osnova analize su 63 gospodarska subjekta registrirana na području Grada Crikvenice koja posluju u sektoru trgovine na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala (djelatnost G). Pored njih, u sektoru trgovine djeluje i 108 obrtnika u 122 objekta.

Nedvosmisleno se može zaključiti da je djelatnost I dominantna gospodarska djelatnost u Crikvenici (Grafikon 4.12.). Pored toga, djelatnost G je druga prema udjelu u BDP-u, ali njezin udio opada.

Grafikon 4.12. Procijenjeni BDP prema izabranim djelatnostima u Gradu Crikvenici od 2008. do 2011. godine

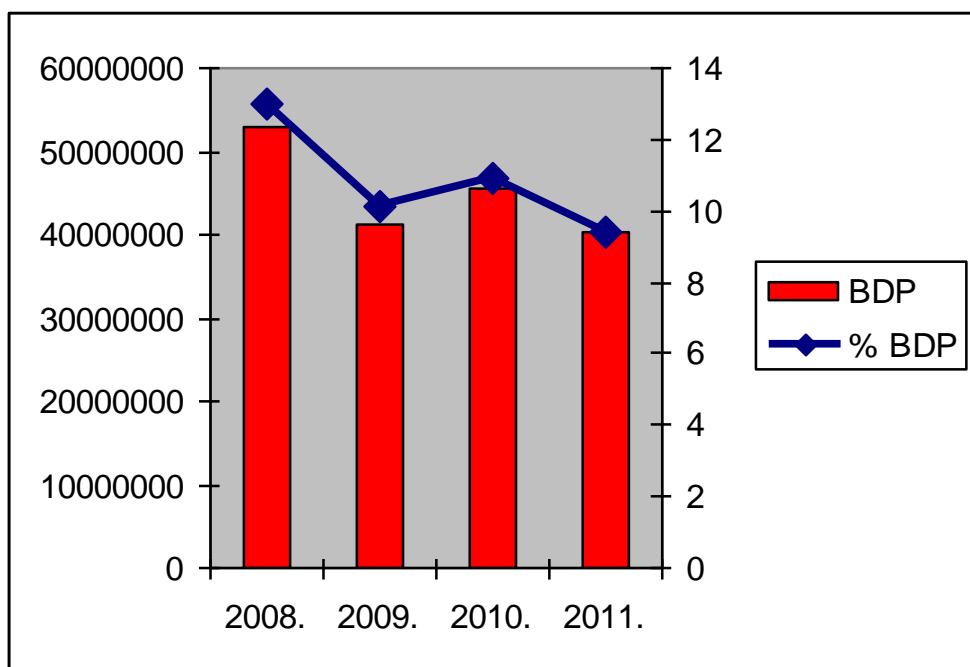

Napomena: I - Djelatnosti pr. smj, pripreme i usl. hrane, G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala, Q – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, F – Građevinarstvo, P – Obrazovanje.

Izvor: Fina, 2012. godine, vlastiti izračun

Premda udio trgovine u ukupnim prihodima opada (od 35,3% godine 2008. do 29,7% godine 2011.) rashodi ne prate u potpunosti ovaj trend. To rezultira kumulativnim neto gubitkom u ovom sektoru od ukupno 0,57% prihoda sektora tijekom promatranog razdoblja. Unatoč oporavku 2011. godine, kriza je snažno smanjila prodaju ovoga sektora, pa je rezultat 2011. godine svega 78% vrijednosti iz 2008. godine. To smanjenje prodaje u sektoru trgovine je za 15 postotnih bodova veće u odnosu na ukupnu prodaju u Crikvenici.

Grafikon 4.13. Procijenjeni BDP i udio u BDP-u Grada Crikvenice od 2008. do 2011. godine za djelatnost G

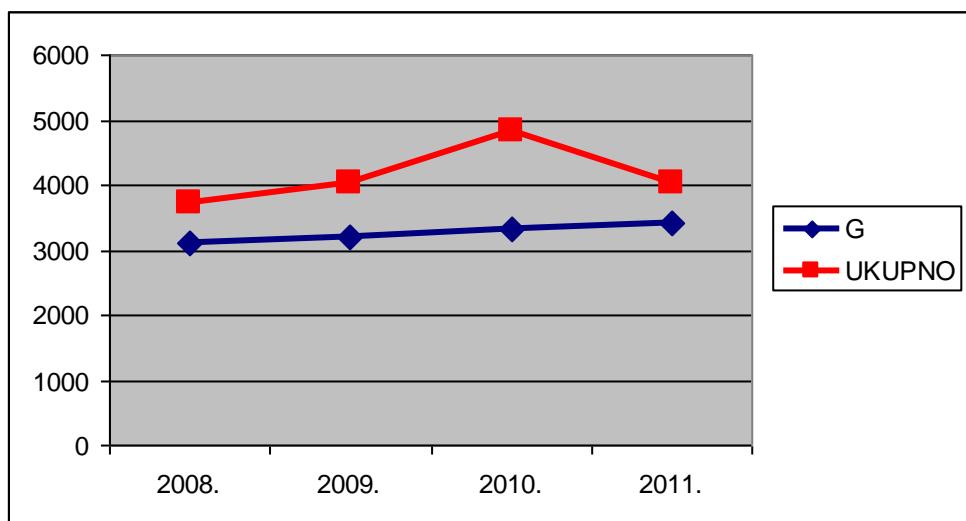

Izvor: Fina, 2012. godine, vlastiti izračun

Iz grafikona 4.13. proizlazi smanjenje značenja djelatnosti G za BDP Crikvenice, kako u apsolutnom iznosu (desna strana grafikona), tako i u relativnom iznosu (lijeva strana grafikona). Pri tome treba naglasiti da se pad ove djelatnosti odvija u uvjetima blagog rasta gospodarstva Grada Crikvenice.

Nadalje, ovu djelatnost u Gradu Crikvenici karakterizira **procikličnost**. Naime, negativni gospodarski trendovi na nacionalnoj razini imaju svoju refleksiju i na lokalnoj razini. To je vidljivo kroz smanjenje zaposlenosti u trgovini s 429 na 352 zaposlena, što dovodi do zaključka da se u razdoblju konjunkture u trgovini stvara natprosječan broj radnih mesta, ali se ta ista radna mjesta i brzo gube u razdoblju krize.

Grafikon 4.14. Prosječene mjesecne neto plaće u gospodarstvu Grada Crikvenice od 2008. do 2011. godine, djelatnost G i ukupno

Izvor: Fina, 2012. godine, vlastiti izračun

Pored procikličkog kretanja zaposlenosti, zaposlenici u djelatnosti G imaju i oko 20% manje prosječne mjesecne neto plaće od prosjeka za Grad Crikvenicu (grafikon 4.14.). Djelomično to proizlazi i iz obrazovne strukture u ovoj djelatnosti, koja mahom zapošljava slabije obrazovanu radnu snagu sa značajnom ponudom u registru HZZ-a.

Sve ovo rezultira time da ovako veliki udio trgovine u gospodarstvu Grada Crikvenice dovodi i do socijalnih tenzija u trenutku krize. S tim u svezi potrebno je diverzificirati gospodarstvo i djelovati na osnaživanje drugih djelatnosti koje iskazuju znatno manja prociklična kretanja. Time će se osigurati stabilnija radna mjesta i manji pritisak na socijalne programe. Slična kretanja karakteristična su za djelatnost F (Građevinarstvo).

Sezonalnost. Preliminarni podaci pokazuju značajnu sezonsku komponentu u poslovanju ove djelatnosti. Prihodi u trećem kvartalu značajno rastu u odnosu na prvi, drugi i četvrti kvartal. Brojni objekti su zatvoreni veći dio godine, a jednako tako radna snaga je angažirana samo manji dio godine (bilo da se radi o domicilnoj radnoj snazi ili radnoj snazi koja dolazi iz drugih mjesta, najčešće unutrašnjosti

Hrvatske). Sve ovo govori o neefikasnom korištenju fizičkog i ljudskog kapitala u ovoj djelatnosti.

Općenito, s obzirom na porast korištenja Interneta, značajan je porast i korištenja Interneta u trgovini, odnosno u EU se 13% trgovine poduzeća s više od 10 zaposlenih realizira u e-trgovini (2001. godine). Međutim, u Gradu Crikvenici nema poduzeća koja se bave e-trgovinom. To znači da je trgovina lokalno usmjerena, odnosno da nema inicijative ili proizvoda koji se mogu prodavati (ili biti konkurentni) globalno putem Interneta. Drugim riječima, ne koriste se mogućnosti e-trgovine za iskorak iz lokalnih okvira, što je zasigurno jedan od izlaza za rast djelatnosti trgovine (G). U protivnom, djelatnost G bit će ograničena lokalnim gospodarskim kretanjima i bez mogućnosti za značajniji iskorak mјeren udjelom u BDP-u, zaposlenosti ili pak porastom plaća.

5. ANALIZA FISKALNIH KRETANJA GRADA CRIKVENICE

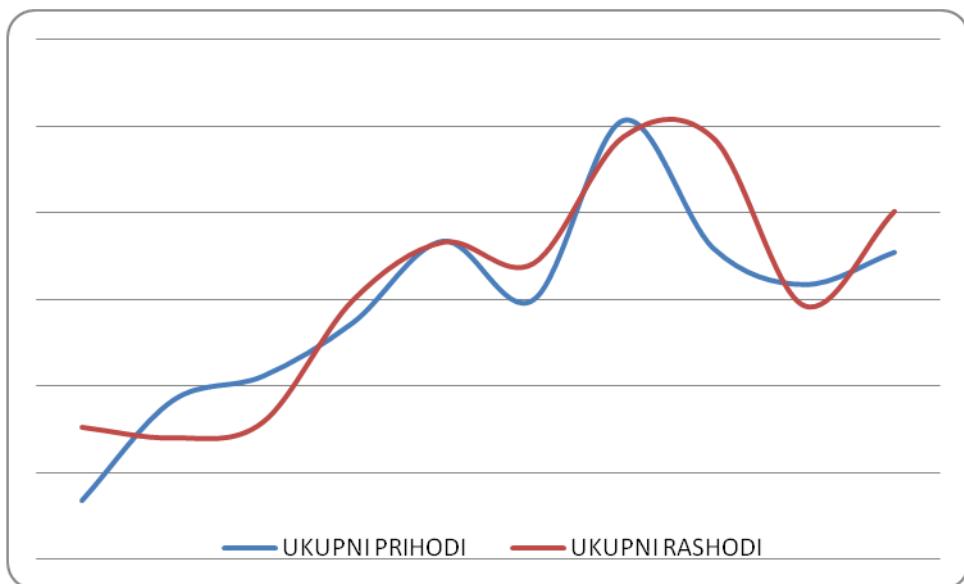
5.1. Prihodi i rashodi gradskog proračuna

Na fiskalnu poziciju gradova i općina u Republici Hrvatskoj, pa tako i grad Crikvenicu, u zadnjih nekoliko godina negativno su se odrazila kretanja u gospodarstvu obilježena padom društvenog bruto proizvoda, povećanjem nezaposlenosti te padom potrošnje. Stoga i ne iznenađuje pad volumena prihoda i rashoda proračuna koji je karakterističan za takva ciklična kolebanja. Na grafikonu 5.1. može se uočiti pad prihoda od 2008. godine. Međutim, unatoč tome što je sustav podjele javne vlasti u Republici Hrvatskoj još uvijek izrazito centraliziran, lokalna proračunska politika može znatno ublažiti refleksije kriznih razdoblja na životni standard lokalnog stanovništva. Takva mogućnost vidljiva je i na grafikonu gdje se može uočiti da su rashodi proračuna u 2009. godini djelovali anticiklički, odnosno Grad je deficitnim financiranjem zadržao razinu proračunske aktivnosti iz 2008. godine. Može se ipak utvrditi da je takvo stanje nije rezultat smisljene proračunske politike jer je odmah nakon toga razina potrošnje usklađena s prihodima. Treba dodati i da lokalne sredine vrlo teško mogu voditi anticikličku politiku iz više razloga. Jedan od razloga je u činjenici da su i projekcije gospodarskog rasta Republike Hrvatske bile vrlo neprecizne, a budući da čine osnove za utvrđivanje smjernica proračuna lokalnih jedinica nije realno za očekivati prepoznavanje gospodarskog stanja niti od lokalnih jedinica. Drugi važniji razlog je u činjenici da su lokalnim jedinicama „vezane ruke“ zakonskim ograničenjima zaduživanja, ali i da nisu, fiskalni kapacitet lokalnih jedinica ne bi podnio deficitno financiranje u dužem roku.

Kad je riječ o gradu Crikvenici, mogu se uočiti razdoblja deficitnog financiranja, ali i razdoblja u kojima su se ostvarivali proračunski viškovi. Međutim, kao i u ostalim lokalnim jedinicama (ali i državi u cjelini) može se uočiti da ne postoji stabilizacijsko djelovanje proračuna

već se, nažalost, proračun uvijek kreće ciklički, odnosno prati gospodarski ciklus. Tako postavljen sustav produbljuje djelovanje gospodarske krize na svim razinama. Također, i u dobrom vremenima, zbog obilja prihoda, postoji opasnost pokretanja investicijskog ciklusa koji kasnije, u vrijeme recesije, izaziva povećana opterećenja za sustav putem tekuće potrošnje jer su povećani izdaci za održavanje izgrađenih kapitalnih objekata.

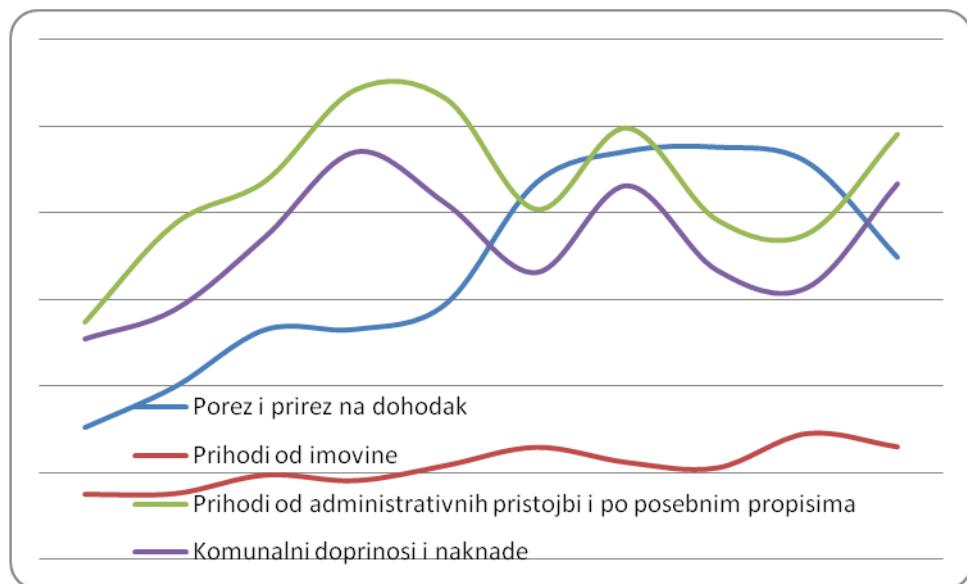
Grafikon 5.1. Cikličko kretanje prihoda i rashoda (u mln. HRK)

Kada je riječ o najvažnijim kategorijama strukture prihoda (cf: tablica 5.1. i 5.2.) može se uočiti da je grad Crikvenica u kontekstu svoje fiskalne strukture specifičan u odnosu na ostale lokalne jedinice. Naime, u prosjeku je struktura financiranja proračunske potrošnje lokalnih jedinica obilježena visokim udjelom poreza i prikeza na dohodak. Zbog posebnog položaja koja definira Grad kao turističku destinaciju, Crikvenica ima izrazito visoke prihode koji se ostvaruju na osnovi imovine –kroz porez na kuće za odmor, porez na promet nekretnina, oporezivanje dohotka od najma, komunalnih naknada i doprinosa. Stoga su upravo neporezni prihodi u cijelom promatranom razdoblju dominantan izvor u okviru strukture prihoda proračuna. Grafikon 5.2. prikazuje odnose najvažnijih kategorija prihoda.

Zanimljivo je uočiti da su unatoč negativnim gospodarskim trendovima prihodi od imovine te prihodi na temelju komunalnih doprinosa i naknada ipak rasli. Na ova kretanja sigurno je utjecalo i povećanje vrijednosti boda za obračun komunalne naknade sa 0,43 kn na 0,61 kn, dok prihod po osnovu komunalnog doprinosa prvenstveno ovisi od investicijskim aktivnostima na području Grada. U razdoblju od 2008. godine može se vidjeti inverzno kretanje prihoda od poreza i priteza na dohodak u odnosu na prihode temeljene na imovini. Takva kretanja mogu se protumačiti na način da su prihodi na temelju dohotka od rada u skladu sa gospodarskim tijekovima u kontinuiranom padu (kao i rezultatima analize o finansijskim kretanjima poduzetnika Grada), dok su prihodi od imovine, koji su velikim dijelom određeni kretanjima u turističkom sektoru koji nije pretrpio značajnije posljedice, stagnirali pa počeli rasti.

Grafikon 5.2. Kretanje važnijih kategorija proračunskih prihoda (u mln. HRK)

Tablice 5.3. i 5.4. potvrđuju prethodno iznesene zaključke o posebnosti strukture proračuna jer je vidljiv iznadprosječan doprinos vlastitih poreza u strukturi poreznih prihoda. Međutim, također je vidljiv negativan trend u relativnom smislu. Rast prihoda od vlastitih poreza u

vremenu je stagnirao dok su prihodi od poreza i prikeza na dohodak u vremenu rasli te, stoga, u relativnom smislu, važnost vlastitih poreza opada.

Tablica 5.1. Kretanje važnijih kategorija prihoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u mln. HRK)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ukupni prihodi i primici	47,1	48,4	51,3	57,4	71,9	65,1	80,8	80,9	62,0	76,5
Ukupni prihodi	36,8	48,3	51,2	57,3	66,8	60,0	80,7	65,9	61,8	65,5
Prihodi od poreza	15,9	21,1	23,0	24,1	26,5	31,4	39,5	35,8	33,9	29,2
<i>Zajednički porezi</i>	12,6	17,0	19,3	20,0	21,6	27,0	34,4	31,3	29,4	24,8
<i>Vlastiti porezi</i>	3,4	4,0	3,7	4,1	4,8	4,4	5,0	4,5	4,5	4,4
Neporezni prihodi	20,9	27,3	28,2	33,3	40,3	28,6	41,2	30,1	27,9	36,3
Kapitalni prihodi	1,2	2,0	1,0	0,5	7,6	1,1	10,3	0,9	0,8	0,2
Potpore	2,3	2,1	0,4	1,1	0,7	0,7	0,3	0,2	0,7	3,5
Primici od finansijske imovine i zaduživanja	10,3	0,1	0,2	0,1	5,1	5,1	0,1	15,0	0,3	11,1

Tablica 5.2. Struktura važnijih kategorija prihoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u postotku, %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ukupni prihodi	100									
Prihodi od poreza	43,3	43,5	44,9	42,0	39,6	52,3	48,9	54,4	54,8	44,5
<i>Zajednički porezi</i>	34,1	35,2	37,7	34,9	32,4	45,0	42,7	47,5	47,6	37,9
<i>Vlastiti porezi</i>	9,2	8,3	7,2	7,1	7,2	7,3	6,2	6,8	7,2	6,7
Neporezni prihodi	56,7	56,5	55,1	58,0	60,4	47,7	51,1	45,6	45,2	55,5
Kapitalni prihodi	3,2	4,1	2,0	0,9	11,3	1,8	12,8	1,3	1,3	0,3
Potpore	6,2	4,4	0,9	1,9	1,1	1,2	0,4	0,3	1,2	5,3

Tablica 5.3. Kretanje poreznih prihoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u mln. HRK)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Porezni prihodi	15,9	21,1	23,0	24,1	26,5	31,4	39,5	35,8	33,9	29,2
Zajednički porezi	8,4	11,1	9,7	10,8	11,7	9,6	15,9	12,0	10,9	11,7
<i>Porez i pirez na dohodak</i>	7,6	9,9	13,3	13,3	14,8	21,8	23,6	23,8	23,0	17,4
<i>Porez na dobit</i>	0,5	0,5	0,4	0,4	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Porez na promet nekretninama</i>	4,5	6,6	5,6	6,3	6,1	5,2	10,8	7,5	6,4	7,4
Vlastiti porezi	3,4	4,0	3,7	4,1	4,8	4,4	5,0	4,5	4,5	4,4

Tablica 5.4. Struktura poreznih prihoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u postotku, %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Porezni prihodi	100,0									
Zajednički porezi	52,5	52,8	42,3	44,9	44,3	30,5	40,2	33,4	32,2	40,2
<i>Porez i pirez na dohodak</i>	47,5	47,2	57,7	55,1	55,7	69,5	59,8	66,6	67,8	59,8
<i>Porez na dobit</i>	3,1	2,5	2,0	1,6	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Porez na promet nekretninama</i>	28,2	31,1	24,4	26,4	22,9	16,6	27,5	20,9	19,0	25,2
Vlastiti porezi	21,2	19,1	16,0	16,9	18,3	14,0	12,8	12,5	13,2	14,9

Rashodi proračuna analizirani su u okviru ekonomske i funkcionalne klasifikacije proračuna. Tablica 5.5. i 5.6. prikazuju najvažnije stavke ekonomske klasifikacije proračuna. U promatranom razdoblju uočava se nekoliko zanimljivih tendencija. Vidljivo je da su se od 2002. godine značajno povećali rashodi za zaposlene te materijalni rashodi, ponajviše zbog različitog načina iskazivanja navedenih rashoda, jer se od 2002. na rashodima za zaposlene evidentiraju i rashodi za proračunske korisnike. U tom smislu struktura proračuna se značajno pogoršala u smjeru tekuće potrošnje. Postavlja se pitanje opravdanosti takvih kretanja. U promatranom razdoblju broj zaposlenih u gradskim tijelima značajno je porastao od 2007. godine.

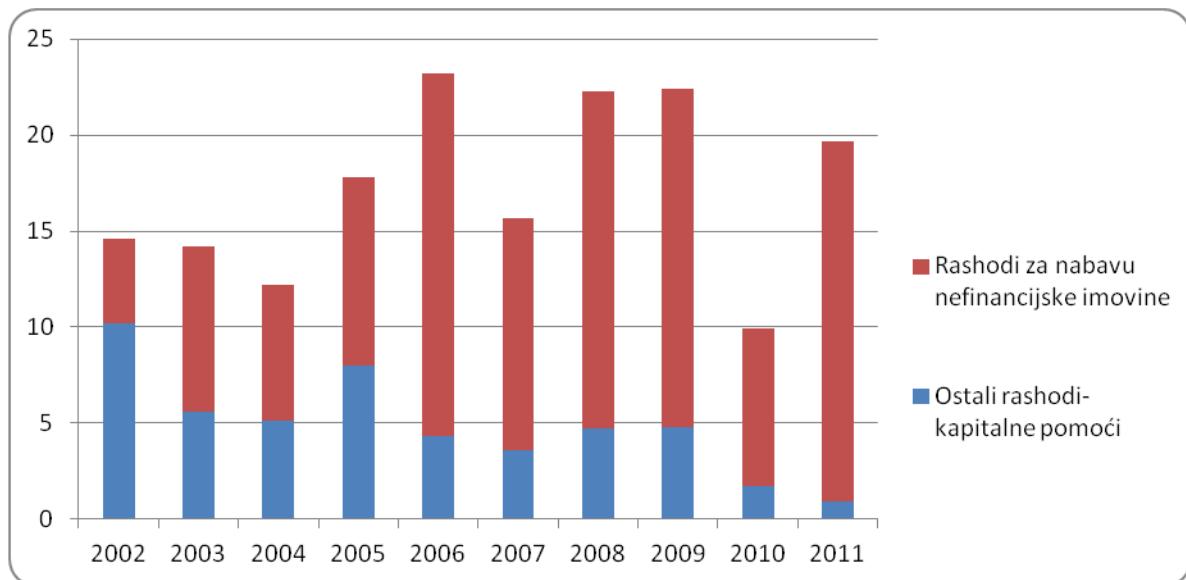
Dodatno je zanimljivo uočiti kretanje rashoda za nabavu nefinancijske imovine. Može se vidjeti izrazita fluktuacija investicijskih aktivnosti. Pogotovo značajan investicijski ciklus primjetan je od 2006. godine. Međutim, ovakva nestabilnost kretanja ove kategorije rashoda upućuje na preispitivanja proračunske politike u dužem i srednjem roku, pogotovo u kontekstu plana razvojnih programa. Stabilnost investicijskog ciklusa u vremenu je izrazito važna i s aspekta proračunskog procesa te upravljanja (donošenje kvalitetnih odluka, likvidnost), ali i lokalnog gospodarstva (stabilnost poslovanja).

Značajan dio investicijskih aktivnosti odvijao se putem trgovačkih društava u vlasništvu Grada i to putem kapitalnih pomoći namijenjenih izgradnji komunalne infrastrukture (tablica 5.7.).

Naročito visok iznos kapitalnih pomoći bio je u 2002. godini kada je to bio najčešće primijenjen način financiranja izgradnje komunalne infrastrukture zbog relativno komplikirane, dugotrajne i krute procedure zaduživanja lokalnih jedinica, a i zbog poreznog statusa lokalnih jedinica.

Ovakav način financiranja bio je značajan sve do 2010. kada su se značajnije osjetile posljedice ekonomske krize, a korišteni su i novi izvori financiranja vodnih građevina (naknada za razvoj). U 2010. je najmanje proračunskih sredstava uloženo u kapitalne projekte što se sigurno negativno odrazilo i na lokalno gospodarstvo i zaposlenost (grafikon 5.3.). U idućim godinama dolazi do rasta kapitalnih rashoda zbog uređenja glavnog gradskog trga i škole i dječjeg vrtića u Jadranovu. Nakon dovršetka ovih investicija, opet u 2014. godini dolazi do značajnog smanjenja kapitalnih ulaganja.

Grafikon 5.3. Kretanja kapitalnih ulaganja Grada od 2002. godine (mil. Hrk)

Kada je riječ o funkcionalnoj klasifikaciji rashoda i ovdje se uočavaju podudarne tendencije kao i u slučaju ekonomske klasifikacije. Naime, može se zamijetiti porast „troška“ lokalne vlasti u okviru pružanja općih javnih usluga. Također se može uočiti nestalnost proračunske potrošnje u okviru pojedinih kategorija – ekonomski poslovi, usluga unapređenja stanovanja i zajednice te rekreacije, kulture i religije. Međutim, treba reći da je takva nestabilnost u određenoj mjeri i očekivana jer se radi o manjoj lokalnoj jedinici gdje kapitalna ulaganja u pojedinom sektoru

imaju velik značaj na strukturu rashoda u trenutku njihova financiranja.

Tablica 5.5. Kretanje važnijih kategorija rashoda po ekonomskoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u mln. HRK)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rashodi za zaposlene	7,8	8,7	9,4	11,8	13,2	14,4	16,9	18,4	16,9	17,6
Materijalni rashodi	13,0	14,1	17,2	20,3	20,9	21,3	26,8	24,4	23,9	23,4
Financijski rashodi	1,8	1,5	0,5	0,4	0,3	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7
Subvencije	3,0	0,0	0,0	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,0	0,1
Pomoći	0,0	0,0	0,0	0,6	0,1	2,3	1,0	0,1	0,0	1,4
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	0,5	1,1	1,1	1,1	1,5	1,6	2,3	2,9	2,1	2,0
Ostali rashodi	14,6	10,0	10,4	15,0	10,8	10,7	12,5	13,4	6,4	6,1
Rashodi za nabavu nefinansijske imovine	4,4	8,6	7,1	9,8	18,9	12,1	17,6	17,6	8,2	18,8
Ukupni rashodi	45,2	44,0	45,7	59,9	66,6	64,1	78,8	78,5	59,2	70,1

Tablica 5.6. Struktura važnijih kategorija rashoda po ekonomskoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u postotku, %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rashodi za zaposlene	17,3	19,9	20,5	19,7	19,9	22,5	21,4	23,4	28,5	25,1
Materijalni rashodi	28,8	32,0	37,6	34,0	31,4	33,2	34,0	31,1	40,4	33,3
Finansijski rashodi	4,0	3,3	1,1	0,6	0,5	1,0	0,7	0,7	1,1	1,0
Subvencije	6,7	0,0	0,0	1,4	1,3	1,5	1,4	1,5	1,8	0,2
Pomoći	0,0	0,0	0,0	1,0	0,1	3,6	1,3	0,1	0,0	2,1
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	1,2	2,5	2,4	1,9	2,2	2,5	2,9	3,7	3,6	2,8
Ostali rashodi	32,4	22,8	22,8	25,1	16,2	16,7	15,9	17,1	10,7	8,7
Rashodi za nabavu nefinansijske imovine	9,7	19,5	15,6	16,4	28,4	18,9	22,3	22,5	13,8	26,8
Ukupni rashodi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 5.7. Kretanje investicijskih aktivnosti u razdoblju 2002.-2011. godine (u mil HRK)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ostali rashodi- kapitalne pomoći	10,2	5,6	5,1	8,0	4,3	3,6	4,7	4,8	1,7	0,9
Rashodi za nabavu nefinansijske imovine	4,4	8,6	7,1	9,8	18,9	12,1	17,6	17,6	8,2	18,8
Ukupni rashodi za investicije	14,6	14,2	12,2	17,8	23,2	15,7	22,3	22,4	9,9	19,7

Tablica 5.8. Kretanje važnijih kategorija rashoda po funkcionalnoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u mln. HRK)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Opće javne usluge	6,6	12,1	8,4	10,0	11,9	13,9	15,6	16,6	15,3	14,7
Javni red i sigurnost	1,9	2,3	2,3	3,7	4,2	2,9	3,2	3,6	3,3	3,4
Ekonomski poslovi	5,7	2,0	3,1	6,0	6,9	8,4	6,8	12,1	7,6	8,1
Zaštita okoliša	5,1	5,0	7,1	8,6	4,2	3,7	7,0	1,6	1,4	1,0
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	8,4	8,1	9,3	14,6	17,1	12,8	21,0	18,3	11,6	10,5
Zdravstvo	0,3	0,3	0,3	0,5	0,7	0,6	0,7	1,5	1,3	1,2
Rekreacija, kultura i religija	14,7	8,1	7,2	8,0	9,6	10,8	10,8	11,1	8,1	19,1
Obrazovanje	5,2	5,4	6,6	6,2	9,5	8,5	10,0	9,5	7,9	9,3
Socijalna zaštita	1,2	0,7	1,5	2,1	2,4	2,6	3,7	4,1	2,8	2,9
UKUPNO RASHODI	49,0	44,0	45,7	59,9	66,6	64,1	78,8	78,5	59,2	70,1

Tablica 5.9. Kretanje važnijih kategorija rashoda po funkcionalnoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2002.-2011. godine (u postotku, %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Opće javne usluge	13,5	27,5	18,3	16,7	17,9	21,6	19,8	21,2	25,8	21,0
Javni red i sigurnost	3,9	5,3	5,0	6,2	6,3	4,5	4,1	4,5	5,5	4,8
Ekonomski poslovi	11,6	4,5	6,7	10,0	10,4	13,1	8,6	15,4	12,7	11,5
Zaštita okoliša	10,3	11,3	15,4	14,4	6,3	5,7	8,8	2,0	2,4	1,4
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	17,2	18,3	20,3	24,4	25,8	19,9	26,6	23,4	19,6	15,0
Zdravstvo	0,6	0,7	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8	1,9	2,2	1,7
Rekreacija, kultura i religija	29,9	18,4	15,8	13,4	14,5	16,8	13,7	14,2	13,6	27,2
Obrazovanje	10,6	12,4	14,4	10,4	14,2	13,3	12,7	12,1	13,4	13,3
Socijalna zaštita	2,4	1,6	3,2	3,6	3,6	4,0	4,7	5,2	4,7	4,1
UKUPNO RASHODI	100,0									

5.2. Zaduženost i fiskalni rizici

Zaduživanje lokalnih jedinica u Republici Hrvatskoj definirano je Zakonom o proračunu (Narodne novine, broj 87/2008) te Zakonom o izvršavanju Državnog proračuna (npr. Narodne novine, broj 140/2010 za 2011. godinu) gdje se određuju pojedinosti vezane za zaduživanje lokalnih jedinica koje mogu biti specifične za svaku pojedinu proračunsку godinu (članak 18.).

Prema Zakonu o proračunu, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave može se dugoročno zadužiti samo za investiciju koja se financira iz njezina proračuna, a koju potvrdi njezino predstavničko tijelo uz suglasnost Vlade, a na prijedlog ministra financija. Kako bi se zadužila, lokalna jedinica mora tražiti suglasnost za zaduživanje od Vlade istu odobrava (ili ne) u roku od 40 dana nakon podnošenja potpunog zahtjeva. Također, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna je izvještavati Ministarstvo financija unutar proračunske godine, tromjesečno, do 10. u mjesecu za prethodno izvještajno razdoblje o otplati zajma za koji je dobila suglasnost Vlade.

Prema članku 88. istog Zakona ukupna godišnja obveza jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave može iznositi najviše do 20 posto ostvarenih prihoda u godini koja prethodi godini u kojoj se zadužuje. Pod ostvarenim proračunskim prihodima podrazumijevaju se ostvareni prihodi pojedine jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave iz članka 18. točke 1. ovoga Zakona, umanjeni za prihode:

1. od domaćih i stranih pomoći i donacija,
2. iz posebnih ugovora: sufinanciranje građana za mjesnu samoupravu,
3. ostvarene s osnove dodatnih udjela u porezu na dohodak i pomoći izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija.

Zakonom o izvršavanju Državnog proračuna za 2011. godinu (Narodne novine, broj 140/2010) ovlašćuje se Vlada da može dati suglasnosti za zaduzivanje jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, najviše do 2,3 posto ukupno ostvarenih prihoda poslovanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Bitno je istaknuti da takvo ograničenje ne vrijedi za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za projekte koji se sufinanciraju iz pretpri stupnih programa Europske unije te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za projekte energetske učinkovitosti (ESCO projekte). Stoga je značajan izvor sredstava koji se do sada nije koristio u okviru gradskog proračuna zaduzivanje u okviru sufinanciranja projekata EU te projekata u domeni povećanja energetske učinkovitosti.

Tablica 5.10. Dužnički kapacitet Grada u 2010. i 2011. godini

Red broj	OPIS	Ostvarenje za 2010.	Ostvarenje za 2011.
I.	Ostvareni proračunski prihodi:		
	- ostvareni prihodi poslovanja	60,98	65,29
	- ostvareni prihodi od prodaje nefinansijske imovine	0,78	0,19
	Ukupno ostvareni proračunski prihodi:	61,76	65,48
II.	Umanjenje za prihode iz članka 88. Zakona o proračunu:		
	- pomoći od subjekata unutar opće države	3,46	3,46
	- prihodi po posebnim propisima - prihodi iz cijene komunalnih usluga namijenjenih razvoju	0,0	0,00
	- donacije od pravnih i fizičkih osoba izvan opće države	0,30	1,41
	- dio poreza na dohodak dobiven kroz potpore izravnanja za osnovno školstvo	0,91	0,79
	- dio poreza na dohodak dobiven kroz potpore izravnanja za vatrogastvo	0,38	0,33
	Ukupno umanjenje:	5,05	4,58
III.	Ostvareni proračunski prihodi nakon umanjenja (I-II):	56,71	60,09
IV.	Ukupni godišnji kapacitet Grada (III x 20%):	11,34	12,18
V.	Godišnji anuitet	2,93	3,49

Izvor: podaci Odjela za financije Grada Crikvenice

Tablica 5.10. prikazuje izračun kreditnog potencijala grada za 2010. i 2011. godinu u skladu sa propisanom prethodno navedenom zakonskom regulativom.

Može se uočiti da, prema trenutnom stanju duga, ima još prostora za zaduženje jer se u narednim godinama udio godišnjih obveza po dugu u ostvarenim proračunskim prihodima kreće nešto iznad 5 % što je skoro četverostruko manje od zakonski dopuštene granice (20%). Čak i u slučaju znatnijeg pada proračunskih prihoda ne može se dovesti u pitanje održivost proračuna. Pored toga, treba istaknuti da se Grad za najveći dio zaduženja financirao iznimno povoljno, zadnje kreditno zaduženje u iznosu od 11.000.000 milijuna kuna za kupnju objekta „stare škole“ pod uvjetima EURIBOR+1,09 %, odnosno Grad se zaduživao povoljnije od središnje države (tablice 5.11. i 5.12.).

Tablica 5.11. Pregled godišnjih obaveza po zaduženju

Zaduženje/jamstva	Razdoblje otplate	G o d i š n j e o b v e z e (kamata i glavnica)											Ukupno	Glavnica	Kamata
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022			
I. KREDITI		4,29	4,13	4,28	2,52	0,96	0,94	0,92	0,90	0,88	0,86	0,84	21,52	25,7	1,0
1.Kredit Erste&Steiermarkische Bank Rijeka	2009-2015	3,36	3,26	3,30	1,54								11,46	10,82	0,64
2. Kredit ZABA	2012-2025	0,93	0,87	0,98	0,98	0,96	0,94	0,92	0,90	0,88	0,86	0,84	10,06	8,13	1,93
UKUPNO GODIŠNJE OBVEZE:		4,29	4,13	4,28	2,52	0,96	0,94	0,92	0,90	0,88	0,86	0,84	21,52	25,7	1,0
Udio godišnjih obveza u ostvarenim proračunskim prihodima nakon umanjenja u 2011.g. (%)		7,13	6,87	7,12	4,2	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4			

Izvor: podaci Odjela za financije Grada Crikvenice

Tablica 5.12. Godišnje opterećenje proračuna sa anuitetima duga

Godina	plaćeni anuiteti (kn)	ostvareni proračun (kn)	Udio anuiteta u proračunu
2002.	3.504.862,00	47.140.973,00	7,43%
2003.	2.373.342,00	48.419.749,00	4,90%
2004.	4.805.824,00	51.329.316,00	9,36%
2005.	1.495.742,00	57.441.358,00	2,60%
2006.	1.461.114,00	71.891.488,00	2,03%
2007.	3.993.880,00	65.098.783,00	6,14%
2008	3.931.877,00	80.840.170,00	4,86%
2009	5.207.642,00	97.115.443,00	5,36%
2010	2.467.037,00	62.035.997,00	3,98%
2011	3.036.541,00	76.535.724,00	3,97%
2012	3.810.190,00	81.396.491,00	4,68%
2013.	3.832.818,00	72.989.002,46	5,25%

5.3. Konsolidirani proračun Grada

U računovodstvenoj i finansijskoj teoriji često se koristi pojam konsolidacija, a njegovo značenje ovisi o kontekstu u kojem se koristi. U profitnom sektoru, pojam konsolidacija najčešće se razmatra u kontekstu poslovnih kombinacija ili spajanja trgovackih društava te ima nekoliko značenja :

- a) jedno od poslovnih spajanja u kojem se formira novo društvo koje stječe dva ili više trgovackih društava koja nakon stjecanja prestaju postojati kao pravni subjekti;
- b) pod konsolidacijom, u općem smislu, misli se na proces stjecanja i na proces fuzije;
- c) proces spajanja finansijskih izvještaja matice i podružnice.

U smislu Zakona o računovodstvu, konsolidacija finansijskih izvještaja u širem smislu podrazumijeva finansijske izvještaje u kojima se kod kapitalnih ulaganja primjenjuju metode potpune konsolidacije, razmjerne konsolidacije ili metode udjela.

U smislu Zakona o proračunu , konsolidacijom se iskazuju finansijski podaci više međusobno povezanih proračuna i/ili proračunskih korisnika te izvanproračunskih korisnika kao da se radi o jedinstvenom subjektu, odnosno u kontekstu finansijskog izvještavanja konsolidacija je postupak spajanja finansijskih izvještaja više međusobno povezanih proračuna i/ili proračunskih korisnika i sastavljanje zajedničkog izvještaja u kojima su podaci za grupu prezentirani kao da se radi o jedinstvenom subjektu. Odnosno konsolidacijom u sustavu proračuna, sastavlja se konsolidirani proračun opće države.

Jedinica lokalne samouprave konsolidira izvještaje proračunskih korisnika koji su prema organizacijskoj klasifikaciji u njezinoj nadležnosti (sedam proračunskih korisnika).

Međutim, iako jedinice lokalne samouprave često sa svojim komunalnim trgovačkim društvima funkcioniraju poput „spojenih posuda“, finansijski izvještaji na ovoj razini se ne konsolidiraju prvenstveno zbog različitih računovodstvenih sustava.

Zbog specifičnosti komunalnih društava u smislu primanja potpora (pomoći) iz lokalnih proračuna koje se uglavnom koriste za izgradnju komunalne infrastrukture, ista značajno utječe na fiskalnu sliku Grada. Pri evidentiranju ove vrste prihoda oba komunalna društva primjenjuju dobitni pristup priznavanja državnih potpora, odnosno državne se potpore priznaju u dobitak ili gubitak na sustavnoj osnovi kroz razdoblja u kojima subjekt troškove zbog kojih je primio potporu priznaje kao rashod, što znači da se državna potpora ne priznaje u trenutku kada je primljena, nego onda kada su nastali troškovi koje ona pokriva. Ovaj sustav priznavanje potpora realizira se kroz odgođene prihode, odnosno primjenom HSFI 15 koji navodi da se *Državne potpore trebaju priznati kao prihod tijekom više razdoblja kako bi se sučelile sa odgovarajućim rashodima.*

Krajinji cilj konsolidacije u sustavu proračuna je dobiti informacije o općoj državi kao cjelini. Informacije koje sadrže konsolidirani finansijski izvještaji trebaju omogućiti sagledavanje proračunskih kretanja u odnosu na prethodno postavljene ciljeve što nadalje znači da se kroz konsolidirane finansijske izvještaje treba vidjeti kolika je sredstva i iz kojih izvora dobila grupa kao cjelina te omogućiti praćenje ukupne potrošnje grupe.

Temeljni kriterij konsolidacije jest postojanje kontrole koja se definira kao sposobnost upravljanja finansijskim i poslovnim politikama drugog subjekta tako da se ostvare koristi od njegovih aktivnosti. U sustavu proračuna to znači da su konsolidacijom obuhvaćeni proračun (državni proračun i proračuni jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave), njihovi proračunski korisnici i izvanproračunski korisnici. Osnovne pretpostavke procesa konsolidacije čiji će rezultat biti kvalitetne i usporedive informacije jesu :

1. zakonski okvir kojim se definira jedinstveni sadržaj podataka i način njihova prezentiranja,
2. dobro utvrđen obuhvat (tko su proračunski korisnici i na kojoj se razini konsolidiraju),
3. propisana metodologija.

Svrha konsolidiranih finansijskih izvještaja je prikazati istinite i pouzdane informacije o fiskalnom položaju i poslovanju opće države stoga je nužno jasno odrediti obuhvat, odnosno koji su korisnici proračuna i na kojoj se razini konsolidiraju. Prema Pravilniku o utvrđivanju korisnika proračuna i o vođenju registra korisnika proračuna (Nar. nov., br. 80/2004.) proračunski korisnici jesu oni korisnici:

1. kojima je osnivač država i/ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,

2. kojima je izvor prihoda državni proračun i/ili proračun jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u iznosu 50 ili više posto i
3. koji su navedeni u Registru korisnika proračuna.

Komunalna trgovačka društva u vlasništvu ili suvlasništvu jedinice lokalne samouprave nisu niti proračunski, niti izvanproračunski korisnici lokalnog proračuna, ali su povezani sa istim na više razina.

U okviru ove studije, konsolidacija između proračuna te komunalnih i trgovackih društava napravit će se s ciljem pružanja cjelovite slike djelovanja lokalnog javnog sektora na području Grada.

Naravno, s obzirom da je dio proračunskih korisnika izostavljen iz konsolidacije, ovaj prikaz je samo okviran, međutim, ipak dovoljan kako bi se utvrdila struktura prihoda i rashoda. Također, zbog nedostatka podataka, izvršit će se samo konsolidacija agregatnih podataka – međusobne transakcije između subjekata lokalnog javnog sektora neće se eliminirati već će se samo eliminirati međusobne transakcije gradskog proračuna te agregiranih prihoda i rashoda komunalnih i trgovackih društava. Naime, transakcije između pojedinih komunalnih (trgovackih) društava i proračuna nisu bile dostupne, te se tako nije moglo odrediti u koja poduzeća proračun dostavlja najveći iznos sredstava.

Grad je vlasnik i suvlasnik šest trgovackih društava (cf: Tablica 5.13.)

Tablica 5.13. Trgovačka društva Grada Crikvenice (stanje 31.12.2012.)

r.br.	Trgovačko društvo	udio
1.	GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica	100 %
2.	KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. N. Vinodolski	34,5 %
3.	RADIO DJ d.o.o. Crikvenica	75,0 %
4.	Poduzetnički Centar Vinodol d.o.o. N. Vinodolski	33,3
5.	Zračna luka Rijeka d.o.o. Omišalj	4,0 %
6.	Jadran d.d. u stečaju	0,1%

Grad značajnije sudjeluje u poslovanju komunalnih društava zbog sufinanciranja izgradnje komunalne infrastrukture kao opće prihvaćenog modela gradnje vodnih građevina.

U poslovanju ostalih trgovačkih društava Grad sudjeluje u manjem opsegu i to na način da direktno sufinancira poslovanje, kao npr. poslovanje Poduzetničkog centra u iznosu od 120.000,00 kuna što uz sufinanciranje druge dvije lokalne jedinice čini preko 87 % prihoda ovog trgovačkog društva, te je njegov utjecaj na fiskalni kapacitet svega 77.300 kuna prihoda, odnosno zanemariv.

Radio DJ d.o.o. funkcioniра na tržištu, i pruža usluge Gradu na komercijalnoj osnovi. Nad Društvom je pokrenut postupak predstečajne nagodbe, koji nije uspio, te je postupak prebačen na Trgovački sud.

Utjecaj na Zračnu luku i Jadran d.d. je zanemariv.

Na temelju godišnjih finansijskih izvještaja u konsolidaciju su uključeni prihodi, rashodi te transakcije na nefinansijskoj imovini sljedećih komunalnih i trgovačkih društava:

- GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica
- KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. Novi Vinodolski
- Radio DJ d.o.o.
- Poduzetnički centar „Vinodol“ d.o.o. Novi Vinodolski

Tablicama 5.14. do 5.17 prikazani su konsolidirani prihodi, rashodi, imovina te investicije navedenih trgovackih društava u kojima grad Crikvenica ima vlasnički udio.

Tablica 5.14. Konsolidirani prihodi trgovackih društava (mil. HRK)

r.br.	Trgovacko društvo	prihod	izuzeto	Konsolidirani prihod	Konsolidirani prihodi/metoda udjela
1.	GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica	37,3	0,42	36,88	36,88
2.	KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. N. Vinodolski	28,3	0,60	27,7	9,56
3.	RADIO DJ d.o.o. Crikvenica	0,16	-	0,16	0,12
4.	Poduzetnički Centar Vinodol d.o.o. N. Vinodolski	0,62	0,54	0,08	0,02
	UKUPNO	66,38	1,56	64,82	46,58

Tablica 5.15. Konsolidirani rashodi trgovačkih društava (mil. HRK)

r.br.	Trgovačko društvo	rashod	izuzeto	Konsolidirani rashodi	Konsolidirani rashodi/metoda udjela
1.	GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica	37,15	0,42	36,73	36,73
2.	KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. N. Vinodolski	27,68	0,60	27,08	9,34
3.	RADIO DJ d.o.o. Crikvenica	0,21	-	0,21	0,16
4.	Poduzetnički Centar Vinodol d.o.o. N. Vinodolski	0,61	-	0,61	0,20
	UKUPNO	65,65	1,02	64,63	46,43

Tablica 5.16. Konsolidirana imovina trgovačkih društava (mil. HRK)

r.br.	Trgovačko društvo	imovina	Konsolidirana imovina/metoda udjela
1.	GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica	65,2	65,2
2.	KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. N. Vinodolski	126,19	43,54
3.	RADIO DJ d.o.o. Crikvenica	0,0	0,0
4.	Poduzetnički Centar Vinodol d.o.o. N. Vinodolski	0,02	0,0
	UKUPNO	191,41	108,74

Tablica 5.17. Konsolidirane investicije trgovačkih društava (mil. HRK)

r.br.	Trgovačko društvo	investicije	izuzeće	Konsolidirane investicije	Konsolidirane investicije/metoda udjela
1.	GKTD „Murvica“ d.o.o. Crikvenica	2,24	0,42	1,82	1,82
2.	KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. N. Vinodolski	16,5	0,6	15,9	5,49
3.	RADIO DJ d.o.o. Crikvenica	0,00		0,00	0,0
4.	Poduzetnički Centar Vinodol d.o.o. N. Vinodolski	0,00		0,00	0,0
	UKUPNO	18,74	1,02	17,72	7,31

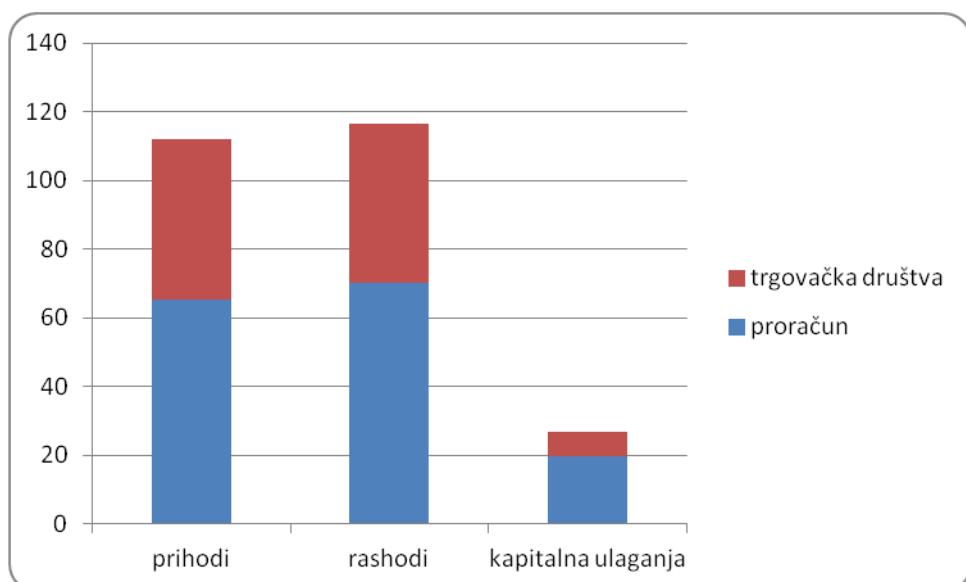
Temeljem uvida u podatke vidljivo je da najveći investicijski kapacitet iskazuje KTD „Vodovod Žrnovnica“, zatim GKTD „Murvica“. Investicijske aktivnost u druga dva trgovačka društva nema, a vidljivo je to i iz vrijednosti imovine.

Zbog karaktera studije prikazuju se samo konsolidirani prihodi, rashodi te investicije. Ukupni prihodi i ukupni rashodi komunalnih i trgovačkih društava Grada preuzeti su iz računa dobiti i gubitka. Budući da se u okviru finansijskih izvještaja investicije ne prikazuju do njih se moralo doći posrednim putem. Investicije predstavljaju podatak iz bruto bilance trgovačkih društava, odnosno dugovni promet u 2011. godini (bez početnog stanja). Nakon toga vršila se konsolidacija na način da su ukupni kapitalni transferi te subvencije gradskog proračuna po svakoj godini umanjili i ukupne prihode i rashode komunalnih te trgovačkih društava Grada. *Zbog dobitnog pristupa koji primjenjuju komunalna trgovačka društva sukladno HSFI, učinak je neutralan (obračunata amortizacija=prihod tekućeg razdoblja), a razlika je na odgođenom*

prihodu. Zbog toga su se umanjili prihodi i rashodi komunalnih društava za iznose kapitalnih pomoći doznačenih iz gradskog proračuna.

Također je važno napomenuti da je od navedenih društava u 100 %-om vlasništvu samo GKT „Mrvica d.o.o., dok je Radio DJ d.o.o. u većinskom 75 % vlasništvu, dok su Poduzetnički centar Vinodol d.o.o. i KTD „Vodovod Žrnovnica“ d.o.o. u manjinskom vlasništvu.

Grafikon 5.4. Konsolidirana investicijska aktivnost lokalnog javnog sektora (proračuna, gradskih komunalnih i trgovačkih društava, u mln. kn)

Na kraju, grafikon 5.4. prikazuje konsolidiranu investicijsku aktivnost, prihode i rashode lokalnog javnog sektora odnosno proračuna te gradskih komunalnih i trgovačkih društava. Trgovačka društva u kojima grad ima udjele ostvaruju oko 40% prihoda (rashoda) u okviru konsolidiranog lokalnog javnog sektora. Što se tiče investicijske aktivnosti, u promatranoj godini, ona je bila na razini 30% ukupnih ulaganja. Takva kretanja u skladu su s praksom u drugim lokalnim samoupravama u kojima značajan dio aktivnosti ponude lokalnih javnih dobara obavljaju lokalna komunalna trgovačka društva. Stoga je u ocjeni djelovanja te analizi fiskalnog kapaciteta lokalnih samouprava

nužno provesti postupak konsolidacije svih povezanih subjekata i prikazati lokalni javni sektor u cijelosti.

Zaključne napomene:

- 1) Kada je riječ o kretanjima lokalnog proračuna, ni grad Crikvenicu nisu mimošle opće zakonitosti sustava javnog financiranja Republike Hrvatske kojeg karakterizira izrazito procikličko djelovanje. Prihodi i rashodi proračuna pa tako investicijska aktivnost bili su u usponu sve do krizne 2008 godine kada se bilježi značajan pad. S obzirom na specifičnu strukturu lokalnog gospodarstva koja se u prvom redu temelji na djelatnosti turizma pad proračunskih prihoda zbog smanjenog iznosa prikupljenog od poreza i priteza na dohodak bio je neutraliziran i prihodima od imovine (komunalnim naknadama i doprinosima).
- 2) Analiza proračunske potrošnje istakla je dva važna segmenta. Od 2002. godine značajno je porastao udio rashoda za zaposlene te materijalnih rashoda u okviru proračuna, ali i kapitalna ulaganja proračuna. Ono što je karakteristično za većinu lokalnih samouprava u Republici Hrvatskoj vidljivo je i u okviru proračuna grada Crikvenice, a to je izrazita fluktuacija inveticjske aktivnosti koja je uvjetovana utjecajem krize, ali i procesom kapitalnog planiranja.
- 3) Unatoč značajnoj investicijskoj aktivnosti, grad Crikvenica ima relativno nisku razinu zaduženosti gdje se anuiteti po osnovi duga kreću na razini od oko 5% što je značajno manje od zakonski dopuštene granice. Također je značajno istaknuti da se Grad zadužuje po izrazito povoljnim uvjetima.
- 4) Izvršena konsolidacija prihoda, rashoda, investicija te imovine grada te trgovačkih društava u kojima grad ima vlasničke udjele

ukazuje na veliki značaj istih u osiguravanju ponude lokalnih javnih dobara i usluga.

- 5) Također, provedena analiza ukazuje i na brojne mogućnosti za poboljšanja djelovanja proračuna putem izmjene proračunske politike u domeni prikupljanja prihoda, ali i proračunske potrošnje. Prethodno izvršena detaljna analiza lokalnog proračuna te usporedba sa relevantnim gradovima upućuje na sljedeće zaključke i prijedloge u okviru proračunske politike:
 - (1) Slabljenje gospodarske aktivnosti očituje se ponajviše kroz pad proračunskih prihoda po osnovi poreza i prikeza na dohodak; stoga je važno analizirati na koji način lokalna fiskalna politika može utjecati na porast gospodarske aktivnosti i zaposlenost; pogotovo je važno poticati gospodarske djelatnosti izvan sektora turizma kako bi se osigurala stabilnost lokalnog gospodarstva i proračuna i izvan sezone;
 - (2) Učinci krize reflektiraju se i na prihode i na rashode proračuna – gradske vlasti trebaju voditi računa da uravnoteže investicijski ciklus; potrebno je veću pažnju posvetiti planiranju kapitalnih investicija kako bi se osigurala sinhronizacija proračunskih prihoda i rashoda, ali i povećao fiskalni kapacitet u budućnosti;
 - (3) Relativno niska zaduženost grada može omogućiti značajnu investicijsku aktivnost ukoliko se dodatna zaduženja iskoriste kao izvor sufinanciranja za projekte financirane EU fondovima, a potencijalno i u okviru modela javno-privatnog partnerstva – pogotovo u domeni lokalne javne infrastrukture gdje se ulaganja mogu financirati putem korisničkih ili koncesijskih naknada.

6. SWOT ANALIZA

Na temelju izvršene analize proizvodnih i razvojnih činitelja Grada Crikvenice, kao i analize stanja gospodarstva, moguće je definirati osnovne snage i slabosti koje determiniraju Grad, ali i moguće prilike, kao i prijetnje njegovom budućem razvoju. Ova metodologija uobičajeno se koristi prilikom izrade strateških dokumenata lokalnih ekonomskih jedinica. Osnovni elementi SWOT analize su: snage (eng. strengths), to su pozitivni, unutarnji čimbenici razvoja; slabosti (eng. weaknesses) negativni, unutarnji čimbenici; mogućnosti (eng. opportunities) pozitivni, vanjski čimbenici i prijetnje (eng. threats), negativni, vanjski čimbenici. Iako su SWOT analize za mnoge razvojne dokumente rađene na način da snage i slabosti predstavljaju unutarnje, a mogućnosti i prijetnje vanjske čimbenike razvoja, autorski tim odlučio se za drugačiji metodološki pristup, koji omogućava usporedbu i usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima, konkretno s Razvojnom strategijom Primorsko-goranske županije 2011.-2013. godine. Prema metodologiji koja je korištena prilikom izrade županijske razvojne strategije⁴⁹, **snagama** se primjerice može smatrati razvojni potencijal stanovništva, razvijenost prometne infrastrukture, izgrađenost komunalne infrastrukture i slično, drugim riječima, postojeći razvojni uvjeti koje je stanovništvo tog lokaliteta već stvorilo. Oni predstavljaju razvojni potencijal (stečene prednosti) koje je određenim mjerama moguće „pokrenuti“ u smislu rješavanja razvojnih problema. Prema takvoj metodologiji, prirodni resursi ili očuvani okoliš, ili prirodna baština, povoljan geoprometni položaj i slično, nisu snage, već **prednosti**, jer su nam kao takvi dani (komparativne prednosti), nisu stvoreni vlastitim naporima, naslijedeni su, te ih ne možemo ojačati, niti logikom upravljanja projektnim ciklusom za njih definirati ciljeve i mjere. Slijedeći ovaj metodološki pristup, prirodni resursi i okoliš,

⁴⁹Zakonski okvir za izradu županijskih razvojnih strategija definira sadržaj i metodologiju izrade, npr. *Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija*, NN 53-104/2010.

primjerice, nisu niti snage niti slabosti, već prednosti lokaliteta⁵⁰. Pri definiranju svih elemenata SWOT analize, pokušalo se slijediti isti kriterij određivanja kako se ne bi ušlo u područje intuitivne analize. Tako se, primjerice, kod određivanja **prilika i slabosti** polazilo od razine Grada, a ne, primjerice, pojedinih djelatnosti ili pojedinačnih projekata.

Nadalje, izrada SWOT analize za Grad Crikvenicu također uvažava partnerski pristup izrade strateških dokumenata. To znači da ona predstavlja sponu između analize dosadašnjeg stanja (nalaza autora Studije) i razmišljanja o budućnosti Grada, odnosno određivanja razvojne vizije, ciljeva, prioriteta i mjera za njihovu moguću realizaciju, a što je rezultat zajedničkog promišljanja autora Studije, članova Radne skupine i sudionika održanih radionica.

⁵⁰ Za detaljnije vidjeti: **Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2011. – 2013.** : Izvještaj o prethodnom vrednovanju Razvojne strategije Primorsko-goranske županije, str. 216. – 232.; www.pgz.hr

Tablica 6.1. SWOT analiza Grada Crikvenice

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Dobra cestovna povezanost s okruženjem - Relativno kvalitetna osnovna komunalna infrastruktura (vodovod, struja, odvoz smeća...) - Uređene plaže i plaže za kućne ljubimce - Postojeća turistička infrastruktura - Postojeća socijalna infrastruktura (zdravstvo, obrazovanje, sport) - Stabilni i rastući prihodi od imovine Grada - Iznadprosječno očekivano trajanje života - Relativno dobra suradnja Grada s poduzetnicima - Duga tradicija u turističkim djelatnostima i zdravstvenom turizmu - Tradicija obrtništva 	<ul style="list-style-type: none"> - Visoka „apartmanizacija“ i dominantan udio stanova za privremeno stanovanje - Dominantan udio turistički objekata niže kategorije - Nedostatna sportska infrastruktura - Nerazvijena kulturna infrastruktura - Neadekvatna infrastruktura za razvoj ribarstva i akvakulture - Nedostatak vezova za plovila - Nesređenost zemljišnih knjiga - Nedovoljna gospodarska iskorištenost prirodne i kulturne baštine - Visoka razina buke na preko 200 mjernih točaka - Drastično smanjenje nataliteta - Nepovoljna starosna i obrazovna struktura stanovništva - Odseljavanje mlađeg stanovništva - Dominantan udio djelatnosti I u gospodarstvu - Visoka razina sezonalnosti turizma i trgovine - Ispodprosječna snaga lokalne ekonomije - Ovisnost prihoda proračuna o turizmu - Neadekvatna i nedovoljna promidžba postojeće turističke ponude - Nedovoljna povezanost svih sudionika u turističkom proizvodu - Rast udjela troškova općih javnih usluga

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Blaga mediteranska klima - Geografski položaj - Čistoća mora i pristupačnost morske obale (Vinodolski kanal) - Kvaliteta okolišnih komponenata (visoka kvaliteta zraka, vode, mora) - Prirodna baština - Blizina nacionalnih parkova i parkova prirode - Blizina emitivnih tržišta za turizam - Blizina zračne luke - Mogućnost proširenja plažnih prostora - Mogućnosti razvoja djelatnosti primarnog sektora - Mogućnost izgradnje mjerne stanice za kvalitetu zraka i sustava upravljanja bukom - Raznolika kulturna baština (značajan broj građevina, kulturno-povijesnih cjelina, arheoloških nalaza, sakralnih predmeta, glazbenih instrumenata) - Razvijanje sustava održivog zbrinjavanja otpada - Mogućnost veće gospodarske suradnje sa JLP(R)S u okruženju - Veće korištenje fondova iz EU i drugih fondova - Mogućnost razvoja obnovljivih izvora energije - Rastuća potražnja za institucionalnom skrbi stanovništva treće dobi - Najavljene državne investicije u razvoj širokopojasne mreže 	<ul style="list-style-type: none"> - Opasnost trajne devastacije prostora prekomjernom izgradnjom objekata koji nisu u funkciji kvalitativnog, održivog razvoja - Nedostatna i neadekvatna ponuda radne snage domicilnog stanovništva - Nepovoljna starosna struktura u kojoj će sve više dominirati staračko stanovništvo utjecat će na povećanje sredstava za socijalnu skrb - Gubitak posla koji pogađa uglavnom starosne skupine iznad 50 godina i nemogućnost novog zapošljavanja prijete porastom siromaštva - Neusklađenost ponude radnih mjesta i potražnje na lokalnom tržištu rada - Odlazak obrazovane mlade populacije - Zadržavanje rigidne gospodarske strukture temeljene na turizmu i trgovini - Veliki udio sive ekonomije u lokalnom gospodarstvu - Recesijska kretanja u nacionalnom gospodarstvu - Spori tempo promjena postojeće strukture smještajnih kapaciteta - Pad poreznih prihoda uslijed negativne konjunkture lokalnog gospodarstva - Nestabilna struktura proračunske potrošnje

<ul style="list-style-type: none"> - Porast potražnje za nautičkim i selektivnim oblicima turizma - Suradnja sa visokoškolskim ustanovama - Implementacija koncepta Destinacijski menadžment organizacije turističke zajednice (DMO) 	
---	--

Temeljne **snage** Grada Crikvenice, koje u budućnosti treba staviti u funkciju ostvarivanja strateških ciljeva i prioriteta, nalaze se u području **infrastrukturnih resursa, raznolike kulturne baštine, izgrađenih turističkih i ostalih objekata, te tradicijskih znanja i vještina u turizmu i obrtništvu.** Polazeći od ovih, već stvorenih razvojnih uvjeta, potrebno je definirati realne strateške ciljeve, prioritete i mјere koje će osigurati veći doprinos i aktivaciju postojećih potencijala, ali i rješavanje glavnih problema, odnosno slabosti Grada.

Ograničenja, odnosno **slabosti** koje u budućnosti treba prevladati, prvenstveno se odnose na **postojeću gospodarsku strukturu** (dominantni udio djelatnosti **I** koju obilježava visoka sezonalnost, niski doprinos razvoju lokalne ekonomije, visoka ovisnost gradskog budžeta o turizmu); **ljudske resurse** (negativna demografska kretanja, porast udjela staračkog stanovništva, nepovoljna obrazovna struktura, odlazak mlade, obrazovane radne snage), i **strukturu izgrađenih turističkih objekata** (prekapacitiranost apartmanskog smještaja niže kategorije, nedostatak visokokategoriziranih turističkih objekata). Naime, dosadašnji model turističkog i gospodarskog razvoja temeljio se na dominaciji turističkih kapaciteta niže kategorije i privlačenja gostiju niže kupovne moći. Rezultati takvog razvojnog modela su iscrpljeni, što najbolje dokazuje niska razina BDP-a, visoka stopa nezaposlenosti, negativne demografske tendencije.

U promišljanju budućnosti Grada, posebno treba voditi računa o postojećim **prednostima**, a to su izrazito povoljna ***klima***, dobar ***geoprometni položaj***, kvalitetan ***okoliš*** i ***prirodna baština***. Navedene prednosti temelj su definiranja konkretnih mjera i projekata kojima je te prednosti moguće bolje iskoristiti, te na taj način pojačati postojeće snage i prevladati probleme, odnosno slabosti.

Nadalje, u području snaga i prednosti Grada treba tražiti mogućnosti za ublažavanje postojećih ***prijetnji***, koje bi ukoliko se nastave dosadašnji trendovi, mogle dovesti do još većeg pada lokalne ekonomije i razvojnog zaostajanja. Te prijetnje autori Studije, ali i svi ostali partneri u njenoj izradi, vide u mogućem ***neadekvatnom gospodarenju*** prostorom i prirodnim resursima, nepovoljnoj ***starosnoj strukturi*** i nedostatku ***ponude domicilne radne snage***, postojećoj ***gospodarskoj strukturi*** i mogućem padu ***proračunskih prihoda*** Grada.

7. VIZIJA GRADA CRIKVENICE

Razvojna vizija Grada Crikvenice predstavlja buduće, željeno stanje i postignuća u razvoju Grada, a rezultat je promišljanja svih sudionika izrade Strategije. Vizija Grada je slijedeća:

Grad Crikvenica je turistički i gospodarski razvijen grad s velikom zaposlenošću u kojem mlađi i obrazovani stanovnici imaju priliku ostvariti svoje potencijale, a zrelo stanovništvo ugodno i zdravo živjeti. Grad poželjan za život.

Prirodne, kulturne, demografske i gospodarske osobitosti, kao i percepcija lokalnog stanovništva, uvjetuju turizam kao okosnicu gospodarskog razvoja Grada. U tom pogledu je opravdano posebno naglasiti viziju razvoja turizma u Gradu Crikvenici.

Grad Crikvenica je razvijena i visokokategorizirana turistička destinacija autohtone gastronomске ponude, zdravstvenog, sportsko-rekreacijskog, nautičkog i kulturnog turizma u kojem turistička sezona traje čitavu godinu. Trgovina, proizvodnja hrane, te razni servisi, važne su potporne djelatnosti koje obogaćuju turističku ponudu Grada.

Iz tako prihvaćene vizije moguće je prepoznati dva osnovna strateška opredjeljenja grada Crikvenice:

1. Osigurati održivi razvoj gospodarstva
2. Osigurati uvjete za kvalitetan život stanovništva.

Razvijeno gospodarstvo privlači investicijske projekte, mlađu i obrazovanu radnu snagu, osigurava zapošljivost. Ono je ujedno preduvjet za realizaciju drugog strateškog opredjeljenja koje se odnosi na kvalitetan život stanovništva. Kroz prihode zaposlenih, ali i prihode gradskog proračuna u uvjetima razvijene i rastuće gospodarske

strukture dugoročno se osiguravaju uvjeti za visokom razinom kvalitete života, odnosno ispunjenjem vizije Grada poželjnog za život. Kvaliteta života znači i kvalitetnu infrastrukturu, dobre zdravstvene usluge, trajne prihode, zdrav prirodni okoliš, visoku razinu socijalne skrbi i društvene osjetljivosti prema ranjivim skupinama stanovništva.

8. STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITY

Za ostvarenje željene vizije potrebno je definirati strateške ciljeve koji će usmjeravati upravljanje razvojem Grada. Strateški ciljevi predstavljaju postignuća koja se žele realizirati u određenom vremenskom razdoblju, u ovom slučaju u periodu od 10 godina. S obzirom na metodološku uvjetovanost izrade strateških dokumenata, ciljevi u ovoj Studiji podijeljeni su u dvije grupe: a) **opći strateški ciljevi** koji su kompatibilni sa Razvojnom strategijom Primorsko-goranske županije 2011.-2013. godine i b) **posebni (specifični) strateški ciljevi** koji uvažavaju konkretna obilježja Grada Crikvenice i pritom poštuju princip usklađenosti sa razvojnim dokumentima više razine.

8.1. Opći strateški ciljevi

Prema županijskoj strategiji, osnovna su razvojna opredjeljenja (strateški ciljevi) :

1. Razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja
2. Uravnotežen regionalni razvoj
3. Razvoj ljudskih potencijala
4. Zaštita prirode i okoliša.

Usuglašenost Strategije gospodarskog razvoja Grada Crikvenice s ciljevima PGŽ podrazumijeva da polazeći od načela upravljanja lokalnim ekonomskim razvojem „odozdo“, definiranje specifičnih razvojnih ciljeva Grada, doprinosi realizaciji strateških opredjeljenja na razini Županije.

Razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja na razini Županije podrazumijeva stvaranje uvjeta za efikasnije gospodarstvo. S obzirom na specifičnosti Grada, usklađenost s ovim ciljem podrazumijeva opredjeljenje na razvoj gospodarske strukture, povećanje zaposlenosti stanovništva te diversifikaciju turističke ponude.

Uravnotežen regionalni razvoj podrazumijeva, sa stajališta Županije, jednake mogućnosti razvoja svih njenih dijelova. Kako je analiza pokazala da je snaga lokalne ekonomije ispod prosjeka Županije, strateška opredjeljenja na razini Grada Crikvenice trebaju se odnositi i na dosezanje više razine ekonomske razvijenosti, što zahtijeva unapređenje efikasnosti postojećih kvalitativnih i kvantitativnih razvojnih čimbenika na području Grada.

Cilj razvoja ljudskih potencijala je povećanje stupnja obrazovanja, unapređenje kvalitete zdravstvene i socijalne zaštite stanovnika Županije. S obzirom na ispodprosječnu obrazovnu strukturu stanovništva, kao i odlazak mlađe, obrazovane populacije, Grad Crikvenica u okviru svojim zakonskim mogućnostima treba težiti promjeni demografskih obilježja i trendova te postaviti to na visoku razinu prioritetnih ciljeva. Jedan od načina realizacije ovog cilja na razini Grada je poticanje cjeloživotnog učenja lokalnog stanovništva.

Zaštita prirode i okoliša podrazumijeva stalnu valorizaciju prirodne baštine, kao i upravljanje okolišnim sastavnicama u cilju održivog razvoja Županije. Grad Crikvenica svoje važne komparativne prednosti temelji upravo na postojećoj prirodnoj baštini i kvaliteti okoliša, s kojima u budućem razvoju treba „pametno“ gospodariti. Kompatibilnost sa ovim ciljem prepoznajemo i kroz strateško opredjeljenje Grada za osiguranje uvjeta visoke kvalitete života domicilnog stanovništva. U okviru ovog područja mogući su projekti povezani sa zbrinjavanjem otpada, povećanjem kvalitete vodoopskrbe i odvodnje, valorizacijom arheoloških nalazišta i drugo.

8.2. Strateški ciljevi i prioriteti gospodarskog razvoja Grada

Dugoročni strateški ciljevi gospodarskog razvoja Crikvenice proizlaze iz definirane vizije razvoja Grada, kao i sukladnosti sa županijskim razvojnim ciljevima. Oni su također rezultat prethodnih istraživanja, analize i obrade podataka te istraživačkih promišljanja i iznesenih prijedloga na radionicama s predstavnicima poslovnog, javnog i civilnog sektora. Definiranje strateških ciljeva usklađeno je sa strateškim opredjeljenjima i usmjereno rješavanju ključnih razvojnih problema. U gradu Crikvenici to su prije svega nerazvijeno gospodarstvo s naglašenom visokom sezonalnošću osnovnih djelatnosti i negativne demografske tendencije. Metodološki pristup nalaže da se strateški ciljevi definiraju kao sažeti opis očekivanih ishoda čiju je realizaciju moguće mjeriti. Također, prema uobičajenoj metodologiji osim strateških razvojnih ciljeva definiraju se i razvojni prioriteti, također mjerljivi koji se uže fokusiraju na realizaciju postavljenih ciljeva. Kao rezultat analize stanja, te prihvaćene vizije strateški ciljevi gospodarskog razvoja Grada su:

- 1. Održivi razvoj lokalnog gospodarstva**
- 2. Zaustavljanje negativnih demografskih procesa i razvoj ljudskih potencijala.**

8.2.1. Razvoj gospodarstva lokalnih zajednica kao što je Crikvenica posebno treba uvažavati koncepciju održivosti, što znači da u promišljanju budućnosti i planiranju gospodarskih aktivnosti, prihvaćanja i implementacije konkretnih projekata, nositelji lokalnog razvoja osim ekonomskih moraju uvažavati i ekološke i socijalne indikatora razvoja. S obzirom da upravo kvaliteta okolišnih sastavnica predstavlja jedan od važnih razvojnih mogućnosti Grada, posebno s aspekta mogućnosti ponude turističke destinacija više razine, za Grad Crikvenicu održivi lokani razvoj nema alternative.

8.2.2. Negativni demografski procesi prisutni su već duži niz godina na području Grada. To se prvenstveno odnosi na smanjenje ukupnog broja stanovnika, porast udjela staračkog stanovništva, nepovoljna obrazovna struktura, odlazak mlade, obrazovane radne snage. Bez kvalitetnog ljudskog činitelja nema ekonomije niti razvoja, zbog toga su ova dva strateška cilja međuvisna i na određeni način uvjetuju jedan drugoga. Zaustavljanje odlaska mlađih ljudi, stvaranje uvjeta za njihov osobni i poslovni prosperitet, razvoj obitelji i karijere veliki je strateški izazov ali i imperativ za sve sudionike lokalnog razvoja Grada.

Uz svaki strateški cilj definirani su razvojni prioriteti koji predstavljaju segmentirane ciljeve ili pravce djelovanja. Oni također proizlaze iz težine postojećih razvojnih problema. Razvojni prioriteti predstavljaju osnovu za operativnu razradu strateških ciljeva, pa se njihovim definiranjem nastoji detaljnije usmjeriti razvoj Grada Crikvenice.

Tablica 8.1. Strateški ciljevi i prioriteti

Strateški ciljevi	Prioriteti
1. Održivi razvoj lokalnog gospodarstva	1.1. Širenje gospodarske strukture 1.2. Povećanje kvalitete turističke ponude i smanjenje sezonalnosti 1.3. Očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša
2. Zaustavljanje negativnih demografskih procesa i razvoj ljudskih potencijala	2.1. Osiguranje visoke razine zaposlenosti domicilnog stanovništva 2.2. Jačanje obrazovne, zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života

Kroz realizaciju dva strateška cilja i pet strateških prioriteta u narednom razdoblju Grad Crikvenica će značajno doprinijeti razvoju lokalne ekonomije i kvaliteti života domicilnog stanovništva.

Prioritet 1.

Širenje gospodarske strukture ima za cilj poticanje zapošljavanja u svim gospodarskim djelatnostima, te smanjenje ovisnosti o djelatnosti **I** (djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane). Smisao širenja gospodarske strukture je u prevladavanju slabosti koncepta lokalnog razvoja temeljenog na jednoj, eventualno dvije gospodarske djelatnosti, posebno ako su sezonski izrazito determinirane, kao što je slučaj u Crikvenici. Realizacija ovoga cilja jedan je od mogućih načina porasta zaposlenosti i rasta BDP po stanovniku. Iako je gospodarska struktura Crikvenice izrazito uska, ona može otvoriti razvojne mogućnosti jer je usmjerena na djelatnosti kroz koje bi se u budućnosti mogli plasirati proizvodi drugih djelatnosti na lokalnoj razini.

Crikvenica ima potencijal za razvoj ruralnog gospodarstva odnosno za proizvodnju hrane, a naročito u suradnji sa susjednim lokalnim jedinicama, a također i za različite vrste obrta kojima se može obogatiti turistička ponuda. I u okviru turizma nužno je širiti strukturu djelatnosti. Ponuda je sada bazirana na iznajmljivanju soba i apartmana te hotelskoj ponudi niske kategorije. Nužno je ostvariti višu razinu kategorizacije objekata i specijalizacije u poslovanju. Više se treba usmjeriti ka selektivnim oblicima turizma poput zdravstvenog, sportskog, kulturnog. Podizanjem kategorije hotelskih objekata bilo bi moguće razvijati i kongresni turizam.

U novije vrijeme se na tržištu javljaju novi oblici ponude smještaja i njegove starijih osoba - domovi koji pružaju visokokvalitetne usluge i zapošljavaju ugostiteljske, zdravstvene i socijalne djelatnike. Tržište potražnje za tom vrstom usluga znatno je prošireno ulaskom u EU.

Crikveničko područje pruža ugodan ambijent za kvalitetan život u starijoj dobi pa i to može biti jedan od potencijalnih razvojnih pravaca.

Prioritet 2.

Povećanje kvalitete turističke ponude i smanjenje sezonalnosti

Jedan od prepoznatih problema gospodarstva Grada je relativno niska razina turističke ponude i izraziti stupanj sezonalnosti u turizmu. Uvažavajući prepoznatljivost Crikvenice kao tradicionalno turističke destinacije, te percepciju lokalnog stanovništva o turizmu kao okosnici gospodarskog razvoja, logično je da će Crikvenica i svoj budući razvoj umnogome zasnovati na turističkoj ponudi. Pretpostavka povećanja kvalitete turističkih usluga je i razvoj svih djelatnosti koje tome mogu doprinijeti: prometa, trgovine, ribarstva, uslužnog obrta, zdravstva, kulture i sporta. Također, nužno je širiti i razvijati komunalne djelatnosti koje doprinose očuvanju zdrave životne sredine te širiti i poboljšavati komunalnu infrastrukturu. S obzirom na specifičnosti lokaliteta, jedan od načina realizacije više razine turističke ponude je i povezivanje sa JL(R)S i gospodarstvenicima iz okruženja radi zajedničkog nastupa na turističkom tržištu, kao i komplementarnosti turističke ponude.

Povećanjem kvalitete turističkih usluga kroz diversifikaciju ponude i razvoj specifičnih oblika turizma (zdravstveni, sportski, gastro, kulturni) moguće je smanjiti sezonalnost u turizmu, a u perspektivi se orijentirati i na cjelogodišnje poslovanje većine turističkih kapaciteta.

Prioritet 3.

Očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša

jedna je od okosnica održivog lokalnog razvoja. Suvremeni razvojni koncepti ne podržavaju više model maksimalnog ekonomskog rasta na štetu zdravlja prirode i čovjeka. Zbog toga grad Crikvenica kao područje koje se može pohvaliti očuvanim prirodnim resursima i visokom kvalitetom mora, plaža, zraka treba i za buduće generacije sačuvati ove vrijedne resurse. S obzirom

na postojeće resurse i očekivane trendove u području zaštite okoliša moguće je poticati učinkovito gospodarenje energijom, ali i korištenje obnovljivih izvora, naročito solarne energije kojom ovaj lokalitet obiluje. Za zdravlje ljudi i prirode sve veća važnost daje se sanaciji divljih odlagališta (a što postaje i zakonska obveza) i suvremenom načinu zbrinjavanja otpada i zbrinjavanja otpadnih voda.. Na području Grada u cilju očuvanja prirode i zaštite okoliša poželjno je daljnje unapređenje komunalne infrastrukture, ali i uređenje lokalnih prometnica, izgradnja mjerne stanice za kvalitetu zraka i sustava upravljanja bukom, izgradnja reciklažnog dvorišta za građevinski otpad.

Prioritet 4.

Visok stupanj zaposlenosti domicilnog stanovništva je prioritet u funkciji strateškog cilja zaustavljanja negativnih demografskih procesa, ali je ujedno i temeljna pretpostavka svekolikog razvoja Crikvenice. Naime odljev mladog, a posebice obrazovanog stanovništva može se objasniti prvenstveno nemogućnošću pronalaženja odgovarajućeg zaposlenja. Stoga je u Crikvenici već prisutan problem starenja stanovništva, a u budućnosti će biti sve izraženiji nastave li se dosadašnji trendovi. To će onemogućiti ili barem usporiti gospodarski rast jer se gubi najvitalniji i najobrazovaniji dio stanovništva. Istodobno, zbog starenja će biti sve izraženiji porast potreba za zdravstvenim i uslugama socijalne skrbi, a smanjivat će se i ukupna potražnja stanovništva.

Također, odsutnost novih prilika za zaposlenje starijih starosnih skupina koje ostaju bez posla u budućnosti će rezultirati sve većim siromašnjem. Razina BDP po stanovniku već sada značajno zaostaje za hrvatskim i županijskim prosjecima, a jedini način da se poveća je porast zaposlenosti u poslovnom sektoru. Pritom je nužno povećanje ponude poslova koji nemaju sezonski karakter jer se jedino tako može osigurati dugoročno održiva razina životnog standarda i spriječiti ili barem ublažiti odljev stanovništva s prostora Crikvenice.

Zbog svega toga, postizanje visokog stupnja zaposlenosti od prioritetne je važnosti za budućnost Grada. Jedino značajnim povećanjem zaposlenosti moguće je zaustaviti daljnje narušavanje starosne piramide, daljnje „praznjenje“ Grada od mladih, obrazovanih osoba i u konačnici daljnju ekonomsku, ali i socijalnu stagnaciju, te smanjenje razvojnog gapa u odnosu na Županiju i Hrvatsku. Visoka razina zaposlenosti domicilnog stanovništva prioritet je koji su svi sudionici Strategije pretočili u dio razvojne vizije, prepoznajući imperativ realizacije ostalih, željenih postignuća u razvitu Grada.

Prioritet 5.

Jačanje obrazovne, zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života prepostavka je porasta ukupnog blagostanja stanovništva, ali i razvoja ljudskih potencijala. Jačanje ljudskih potencijala posljedica je povećanja ljudskog kapitala. Njega čine ulaganja u zdravlje i obrazovanje ljudi kojima se povećava psihofizička energija, znanje, sposobnosti, stručnost i profesionalnost ljudi, te u sve djelatnosti koje tome mogu pridonijeti (kultura, sport, tehnička kultura).

Razvoj ljudskih potencijala ponajprije podrazumijeva povećano ulaganje u obrazovanje uz stvaranje uvjeta za cjeloživotno učenje i stalnu prilagodbu obrazovnih programa potrebama razvoja gospodarstva. Time se postiže povećanje stupnja ovladavanja znanjima i vještinama nužnim za postizanje dugoročno visoke i optimalne zaposlenosti te za ostvarenje gospodarskog rasta i razvoja.

Jačanje socijalne dimenzije kao prepostavke poboljšanja kvalitete života zahtijeva neprestanu skrb lokalne zajednice o stanovništvu predradne i postradne dobi. Ostvarenje strateškog prioriteta podrazumijeva poticanje i organizaciju različitih programa u funkciji zaštite i unapređenja zdravlja, provođenje socijalne skrbi za najugroženije skupine stanovništva, kao i pravodobnu izgradnju

odgovarajućih kapaciteta za smještaj i skrb o starijim osobama jer će to, u protivnom, u budućnosti biti jedan od velikih problema s kojima će se Grad suočiti.

9. MJERE I RAZVOJNI PROJEKTI ZA REALIZACIJU STRATEGIJE

Nakon definiranja ciljeva i prioriteta, predlažu se konkretnе mjere i aktivnosti, odnosno konkretni razvojni projekti kojima Grad Crikvenica može ostvariti postavljene ciljeve.

STRATEŠKI CILJ 1. Održivi razvoj lokalnog gospodarstva

STRATEŠKI PRIORITETI	MJERE
1. ŠIRENJE GOSPODARSKE STRUKTURE	<ol style="list-style-type: none">1. Revitalizacija obrtništva2. Poticanje razvoja djelatnosti temeljene na proizvodima primarnog sektora3. Privlačenje investitora za izgradnju domova za starije - visoke kategorije4. Razvoj i unapređenje lučke infrastrukture5. Integrirano urbanističko planiranje
2. POVEĆANJE KVALITETE TURISTIČKE PONUDE I SMANJENJE SEZONALNOSTI	<ol style="list-style-type: none">1. Poticanje razvoja i povezivanja djelatnosti koje sudjeluju u formiranju turističke usluge (prometa, trgovine, ribarstva, uslužnog obrta, zdravstva, kulture i sporta).2. Povezivanje sa gospodarstvenicima i JLP(R)S iz okružja radi zajedničkog nastupa na turističkom tržištu3. Diversificiranje turističke ponude razvojem specifičnih oblika turizma: zdravstveni, sportski, nautički, gastro, kulturni4. Poticanje investiranja u turističke kapacitete radi povećanja kategorizacije objekata5. Unaprjeđenje i izgradnja turističke infrastrukture6. Razvoj širokopojasne optičke telekomunikacijske mreže na području Grada7. Izgradnja i uređenje sportske infrastrukture8. Unaprjeđenje i izgradnja kulturne infrastrukture

	<p>9. Promocija turističkih sadržaja</p> <p>10. Razvoj e-turizma kroz uspostavu globalnog turističkog identiteta putem on-line informiranja (društveno-mrežno komuniciranje, interno umrežavanje, interaktivni vodiči)</p>
3. OČUVANJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTITA OKOLIŠA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učinkovito gospodarenje energijom 2. Korištenje obnovljivih izvora energije 3. Izgradnja i unapređenje komunalne infrastrukture 4. Sanacija divljih odlagališta 5. Izgradnja reciklažnog dvorišta za građevinski otpad 6. Izgradnja mjerne stanice za kvalitetu zraka 7. Izgradnja sustava upravljanja bukom

STRATEŠKI CILJ 2. Zaustavljanje negativnih demografskih procesa i razvoj ljudskih potencijala

STRATEŠKI PRIORITETI	MJERE
1. VISOK STUPANJ ZAPOSLENOSTI DOMICILNOG STANOVNIŠTVA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poticanje projekata visoke razine zapošljivosti 2. Razvoj i poticanje poduzetništva 3. Osmišljavanje aktivnosti radi produženja turističke sezone i postupne orientacije na cjelogodišnje poslovanje u turizmu
2. JAČANJE OBRAZOVNE, ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE DIMENZIJE KVALITETE ŽIVOTA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Unapređenje postojećeg obrazovnog sustava i usklađivanje s tržišnim potrebama 2. Poticanje i provođenje različitih oblika i programa formalne i neformalne edukacije 3. Poticanje uspostave centra za obrazovanje i edukaciju obrtnika 4. Poticanje i organizacija različitih programa u funkciji zaštite i unapređenja zdravlja (edukativno-zdravstveni programi, sport, rekreacija) 5. Poboljšanje kvalitete života osoba starije životne dobi (izgradnja doma za starije osobe, organizacija dnevnog boravka za starije osobe) 6. Provođenje socijalne skrbi za najugroženije skupine stanovnika 7. Razvoj efikasne lokalne samouprave

Prethodno su definirani osnovni strateški ciljevi, prioriteti i mjere za njihovo provođenje i ostvarenje vizije razvoja Grada Crikvenice. Strateški ciljevi i prioriteti usklađeni su sa županijskim ciljevima, što znači da su usmjereni prema: razvoju dinamičkog gospodarskog okruženja, uravnoteženom regionalnom razvoju, razvoju ljudskih potencijala, te zaštiti prirode i okoliša. Mjere su zasnovane na analizi dostignute razine razvijenosti grada, analizi snaga, slabosti, prilika i

prijetnji, te prijedlozima članova Radne skupine i rezultatima provedene radionice.

U nastavku su predložene mjere razrađene kroz ciljeve i aktivnosti, te postojeće i planirane projekte i nositelje mjera, kao njihov provedbeni sadržaj.

STRATEŠKI CILJ	1: ODRŽIVI RAZVOJ LOKALNOG GOSPODARSTVA
STRATEŠKI PRIORITET	1.1: Širenje gospodarske strukture
MJERA	1.1.1: Revitalizacija obrtništva
CILJ MJERE	<i>Poduprijeti diversificirani turistički proizvod i njegovu kvalitetu kroz održanje tradicionalnih organizacijskih oblika poduzetništva. Upotpuniti i diversificirati gospodarsku strukturu najjednostavnijim organizacijskim oblikom, osobito uslužnim obrtom, kojim se obogaćuje turistička ponuda, čuvaju tradicionalne vještine i znanja i omogućuje obiteljsko samozapošljavanje. Cilj je i održati tradicionalne obrte – zidarstvo i klesarstvo.</i>
AKTIVNOSTI	Sufinancirati obrtnike i subvencionirati kamate na kredite obrtnika koji otvaraju obrte Sufinancirati obrtnike i subvencionirati kamate na kredite obrtnika koji realiziraju novo zapošljavanje Organizirati prekvalifikacije i dokvalifikacije za obrtnička zanimanja Poticati obrazovanje za obrtnička zanimanja (npr. stipendiranje) Uključiti obrtništvo u djelovanje agrarne zone Uključiti obrtništvo u izgradnju i djelovanje nautičke zone Uključiti obrtništvo u poduzetničke zone Uključiti tradicionalne obrte – klesarstvo i zidarstvo u investicijske projekte
NOSITELJI	Grad Crikvenica, obrazovne ustanove, obrtnici i drugi poduzetnici

MJERA	1.1.2: Poticanje razvoja djelatnosti temeljene na proizvodima primarnog sektora
CILJ MJERE	<i>Iskoristiti prirodne potencijale za ruralno gospodarstvo i poljoprivrednu, te time stvoriti nova radna mjesta, obogatiti turističku ponudu i generirati ekonomske učinke. Iskoristiti prirodni potencijal za proizvodnju hrane, vina i preradu autohtonih biljnih vrsta, te stvoriti prepoznatljive gastronomске i turističke brendove.</i>
AKTIVNOSTI	Izgraditi agrarnu zonu Razraditi kriterije poticanja i sufinanciranja poljoprivredne proizvodnje, vinogradarstva, vinarstva i stočarstva, te prerade proizvoda primarnog sektora Izraditi programe povezivanja učinaka primarnog sektora sa turističkom i gastronomskom ponudom i trgovinom
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici
MJERA	1.1.3: Privlačenje investitora za izgradnju domova za starije – visoke kategorije
CILJ MJERE	<i>Usmjeriti gospodarsku aktivnost prema aktualnim socijalnim potrebama, potražnji i trendovima emitivnih tržišta iz okruženja, te time bolje iskoristiti potencijale lokaliteta i stvoriti nove resurse. Učinkovito odgovoriti na sve veću potražnju za kvalitetnim smještajem starijih osoba, posebno sa tržišta više i visoke kupovne moći, a koja je potencijalno visoko izražena zbog položajnih i klimatskih osobitosti Grada.</i>
AKTIVNOSTI	Definirati lokacijske mogućnosti za izgradnju domova za starije Razraditi kriterije za prihvatanje investicijskih prijedloga Osigurati infrastrukturnu podršku za izgradnju domova
NOSITELJI	Grad Crikvenica
MJERA	1.1.4: Razvoj i unapređenje lučke infrastrukture
CILJ MJERE	<i>Omogućiti razvoj nautičkog turizma kao čimbenika proširenja gospodarske strukture i turističke ponude sadržajima visoke kvalitete. Poduprijeti proizvodnju i servis malih brodica.</i>
AKTIVNOSTI	Realizirati projekt luke nautičkog turizma Realizirati servisni dio marine

	Izgraditi multifunkcionalni centar i druge komercijalne sadržaje marine Izgraditi parkirni i garažni prostor u okviru marine Dograditi i izgraditi nove vezove za brodice i barke
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici, obrtnici, Lučka uprava
MJERA	1.1.5: Integrirano urbanističko planiranje
CILJ MJERE	<i>Osigurati cjelovit i uravnotežen pristup urbanističkom razvoju koji će podržavati održivi razvoj lokalnog gospodarstva i skladnu implementaciju budućih urbanističkih rješenja za realizaciju razvojnih projekata i programa. Iskoristiti izgrađene potencijale stabilnih građevinskih tvrtki, te im osigurati prioritet u provedbi investicijskih projekata.</i>
AKTIVNOSTI	Definirati prioritete urbanističkog planiranja Definirati kriterije uravnoteženog pristupa urbanističkom razvoju, te osigurati njihovu primjenu Razraditi modele vlasničkih obveza u održavanju i identitetu objekata, te preuzimanja nadležnosti nad napuštenim objektima Razraditi kriterije za uključenje postojećih građevinskih tvrtki u investicijske projekte
NOSITELJI	Grad Crikvenica
STRATEŠKI PRIORITET	1.2: Povećanje kvalitete turističke ponude i smanjenje sezonalnosti
MJERA	1.2.1: Poticanje razvoja i unaprjeđivanja djelatnosti koje sudjeluju u formiranju turističke usluge (prometa, trgovine, ribarstva, uslužnog obrta, zdravstva, kulture i sporta)
CILJ MJERE	<i>Uskladiti i obogatiti sve prateće preduvjete za nesmetan i harmoničan razvoj turizma.</i>
AKTIVNOSTI	Usmjeriti razvoj agrarne zone prema zahtjevima turističke potražnje Razraditi razvojne programe segmenata formiranja turističke usluge i osigurati njihovu implementaciju Izgraditi poduzetničke zone Unaprijediti komunikacijski i podatkovni promet
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice, poduzetnici

MJERA	1.2.2: Povezivanje sa gospodarstvenicima i JLP(R)S iz okružja radi zajedničkog nastupa na turističkom tržištu
CILJ MJERE	<i>Homogenizirati okruženje, istaknuti komplementarne prednosti, povećati kvalitetu usluga i konkurentnost, a time i prihode od turizma i pripadajuće finansijske učinke.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Analizirati, ocijeniti i rangirati kompatibilne i komplementarne elemente i subjekte iz okruženja</p> <p>Oblikovati programe suradnje sa subjektima iz okruženja u zajedničkom nastupu na turističkom tržištu</p> <p>Definirati kriterije valorizacije pojedinačnih i ukupnih doprinosa iz skupnih i zajedničkih aktivnosti</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice, poslovni subjekti, druge jedinice lokalne samouprave
MJERA	1.2.3: Diversificiranje turističke ponude razvojem specifičnih oblika turizma: zdravstveni, sportski, nautički, gastro, kulturni
CILJ MJERE	<i>Povećati raznolikost i opseg usluga, te stvoriti nova radna mesta, a time bolje iskoristiti turistički potencijal i resurse, te stvoriti nove resurse.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Pratiti planove Ministarstva turizma za razvoj projekata u turizmu podupiranih EU fondovima i vršiti aktivnosti za priključenjem</p> <p>Proučavati Europsku kohezijsku politiku i analizirati mogućnosti izgradnje modela javno-privatnog poduzetništva u obogaćivanju turističke ponude</p> <p>Izraditi programe specifičnih oblika turizma</p> <p>Realizirati projekt gradskog bazena i staviti ga u funkciju zdravstvene i sportske turističke ponude</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice , poduzetnici, zdravstvene ustanove
MJERA	1.2.4: Poticanje investiranja u turističke kapacitete radi povećanja kategorizacije objekata
CILJ MJERE	<i>Povećati broj gostiju srednje i visoke kupovne moći i vrijeme njihovog zadržavanja, a time i prihode od turizma i pripadajuće finansijske učinke.</i>
AKTIVNOSTI	Definirati ciljanu optimalnu kategorizaciju

	<p>Odrediti prioritetne objekte za povećanje kategorizacije Izraditi program mjera za poticanje povećanja kategorizacije</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice
MJERA	1.2.5: Unaprjeđenje i izgradnja turističke infrastrukture
CILJ MJERE	<i>Podržati razvoj i izgradnju smještajnih i ostalih turističkih kapaciteta neposredno povezanih sa smještajnim kapacitetima (informativnih, rekreativno-zabavnih, rekreativno-sportskih, kulturnih, poslovnih), te objekata turističke suprastrukture – kao osnove kvalitetne turističke ponude.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Definirati kriterije konkretizacije projekata unaprjeđenja turističke infrastrukture Izraditi programe unaprjeđenja turističke infrastrukture i suprastrukture Osigurati izvore financiranja i sufinanciranja programa Izgraditi i održavati pješačke i biciklističke šetnice Proširiti plažni prostor</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice , komunalno poduzeće
MJERA	1.2.6: Razvoj širokopojasne optičke telekomunikacijske mreže na području Grada
CILJ MJERE	<i>Osigurati pristup širokom spektru telekomunikacijski interaktivnih i distribucijskih usluga uz podršku kvalitetnih digitalnih veza, odnosno primjenu tehnologije za zadovoljavajući kapacitet protoka podataka i zvuka.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Implementirati suvremenu telekomunikacijsku tehnologiju Realizirati uslugu besplatnog interneta Implementirati odgovarajući kapacitet bežične elektronske mreže</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, PGŽ, telekomunikacijsko poduzeće, poduzetnici
MJERA	1.2.7: Izgradnja i uređenje sportske infrastrukture
CILJ MJERE	<i>Podržati razvoj i izgradnju sportskih i sportsko-rekreativnih kapaciteta i objekata posredno povezanih</i>

	<i>sa turističkim kapacitetima radi povećanja kvalitete turističke ponude, ali i širenja gospodarske strukture.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Izgradnja nogometnog sportskog centra</p> <p>Izgradnja gradskog bazena</p> <p>Izgradnja školske sportske dvorane</p> <p>Izgradnja manjih sportskih centara</p> <p>Izrada programa i modela financiranja objekata sportske infrastrukture</p> <p>Oblikovanje modela javno-privatnog partnerstva u izgradnji i korištenju objekata javne sportske infrastrukture</p> <p>Aplicirati EU fondovima i programima za povlačenje sredstava za sufinanciranje sportske infrastrukture</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici
MJERA	1.2.8: Unaprjeđenje i izgradnja kulturne infrastrukture
CILJ MJERE	<i>Podržati razvoj i izgradnju kulturnih kapaciteta i objekata posredno povezanih sa turističkim kapacitetima radi povećanja kvalitete turističke ponude i širenja gospodarske strukture, te kapaciteta koji su u neposrednoj vezi sa ugostiteljskim i objektima sportsko-zabavno-rekreativnog sadržaja (galerije, izložbeni prostori, kongresne dvorane itd), sve u cilju unaprjeđenja turističke ponude.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Graditi i održavati vizualni identitet gradskih i mjesnih središta i trgova</p> <p>Oblikovati programe implementiranja prostornog potencijala u kulturne aktivnosti</p> <p>Izgraditi i implementirati etno spomenike u turističku ponudu</p> <p>Staviti prikladne gradske objekte u funkciju oblikovanja kulturnog identiteta grada</p> <p>Realizirati projekt ulaganja u kulturnu infrastrukturu Grada</p> <p>Aplicirati EU fondovima i programima za povlačenje sredstava za sufinanciranje kulturne infrastrukture</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice ,ustanove, udruge, poduzetnici
MJERA	1.2.9: Promocija turističkih sadržaja

CILJ MJERE	<i>Oblikovati turističku ponudu Grada na najsuvremenijim marketinškim načelima, te time približiti turističke sadržaje potencijalnim ciljanim potrošačima i privući ih na njihovu konzumaciju.</i>
AKTIVNOSTI	Sudjelovati na turističkim sajmovima Objavljivati sadržaje turističke ponude kroz sve raspoložive medijske oblike, posebno elektronske Kreirati programe turističke promocije Organizirati turističke gradske manifestacije, festivale, tradicijski obilježavati prepoznatljive sadržaje identiteta grada
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice
MJERA	1.2.10: Razvoj e-turizma kroz uspostavu globalnog turističkog identiteta putem on-line informiranja (društveno-mrežno komuniciranje, interno umrežavanje, interaktivni vodiči)
CILJ MJERE	<i>Podržati primjenu inteligentnih i multimedijskih sustava – ne samo u elektroničkom poslovanju i razvoju turističkih rezervacijskih sustava, već i u svim ostalim mogućnostima primjene ICT u turizmu – radi povećanja konkurentnosti, fleksibilnosti i transparentnosti ponude, te sniženja troškova..</i>
AKTIVNOSTI	Izgraditi multimedijalni centar Oblikovati programe korištenja multimedijalnog centra za turističke svrhe Kreirati modalitete on – line informiranja, umrežavanja i virtualnog komuniciranja Oblikovati interaktivne vodiče
NOSITELJI	Grad Crikvenica, TZ Grada Crikvenice poduzetnici, udruge
STRATEŠKI PRIORITET	1.3: Očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša
MJERA	1.3.1: Učinkovito gospodarenje energijom
CILJ MJERE	<i>Osigurati, poticati i provoditi mjere energetske učinkovitosti u uvjetima lokalnog povećanja energetskih potreba i potrošnje energenata – sa ciljem održivog razvoja, odnosno sigurne opskrbe energijom uz</i>

	<i>smanjenje negativnog utjecaja na okoliš.</i>
AKTIVNOSTI	Implementirati propisane mjere energetske učinkovitosti i olakšati njihovo financiranje Izraditi program učinkovitog gospodarenja energijom Izgraditi plinsku mrežu
NOSITELJI	Grad Crikvenica, komunalno poduzeće, poduzetnici
MJERA	1.3.2: Korištenje obnovljivih izvora energije
CILJ MJERE	<i>Koristiti solarnu energiju – podupiranjem izgradnje fotonaponskih sustava, koristiti biomasu u sustavima za grijanje i ostale obnovljive izvore – te time afirmirati „zelenu energiju“ i najviše ekološke standarde energetske učinkovitosti.</i>
AKTIVNOSTI	Analizirati mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije Rangirati mogućnosti korištenja po segmentima – solarne energije, energije vjetra, vode i bio energije Izрада strategije korištenja obnovljivih izvora energije
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici
MJERA	1.3.3: Izgradnja i unaprjeđenje komunalne infrastrukture
CILJ MJERE	<i>Osvremeniti prometni sustav, sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, te time unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva i turista. Ukloniti zastoje i rješiti uska grla u lokalnom prometu.</i>
AKTIVNOSTI	Izgraditi potrebne komunalne objekte i osvremeniti postojeće – odvodnja oborinskih voda, vodosprema, kanalizacija, ispust, pročistač otpadnih voda, povezivanje vodovodnog sustava, groblje Definirati kriterije prioriteta u izgradnji i održavanju prometnica i prometne infrastrukture Izgraditi i osvremeniti potrebne prometnice i modernizirati prometna raskrižja Održavati i oplemenjivati gradska i mjesna središta i trgove
NOSITELJI	Grad Crikvenica, komunalno poduzeće, građevinske tvrtke
MJERA	1.3.4: Sanacija divljih odlagališta
CILJ MJERE	<i>Ukloniti negativni utjecaj koji divlja odlagališta imaju</i>

	<i>na stanje okoliša i vizualni identitet Grada</i>
AKTIVNOSTI	Razraditi kriterije prihvatljivosti i održivosti zbrinjavanja otpada Poduzeti aktivnosti na uklanjanju divljih odlagališta Prihvatići odgovarajući sustav odlaganja otpada Implementirati suvremenii sustav zbrinjavanja otpada
NOSITELJI	Grad Crikvenica, komunalno poduzeće
MJERA	1.3.5: Izgradnja reciklažnog dvorišta za građevinski otpad
CILJ MJERE	<i>Osigurati razvrstavanje i privremeno skladištenje građevinskog otpada i time uspostaviti suvremenii sustav gospodarenja otpadom, kao dio unaprjeđenja komunalnog sustava.</i>
AKTIVNOSTI	Izgraditi reciklažno dvorište za građevinski otpad Pratiti potrebe dogradnje reciklaže za razne vrste otpada Oblikovati i osuvremenjivati programe reciklaže Implementirati aktivnosti učinkovitog gospodarenja otpadom
NOSITELJI	Grad Crikvenica, komunalno poduzeće
MJERA	1.3.6: Izgradnja mjerne stanice za kvalitetu zraka
CILJ MJERE	<i>Implementirati monitoring kvalitete zraka, te time osigurati primjenu propisa o zaštiti zraka.</i>
AKTIVNOSTI	Izraditi sustav praćenja podataka i informiranja o kvaliteti zraka Uskladiti monitoring i stanje kakvoće zraka sa županijskim i ostalim propisima Izgraditi i implementirati sustav prevencije niske kvalitete zraka Definirati nadležnosti i komunikaciju sa meteorološkom postajom
NOSITELJI	Grad Crikvenica, meteorološka postaja, PGŽ, TZ Grada Crikvenice
MJERA	1.3.7: Izgradnja sustava upravljanja bukom
CILJ MJERE	<i>Osigurati transparentnost podataka o izloženosti buci, prevenirati i snižavati prekomjernu izloženost, te smanjiti štetni utjecaj previsokih razina buke na</i>

	<i>čovjeka.</i>
AKTIVNOSTI	Izgraditi sustav praćenja izloženosti buci Izgraditi sustav implementacije preventivnih mehanizama za izloženost buci Izgraditi sustav implementacije korektivnih mehanizama za izloženost buci
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici

STRATEŠKI CILJ	2: ZAUSTAVLJANJE NEGATIVNIH DEMOGRAFSKIH PROCESA I RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA
STRATEŠKI PRIORITET	2.1: Visok stupanj zaposlenosti domicilnog stanovništva
MJERA	2.1.1. Poticanje projekata visoke razine zapošljavanja
CILJ MJERE	Zaustaviti trend opadanja stanovništva radne dobi i podići razinu životnog standarda i blagostanja.
AKTIVNOSTI	Kreditirati poduzetnike i subvencionirati kamate na kredite poduzetnika koji realiziraju novo zapošljavanje Organizirati prekvalifikacije i dokvalifikacije za povećanje fleksibilnosti radne snage Razraditi kriterije poticanja zapošljavanja domicilnog stanovništva u novim gospodarskim projektima Osigurati izvore financiranja za poticanje projekata visoke razine zapošljavanja
NOSITELJI	Grad, finansijske institucije, udruge
MJERA	2.1.2. Razvoj i poticanje poduzetništva
CILJ MJERE	<i>Stvoriti finansijske, obrazovne, administrativne i ostale uvjete za razvoj poduzetničke infrastrukture na kojoj će se zasnovati gospodarski rast i razvoj.</i>
AKTIVNOSTI	Analizirati procedure, pojednostavljivati i uklanjati administrativne prepreke za osnivanje i upravljanje poslovnom organizacijom, u okviru nadležnosti Grada Organizirati edukacije o poduzetništvu, poduzetničkim vještinama, ICT tehnologiji, zelenoj tehnologiji i drugim korisnim znanjima i vještinama

	<p>Osiguravati početni kapital malim i srednjim poduzetnicima putem finansijskih instrumenata, kredita, jamstava i drugih oblika pomoći</p> <p>Organizirati okrugle stolove i radionice sa gospodarstvenicima, poduzetnicima, strukovnim udruženjima radi poboljšanja komunikacije i razmjene poslovnih ideja koje bi se mogle poduprijeti putem gradskih projekata</p> <p>Stvoriti administrativne kapacitete za pripremu i praćenje projekata prihvatljivih za financiranje iz EU fondova i pripremati projektne prijave za fondove EU</p> <p>Subvencionirati kamate na poduzetničke kredite</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, poduzetnici, udruge, obrazovne institucije
MJERA	2.1.3. Osmišljavanje aktivnosti radi produženja turističke sezone i postupne orientacije na cjelogodišnje poslovanje u turizmu
CILJ MJERE	<i>Pravilno usmjeriti poduzetničke aktivnosti prema glavnoj gospodarskoj djelatnosti, te time omogućiti turizmu da postane temelj za gospodarski razvoj Grada.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Staviti u funkciju neiskorištena kulturna dobra i urbane prostore i time dodati vrijednost postojećim</p> <p>Implementirati učinke agrarne zone u turističku ponudu</p> <p>Organizirati razmjenu poduzetničkih inicijativa i osigurati suradnju relevantnih subjekata u produženju turističke sezone</p> <p>Mobilizirati mlade u oblikovanju turističke ponude za tu populaciju, te iskoristiti njihov kreativni potencijal</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, udruge, ustanove, poduzetnici
STRATEŠKI PRIORITET	2.2: Jačanje obrazovne, zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života
MJERA	2.2.1. Unapređenje postojećeg obrazovnog sustava i usklađivanje s tržišnim potrebama
CILJ MJERE	<i>Uskladiti obrazovni sustav sa trenutnim i budućim potrebama lokalne zajednice inicirajući profesionalnu orientaciju i prekvalifikaciju prema tržišnim potrebama.</i>
AKTIVNOSTI	Analizirati postojeću mrežu obrazovnih institucija u Gradu

	<p>i području koje gravitira Gradu</p> <p>Razraditi sustav praćenja kadrovskih potreba lokalne zajednice</p> <p>Razraditi sustav suradnje sa postojećim obrazovnim institucijama</p> <p>Osigurati protok informacija prema ciljanim skupinama</p> <p>Sudjelovati u usmjeravanju ciljanih skupina prema potrebnim profesijama i kvalifikacijama</p> <p>Sudjelovati u kreiranju programa profesionalne orientacije i prekvalifikacije</p> <p>Razraditi kriterije finansijske potpore za obrazovanje za deficitarna zanimanja</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, obrazovne institucije, Zavod za zapošljavanje, poslovni subjekti, udruge građana
MJERA	2.2.2. Poticanje i provođenje različitih oblika i programa formalne i neformalne edukacije
CILJ MJERE	<i>Oblikovati i provoditi potrebne programe cjeloživotnog formalnog i neformalnog usavršavanja i praktične radionice za stjecanje specifičnih kompetencija i povećanje konkurentnosti radne snage. Zadovoljiti interes i preferencije mladih.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Razraditi sustav praćenja potreba i interesa lokalne zajednice za stjecanjem specifičnih znanja, vještina i kompetencija</p> <p>Razraditi sustav suradnje sa potencijalnim i postojećim nositeljima programa cjeloživotnog obrazovanja</p> <p>Sudjelovati u kreiranju programa formalne i neformalne edukacije u okviru cjeloživotnog obrazovanja</p> <p>Organizirati radionice za određene programe</p> <p>Izgraditi sustav besplatnog pristupa internetskoj mreži i programa povezanih sa njezinim sigurnim i efikasnim korištenjem</p> <p>Organizirati skupove mladih radi analiziranja njihovih preferencija i interesa – po uzoru na Program: Mladi u zajednici bez barijera</p> <p>Mobilizirati kulturnu infrastrukturu grada u realizaciji različitih edukacijskih programa</p> <p>Aplicirati programima EU za sufinanciranje projekata cjeloživotnog obrazovanja</p>

NOSITELJI	Grad Crikvenica, udruge građana, poslovni subjekti, obrazovne institucije
MJERA	2.2.3. Poticanje uspostave centra za obrazovanje i edukaciju obrtnika
CILJ MJERE	<i>Omogućiti stjecanje obrtničkih znanja i kompetencija sukladnih potrebama lokalne zajednice i sa ciljem očuvanja postojećih tradicijskih obrta i zanata.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Analizirati postojeću mrežu obrazovnih institucija za obrtnička zanimanja</p> <p>Razraditi sustav praćenja kadrovskih potreba lokalne zajednice za obrtničkim zanimanjima</p> <p>Razraditi sustav suradnje sa postojećim obrazovnim institucijama za obrtnička zanimanja</p> <p>Osigurati protok informacija prema ciljanim skupinama – učenicima završnih razreda osnovne škole</p> <p>Sudjelovati u usmjeravanju ciljanih skupina prema potrebnim zanimanjima - promovirati obrtnička zanimanja – kroz radionice i prezentacije tradicijskih obrta i zanata</p> <p>Sufinancirati – financijski stimulirati opredjeljenje za obrtnička zanimanja – razraditi kriterije za financijsku potporu deficitarnih zanimanja</p> <p>Uspostaviti centar za obrazovanje i edukaciju obrtnika</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, Udruženje obrtnika, Županijska obrtnička komora, obrtničke obrazovne institucije, obrtnici i drugi poslovni subjekti
MJERA	2.2.4. Poticanje i organizacija različitih programa u funkciji zaštite i unaprjeđenja zdravlja (edukativno-zdravstveni programi, sport, rekreacija)
CILJ MJERE	<i>Osigurati preduvjete kvalitetnog socijalnog života lokalnog stanovništva.. Omogućiti stjecanje kompetencija komplementarnih strateškom širenju gospodarske strukture i povećanju kvalitete turističke ponude, ali i sa ciljem zaštite i unaprjeđenja zdravlja lokalnog stanovništva.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Oblikovati programe u funkciji zaštite i unaprjeđenja zdravlja</p> <p>Aplicirati programima EU za sufinciranje programa u</p>

	<p>funkciji zaštite i unaprjeđenja zdravlja</p> <p>Definirati i koordinirati nositelje i korisnike takvih programa</p> <p>Održavati i osuvremeniti postojeće ustanove u funkciji zaštite zdravlja i odgoja – vrtiće i škole</p> <p>Postojeće i buduće sportsko-rekreativne i druge objekte staviti u funkciju očuvanja i unaprjeđenja zdravlja lokalnog stanovništva</p> <p>Educirati ciljane skupine o preventivnim i korektivnim aktivnostima oko održanja potrebne kvalitete zraka i dopuštene buke</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, zdravstvene, sportske i obrazovne institucije i udruge
MJERA	2.2.5. Poboljšanje kvalitete života osoba starije životne dobi (izgradnja doma za starije osobe, organizacija dnevnog boravka za starije osobe)
CILJ MJERE	<i>Uskladiti demografski trend povećanja broja starijeg stanovništva sa njihovim osnovnim, socijalnim, zdravstvenim i kulturnim potrebama.</i>
AKTIVNOSTI	<p>Oblikovati program dnevnog boravka osoba starije životne dobi</p> <p>Oblikovati program osiguranja toplog obroka za potrebite starije osobe – u odgovarajućim modalitetima</p> <p>Oblikovati program zdravstvenog zbrinjavanja starijih osoba</p> <p>Oblikovati programe inkluzije starijih osoba u socijalni život</p> <p>Izgraditi dom za starije odgovarajuće kategorije, prilagođeno mogućnostima i potrebama domicilnog stanovništva</p>
NOSITELJI	Grad Crikvenica, udruge, poduzetnici, zdravstvene institucije
MJERA	2.2.6. Provodenje socijalne skrbi za najugroženije skupine stanovnika
CILJ MJERE	<i>Osigurati dostojanstven život najugroženijih građana, smanjiti socijalne razlike i unaprijediti blagostanje ukupnog stanovništva.</i>
AKTIVNOSTI	Stambeno zbrinuti romske obitelji

	Razviti programe socijalne skrbi najugroženijih skupina Oblikovati programe povećanja društvene empatije prema najugroženijim skupinama Održavati i osuvremenjivati postojeće ustanove u funkciji zaštite zdravlja i odgoja ugroženih skupina
NOSITELJI	Grad Crikvenica, Centar za socijalnu skrb, poduzetnici
MJERA	2.2.7. Razvoj efikasne lokalne samouprave
CILJ MJERE	<i>Uskladiti mogućnosti i resurse lokalne samouprave sa njezinom ulogom u oblikovanju, iniciranju i provođenju gospodarske strategije lokalne zajednice.</i>
AKTIVNOSTI	Organizirati lokalnu samoupravu u skladu sa zahtjevima suvremene certifikacije (ISO standardi) Osigurati efikasan i učinkovit nadzor nad radom lokalne samouprave Kontinuirano osiguravati javnost rada i uključivanje javnosti u aktivnosti lokalne samouprave Usavršavati kompetencije zaposlenika i osigurati kriterije za izbor visokokvalitetnog kadra Razraditi i primjenjivati kriterije mjerenja uspješnosti i učinkovitosti rada pojedinih segmenata lokalne samouprave i kvalitete njezinih funkcija
NOSITELJI	Grad Crikvenica

Postojeća baza projekata Grada Crikvenice sadrži 40 projekata u različitim statusima (od idejnih, planiranih, preko različitih stupnjeva spremnosti, do dovršenih) koji su u funkciji prezentiranih strateških prioriteta, mjera za njihovo provođenje i potrebnih aktivnosti. Neki projekti sinergijski pokrivaju više strateških prioriteta i mjer. Usvajanjem predložene strategije gospodarskog razvoja baza projekata će se dopunjavati u skladu sa realizacijom predloženih aktivnosti.

Analiza postojećih projekata ukazuje na njihovu usmjerenost prema strateškim prioritetima, kako je prezentirano u nastavku:

R.b.	NAZIV PROJEKTA	STRAT. CILJ 1			STRAT. CILJ 2	
		SP 1.1	SP 1.2	SP 1.3	SP 2.1	SP 2.2
1	Valorizacija arheološkog nalazišta (Crikvenica)			+		
2	Multimedijalni centar (Crikvenica)			+		+
3	Izgradnja nogometnog sportskog centra (Crikvenica)			+		+
4	Dogradnja vrtića i škole (Crikvenica)					+
5	Školska sportska dvorana (Crkvenica)			+		+
6	Ulaganje u kulturnu infrastrukturu Grada Crikvenice			+		+
7	Pješačka (biciklistička) šetnica (Crikvenica)			+		
8	Pješačka (biciklistička) šetnica uz Dubračinu			+		
9	Proširenje plažnih prostora (Crikvenica)			+		
10	Vezovi za brodice i "barke" (Crikvenica)			+		
11	Modernizacija meteorološke postaje u Crikvenici				+	+
12	Izgradnja reciklažnog dvorišta (Crikvenica)			+		
13	Izgradnja objekta za smještaj romskih obitelji (Crikvenica)					+
14	Javna odvodnja na području naselja Jadranovo (Crikvenica)				+	
15	Proširenje mreža oborinske i fekalne kanalizacije naselja: Sopaljska, Duga, Benići-Ladvić, Dvorska i				+	
16	Sanitarna kanalizacija ulica Ribarska i Dvorska (Crikvenica)				+	
17	Izgradnja vodospreme Sopalj zapremnine 400m3 (Crikvenica)				+	
18	Sanitarna i oborinska kanalizacija u ulici Milovana Muževića u Dramlju				+	
19	Rekonstrukcija i produljenje podmorskog ispusta u Slanoj u Selcima				+	
20	Izgradnja centralnog pročistača otpadnih voda Crikvenica				+	
21	Idejni i glavni projekt odvodnje oborinskih voda (Crikvenica)				+	
22	Studija odvodnje oborinskih voda za mjesta Jadranovo, Dramalj i Selce				+	
23	Idejni projekti odvodnje oborinskih voda za mjesta Jadranovo, Dramalj i Selce				+	
24	Povezivanje vodovodnog sustava (Crikvenica)				+	
25	Izgradnja manjih sportskih centara (Crikvenica)			+		+

R.b.	NAZIV PROJEKTA	STRAT. CILJ 1			STRAT. CILJ 2	
		SP 1.1	SP 1.2	SP 1.3	SP 2.1	SP 2.2
26	Modernizacija postojećih raskrižja (Crikvenica)			+		
27	Razvoj male poduzetničke zone Crikvenica	+	+		+	
28	Razvoj poduzetničke zone K3 Dubračina u Crikvenici	+	+		+	
29	Razvoj plinske mreže na području Grada Crikvenice			+		
30	Gradska jezgra centra naselja Selce		+	+		
31	Projekt CRIKVENICA CENTAR		+	+		
32	Projekt MARINA CRIKVENICA	+	+		+	
33	Projekt Ribarska kućica Pazdehova Dramalj		+			
34	Agro-zona	+	+		+	
35	Trg Selce		+	+		
36	"Stara škola"		+			
37	Gradski bazen		+		+	
38	Dječji vrtić-dvorište				+	
39	Izgradnja novog groblja			+		
40	Hot Spot		+		+	

Legenda:

Strateški cilj 1: Održivi razvoj lokalnog gospodarstva

Strateški cilj 2: Zaustavljanje negativnih demografskih procesa i razvoj ljudskih potencijala

SP 1.1. Širenje gospodarske strukture

SP 1.2. Povećanje kvalitete turističke ponude i smanjenje sezonalnosti

SP 1.3. Očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša

SP 2.1. Visok stupanj zaposlenosti domicilnog stanovništva

SP 2.2. Jačanje obrazovne, zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života

10. IZVORI FINANCIRANJA

Kada je riječ o izvorima financiranja, uobičajena praksa u okviru planiranja kapitalnih investicija je da se nakon izbora preliminarne liste projekata identificiraju izvori financiranja koji su dostupni u osiguranju realizacije željenih investicija. Prije svega, važno je utvrditi jasnu sliku gospodarskog stanja te potencijala lokalne samouprave kako bi se utvrdio mogući volumen i dinamika financiranja projekata koja je dana proračunskim okvirima koji se deriviraju većinom iz oporezivanja dohotka te imovine. S obzirom na provedenu analizu gospodarskog te fiskalnog stanja, vidljivo je da grad Crikvenica ima mogućnosti značajne investicijske ekspanzije. Naime, i kada se koriste bespovratna sredstva, potreban je određeni volumen sufinanciranja koji zahtjeva da lokalna samouprava zadovoljava formalne regulativne kriterije definirane Zakonom o proračunu, ali i realne kriterije koji proizlaze iz činjenice da lokalna samouprava mora sinkronizirati kretanje proračunskih prihoda i rashoda kako ne bi ugrozila likvidnost proračuna. Takva opasnost posebno je izražena upravo kod financiranja kapitalnih ulaganja, pogotovo kada se sredstva za sufinanciranje predviđaju iz tekućeg dijela proračuna.

Također je važno napomenuti da je važno izvršiti procjenu prikladnih izvora financiranja po svakom pojedinom projektu. Naime, svi projekti ne mogu se zbog svojih specifičnih obilježja financirati na isti način. Za mnoge projekte prikladno je financiranje korisničkim naknadama ili koncesijsko financiranje (na primjer, svjetlovodna infrastruktura u vlasništvu lokalne samouprave, marina itd.) dok za druge objekte takav oblik financiranja nije na raspolaganju ili može omogućiti oskudna sredstva (muzeji, na primjer). Osobito značajna pažnja mora se usmjeriti na glavne izvore prihoda lokalne jedinice i njihove trendove. Od iznimnog je značaja da porezna baza lokalne jedinice bude stabilna i da nema značajnih oscilacija u proračunskim prihodima. Ipak, treba istaknuti, sve veći značaj u financiranju lokalnih kapitalnih objekata

imaju korisničke naknade. Također se uvode i posebne naknade za razvoj koje se nameću građanima te lokalnim poduzećima za izgradnju novih objekata. Veliki dio investicija na lokalnim razinama financira se putem dotacija iz proračuna središnje države. Takva situacija osobito je izražena u europskim zemljama (posebno u europskim tranzicijskim zemljama).

U okviru problematike korištenja izvora financiranja vrlo često se zanemaruju životni troškovi projekta, odnosno tekući troškovi koje će u budućnosti generirati kapitalne investicije. Utvrđiti buduće troškove održavanja nije lagan zadatak. Problem je osobito veći jer su troškovi održavanja u početnom razdoblju upotrebe objekta znatno manji nego kasnije. Stoga se lokalna jedinica može naći u položaju da joj investicijski projekti iz prijašnjih razdoblja znatno opterećuju tekući proračun te ugrožavaju financiranje kapitalnih objekata u budućnosti. S druge strane, treba podsjetiti da niti orientacija na kapitalni proračun te izgradnju novih kapitalnih objekata koja se odražava na štednji pri održavanju postojećih objekata može biti problematična. Razlog tome je da kvalitetno i ažurno održavanje postojećih objekata može znatno produljiti vijek trajanja takvih objekata i donijeti znatne uštede za proračun određene lokalne jedinice. Neprimjereno održavanje objekata može dovesti objekt u neupotrebljivo stanje te prisiliti lokalnu jedinicu na izgradnju novog istovrsnog objekta i prije predviđenog vijeka trajanja postojećeg objekta. Kvalitetna evidencija o objektima može pomoći u donošenju odluke da li je isplativije ulagati u održavanje postojećih objekata ili ih treba zamijeniti novima. Stoga se u novije vrijeme kod izbora izvora financiranja sve više nastoji utvrđiti životne troškove projekta te se promovira usporedba tradicionalnog modela izgradnje kapitalne infrastrukture sa modelima javno-privatnog partnerstva koji vode računa upravo o životnim troškovima svake investicije. Bez obzira da li se određena investicija financira zaduživanjem ili u okviru modela javno-privatnog partnerstva za lokalnu samoupravu korisno je analizirati koristi i troškove svakog

projekta u okviru njegova životnog ciklusa jer se time smanjuje rizik od prevelikog opterećenja tekućeg dijela proračuna te smanjuje rizik preinvestiranosti.

S obzirom na prethodno navedene značajke financiranja kapitalnih projekata svakako da je trošak financiranja jedan od najvažnijih kriterija za izbor izvora financiranja. Lokalnoj samoupravi su na raspolaganju brojni izvori financiranja od kojih su izdvojeni samo stalni izvori – gradski proračun, donacije središnje države (resornih Ministarstava, agencija te fondova), EU fondovi, JPP te koncesije, zajmovi (HBOR i poslovne banke) te vlastita sredstva te finansijski potencijal trgovačkih društava u kojima grad ima vlasničke udjele. Tablicom 10.1. prikazani su projekti grada Crikvenice te potencijalni izvori financiranja. Kako je već navedeno, prioritet u izboru financiranja zasigurno bi imali EU fondovi te donacije središnje države.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, lokalne samouprave dobine su pristup kohezijskim i strukturnim fondovima putem kojih je moguće financirati većinu projekata kapitalnih ulaganja na lokalnim razinama. Sukladno Uredbi (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. svaka država članica EU obvezna je podnijeti Partnerski sporazum⁵¹ kojim se utvrđuje nacionalna strategija za korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova. S obzirom da navedeni dokument predstavlja strateški okvir za mјere za provedbu strategije Europa 2020, a koje će biti razrađene u operativnim programima povezanim s korištenjem Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda, Kohezijskog fonda te Europskog pomorskog i ribarskog fonda, kao i u Programu ruralnog razvoja za korištenje Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj važno je sve projekte sagledati kroz ovaj dokument kao i izvedene operativne

⁵¹

http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/EU%20fondovi/PA_OFFICIAL%20PROPOSAL_CROATIA.pdf

programe i to u višegodišnjem finansijskom okviru za razdoblje 2014.-2020. godine.

Pored iskorištenja sredstava EU fondova, važne su i dotacije s razine središnje države. Posebno treba istaknuti subvencije Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost koji kreira godišnji program raspisivanja javnih poziva i natječaja⁵² u okviru kojeg se može planirati prijava projekata grada u domeni zaštite okoliša i energetske učinkovitosti.

Također je važno napomenuti da se donacije i sredstva EU fondova mogu koristiti i u okviru modela javno-privatnih partnerstava te koncesijskih modela kojima se može iz sredstava privatnog sektora pokriti i dio (ili sva) sredstva sufinanciranja. To je moguće za one projekte koji se financiraju putem korisničkih naknada ili od krajnjih korisnika. Na taj način, ne samo da se ne opterećuje proračun grada već se i kreira dodatna ponuda i javnih, ali i privatnih dobara i usluga. U takve projekte spadaju neki od aktualnih projekata kao što su izgradnja marine te razvoj poduzetničkih zona. Bilo bi poželjno da grad Crikvenica usmjeri dodatne napore u pravcu poticanja takvih projekata.

Tablica 10.1. Mogućnosti finansiranja aktualnih projekata grada Crikvenice

		Gradski proračun	Središnja država	EU fondovi	JPP (koncesije)	Zajmovi	Trgovačka društva
1	Valorizacija arheološkog nalazišta (Crikvenica)	+	+	+			
2	Multimedijalni centar (Crikvenica)	+	+	+		+	
3	Izgradnja nogometnog sportskog centra (Crikvenica)	+		+		+	
4	Dogradnja vrtića i škole (Crikvenica)	+	+				
5	Školska sportska dvorana (Crikvenica)	+		+		+	
6	Ulaganje u kulturnu infrastrukturu Grada Crikvenice	+	+	+		+	
7	Pješačka (biciklistička) šetnica (Crikvenica)	+	+	+			+
8	Pješačka (biciklistička) šetnica	+	+	+			+

⁵² http://www.fzoeu.hr/hrv/pdf/ukupni%20plan%20poziva%20i%20natjecaja_objasnjenje_.pdf

	uz Dubračinu (Crikvenica)					
9	Proširenje plažnih prostora (Crikvenica)	+		+	+	+
10	Vezovi za brodice i "barke" (Crikvenica)	+		+	+	
11	Modernizacija meteorološke postaje u Crikvenici	+		+		
12	Izgradnja reciklažnog dvorišta (Crikvenica)		+	+	+	+
13	Izgradnja objekta za smještaj romskih obitelji (Crikvenica)			+		+
14	Javna odvodnja na području naselja Jadranovo (Crikvenica)		+	+		+
15	Proširenje mreža oborinske i fekalne kanalizacije naselja: Sopaljska, Duga, Benići-Ladvić, Dvorska i Hrusta u Crikvenici		+	+		+
16	Sanitarna kanalizacija ulica Ribarska i Dvorska (Crikvenica)		+	+		+
17	Izgradnja vodospreme Sopalj zapremnine 400m3 (Crikvenica)		+	+		+
18	Sanitarna i oborinska kanalizacija u ulici Milovana Muževića u Dramlju		+	+		+
19	Rekonstrukcija i produljenje podmorskog ispusta u Slanoj u Selcima		+	+		+
20	Izgradnja centralnog pročistača otpadnih voda Crikvenica		+	+		+
21	Idejni i glavni projekt odvodnje oborinskih voda (Crikvenica)	+	+	+		+
22	Studija odvodnje oborinskih voda za mjesta Jadranovo, Dramalj i Selce	+	+	+		+
23	Idejni projekti odvodnje oborinskih voda za mjesta Jadranovo, Dramalj i Selce	+	+	+		+
24	Povezivanje vodovodnog sustava (Crikvenica)		+	+		+
25	Izgradnja manjih sportskih centara (Crikvenica)	+		+		+
26	Modernizacija postojećih raskrižja (Crikvenica)	+				+
27	Razvoj male poduzetničke zone Crikvenica		+	+	+	+
28	Razvoj poduzetničke zone K3 Dubračina u Crikvenici		+	+	+	+
29	Razvoj plinske mreže na području Grada Crikvenice					+
30	Gradska jezgra centra naselja Selce	+		+		+
31	Projekt CRIKVENICA CENTAR	+		+		+
32	Projekt MARINA CRIKVENICA				+	+
33	Projekt Ribarska kućica Pazdehova Dramalj			+	+	
34	Agro-zona		+	+	+	+
35	Trg Selce	+				+
36	"Stara škola"	+		+		+
37	Gradski bazen	+		+		+
38	Dječji vrtić-dvorište	+		+		+
39	Izgradnja novog groblja	+			+	+
40	Hot Spot	+		+		+

11. ZAKLJUČAK

Dosadašnji razvoj grada Crikvenice prvenstveno se temeljio na dugogodišnjoj turističkoj tradiciji, te kvalitetnim prirodnim činiteljima kao što su blaga mediteranska klima, povoljni geografski položaj, čistoća mora i pristupačna morska obala. Zahvaljujući prirodnim potencijalima, ali i specifičnim znanjima ljudi, razvijala se turistička ponuda Grada koja je unatoč svojim ograničenjima rezultirala relativno visokom razinom kvalitete života domicilnog stanovništva.

Međutim, unatoč ključnoj ulozi turističkih aktivnosti za gospodarski i društveni razvitak, na području Crikvenice prisutni su i neki negativni trendovi (visoka stopa nezaposlenosti, negativne demografske tendencije, niska razina bruto domaćeg proizvoda) što upućuje na potrebu redefiniranja dosadašnjeg razvojnog modela i novog promišljanja budućnosti Grada. Ono se temelji na viziji pune zaposlenosti, na postojećem, ali nedovoljno iskorištenom potencijalu mladih i obrazovanih, te na stvaranju uvjeta za ugodan i zdrav život cjelokupnog lokalnog stanovništva. Promišljanje budućeg razvoja uključuje i kvalitativne pomake za Grad najznačajnije, turističke djelatnosti, kao i ostalih djelatnosti koje obogaćuju turističku ponudu. Grad Crikvenica želi postati razvijena i visokokategorizirana turistička destinacija autohtone gastronomске ponude, zdravstvenog, sportsko-rekreacijskog, nautičkog i kulturnog turizma u kojem turistička sezona traje čitavu godinu. Trgovina, proizvodnja hrane, te razni servisi, biti će važne potporne djelatnosti koje će doprinositi turističkom i ukupnom razvitu.

Na putu između sadašnjeg stanja i željene vizije potrebno je realizirati brojne konkretne projekte i mjere, ostvariti ključne razvojne prioritete kao i osnovne ciljeve iz kojih oni proizlaze, a to su održivi razvoj lokalnog gospodarstva, te zaustavljanje negativnih demografskih kretanja i razvoj ljudskih potencijala.

